This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

NEDL TRANSFER
HN 65PU K

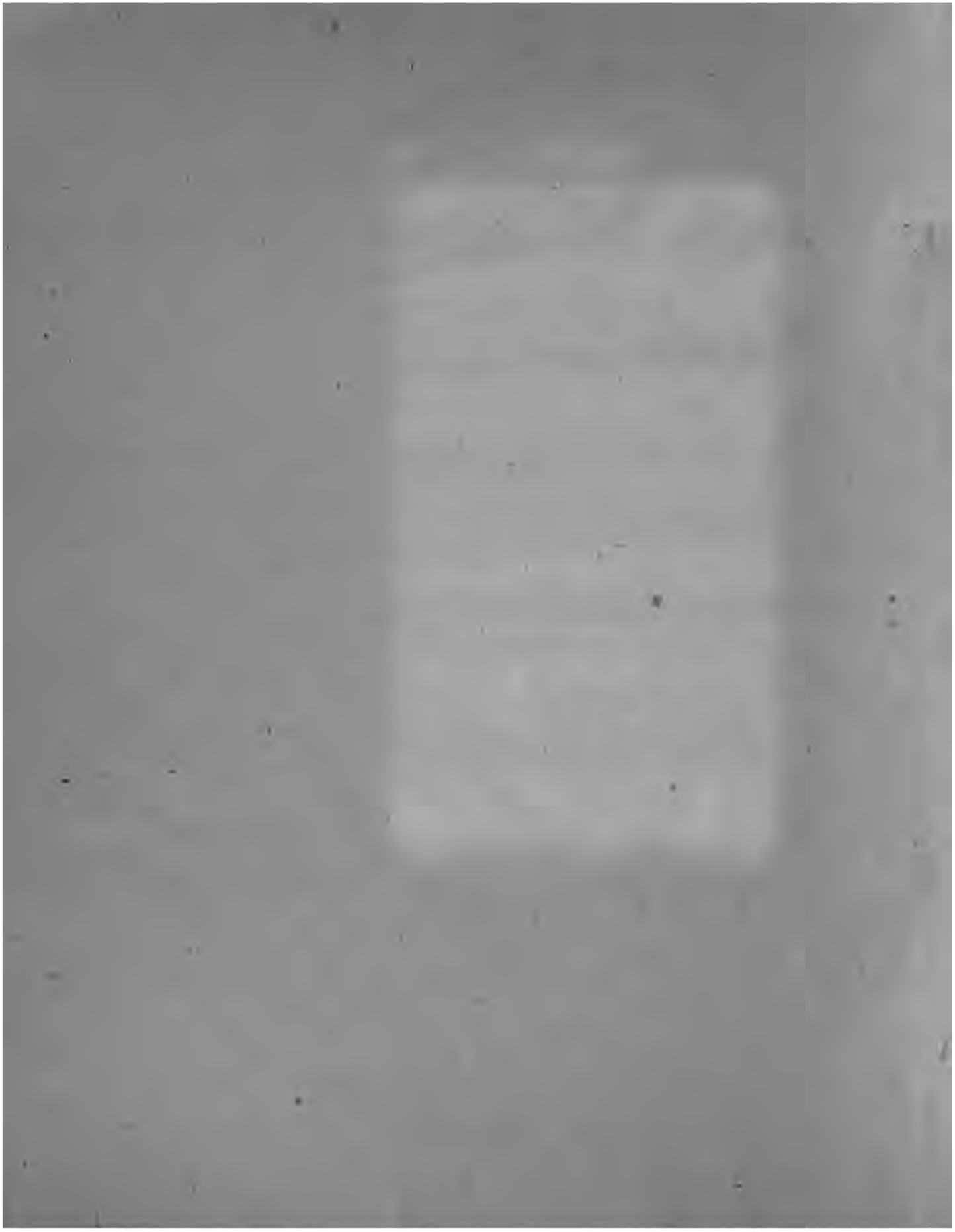

UITLEGKUNDIG
WOORDENBOEK

OP

DE WERKEN

VAN

PIETER KORNELISZOON HOOFT;

UITGEGEVEN DOOR

DE TWEEDE KLASSE

VAN

HET KONINKLIJK-NEDERLANDSCHE INSTITUUT
VAN WETENSCHAPPEN, LETTERKUNDE EN
SCHOONE KUNSTEN.

TWEEDE DEEL.

G—M.

TE AMSTERDAM, BIJ
PIEPER & IPENBUUR;
Drukkers van het Instituut voorn^d.
1828.

KG551?

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY

VOORBERIGT.

De Tweede Klasse van het Koninklijk-nederlandsche Instituut, dezen haren verderen arbeid aan de Werken van PIETER KORNELISZ. HOOFT in het licht gevende, heeft te dien opzichte niets bijzonders vooraf te melden. Bij de Voorreden, door mij aan het hoofd des Eersten Deels geplaatst, acht Zij de inzichten en bedoelingen, welke Haar dien arbeid hadden doen ondernemen, volkomen te zijn ontwikkeld, en ook den aart en strekking des Werks zelve klaar genoeg voorgesteld, weshalve Zij alle verdere toevoeging daaraan als overbodig, en mitsdien als ongepast, zoude beschouwen.

Meer tijds is met het in gereedheid brengen van dit Tweede Deel verloopen, dan het Publiek en Zijzelve, bij de uitgave van het Eerste, konden verwachten: dit oponthoud is echter, niet voor het geringste gedeelte, aan iemand der medearbeiderен te wijten, maar blootelijk aan omstandigheden, welke niet te voorzien en, eenmaal plaats hebbende, niet spoedig uit den weg te ruimen waren.

ren. Dat ondertusschen het Derde Deel niet zoo lang zal behoeven achter te blijven, hiermede gelooft de Klasse zich op goede gronden te mogen vleien.

Even als bij het voorgaande Deel, is, ook bij het tegenwoordige, de bewerking verdeeld geweest onder die Leden, welke daartoe de meeste opgewektheid gevoelden; en als zoodanig betuigt de Klasse haren dank, voor

de letter G. aan den Heer M. SIEGENBEEK,
— — H. — — — Mr. H. W. TYDEMAN,
— — I. — — — J. KONING,
— — K. — — — Mr. S. J. Z. WISELIUS,
en L. M. } — — — Mr. J. VAN'S GRAVENWEERT.

Door wie het volgende Deel bearbeid wordt, zal, bij deszelfs uitgave, worden aangekondigd.

Amsterdam, den 2den Augustus 1828.

S. J. Z. WISELIUS,
Lid en Vaste Sekretaris
der Klasse voorn.

UITLEGKUNDIG

WOORDENBOEK

OP

H O O F T.

G.

GAADELOOSHEIDT. Ongehuwde ſtaat. Br. 368, 9. *nu, naardien UE. in haare jegenwoordige gaadeloosheidt, angſtig ſcheen voor deeze ſoort van dronkenſchap, die niet, dan met by-ſlaapen, uit te ſlaapen is.* Thans wordt *gadeloos* meest opgevat in den zin van, zonder weêrgade.

GAADEREN. Vergaderen, bijeenzamelen, beide in een' bedrijvenden en onzijdigen zin. N. H. 919, 29, *uit deeze achtien, ſtond een Algemeen Schatmeester te kiezen; en t' elker maant een Raadshoofdman, om de zaaken voor te draaghen, en de ſtemmen te gaaderen.* 614, 49, *Daarnaa gaaderd' hy weeder tot Kreutsbergh; en trok naa Lindtdorp by Raatingen.*

GAAYEN. Hetzelfde als *gaden*, dat is paren, vereenigen, bijzonder van onderling gelijkende voorwerpen. N. H. 173, 39, *Als Alva en Vargas (niemandt vinde vreemdt, dat ik dit paar, gegaait door zin*

en wit, in eenen aadem noem) als Vargas en Alva, zeg ik, zelf vorsten van den lande waaren, zy zouden, met minder vrekheit en moedwil woeden. 520, 8, *Maar, om het soesje gesoessel van deeze twee, zoo wel gegaayt in opgeblaazenheit, naader t' ontblooten.* Zie Huydecopers proeve, III. D. bl. 219, en volgg.

GAALYK, bij verkorting voor *gadelyk*, geschikt, bekwaam, gemakkelijk. N. H. 151, 33, *die daarenbooven bruggen ooven de Rhosne en Dainze sloegh, om een' gaalyke intrée tot Borgonje te bereiden.* 446, 32, *Billy vond de schalkheit gaalyker, en paste 't stuk zulx te bekuipen, dat hy verstandt in de burgh kreegh.* Br. 444, 33, *Maar die (keel) van UE. moeste booven maate schor weezen, zoo haar de stem der meereminne van Tessel niet gladden konde en gaalyk maaken.* Men zegt nog in gemeenzaam gesprek, *ongalyk* voor, ongeschikt, onbeschoft.

GAALYKHEIT. Bekwaamheid, gemakkelijkheid. N. H. 106, 36, *by verlof der Majestraat, die hun stads arbeidsvolk bestelde, om de vloer van puin en belemmering, tot gaalykheid der preeke, te klaaren.* Tac. Jaarb. 266, 14, *dat de voetknecht afgemat door de langhe daghreizen, den rukkeren ruiter, mits de gaalykheit van 't vlakke veldt* (facilitate camporum) *hem den wegh afwinnende, achterhaalen moght.*

GAAN *een gat in den vyand.* N. H. 322, 39, voor, in de slagorde des vijands in te breken. 915, 42, *koegels die een gat in de vest gingen.*

GAAPEN. als met een' gapenden mond naar iets vernemen. N. H. 506, 30, *En 't loopen der soldaaten in hun geweer, van deeze tot die poort, deed vermoeden dat het op d' een' of d' andre gemunt was. Terwyl men hiernaa gaapt, vlieght de vlam tot verscheyde daaken uit.*

GAARDE. Afgeslotene plaats, tuin. Ged. 156, 45.

In het Idalisch dal
Heeft Venus zonder gal
Een' gaarde.

H. d. G. 146, 4, *zeker pavilljoen in de gaarde.* Men zegt nog *boomgaard*, *diergaard.* — Tralie, ter bewaring dienende. Kiliaan „ghaarden, traliën, *clathri*, *cancelli*." N. H. 546, 52, *de vensters gesloten met houten gaarden.* — Roede. N. H. 197, 33. *barnende lonten op gaarden.*

GAASLAAGER. Die iets of iemand gadeslaat; zijne woorden en daden bespiedt. Tac. Jaarb. 179, 3, *Hy gebiedt ter straffe te leiden Titius Proculus, die Messalina tot Gaâslaager* (custos) *bygevoeght was van Silius.* Zie ook 129, 10. Het woord verdient geene navolging.

GABBEREN. Jokken, beuzelen; *nugari*, *jocari* bij Kiliaan. N. H. 1170, 35, *In plaatse der gewoonlyke wulpsheit, van woiteren, gachelen, gabberen, golpen en brassen, galmden de hutten van psalmen, lofzangen enz.* Het is het voortdurend werkwoord van *gabben*, dat bij vroegere schrijvers mede in gelijke beteekenis in gebruik is. Wij hebben het nog overig in *ginnegabben.*

GACHELEN. Bij Kiliaan *cachinnari*, uitgelaten lagchen. N. H. 1170, 34, *In plaatse der gewoonlyke wulpsheit, van woiteren, gachelen, gabberen.* Het woord is blijkbaar naar den klank gevormd.

GADERPLAATS. Plaats van bijeenkomst. H. d. G. 64, 23, *Ende quamde, naa veel twisten om de vailigheidt, de gaderplaats te Sint Bris by Cognac.*

GAIL, GAILHEIT of GAYLHEIT. Komen bij HOOFT doorgaans voor in plaats van *geil*, *geilheid*. De Amſterdamſche uitſpraak, namelijk, deed in zijnen leeftijd *ai* voor *ei* hooren.

GALEYKEN. Verkleinwoord van *galei*. N. H. 997, 52: *Toen landt men met eenighe galeykens.*

GALOS. Van het Franſche *galoche*, dat in tweederlei beteekenis of van zekeren overſchoen, of ook van een oud verſleten ſchoeiſel gebezigd wordt. In de eerſte beteekenis van een' overſchoen, zonder voetzool, ſchijnt men het te moeten opvatten Br. 182, 22, *Den voorſlagh des Ambaſſadeurs van Grootbrittanjen vind ik met galoſſen geſchoeidt en 't hardt niet onder de zoolen te hebben.*

GANG, komt in het vr. g. voor in de N. H. 880, 31, *en oft men ſchoon elders de zaaken een wyl op der gang houden kon, 't waar hoe de gemeente 't naame; hier ſcheen 't endoenlyk.* Zie over de onderſcheiding, waaruit zich dit gebruik laat verdedigen, de geslachtlyst van M.r. W. Bilderdijk, I. D. bl. 133.

GANGER. N. H. 438, 45, *De gangers, ook anderszins te zeer verlaaden tot weerbieding, waaren benoodight hunnen wegh te vorderen eer het gety verlieps.* Wij hebben dit woord (ook bij Kiliaan opgeteekend en regelmatig gevormd van *gangen*, bij verkorting *gaan*) nog bewaard in *voetganger*.

GANGSTREEK. De ſtreek, die iemand in zijn bedrijf, zijne handelingen volgt. Rampz. 7, 37, waar van Laurens de Medicis gezegd wordt: (Hij) *wist yders kraften, gangſtreek, en wit, die voege te ſchatten.*

GANK,

GANK, komt bij Hooft doorgaans voor *gang* voor. Zie b. v. N. H. 117, 22, 368, 41, 1044, 30, en eene menigte andere plaatſen.

GANKLYK. Geſchikt om te gaan. Van hier de ſpreekwijze *ganklyk maken* voor, op den gang helpen, voortgang doen krijgen. N. H. 411, 6, *Kayzar Maximiliaan, die.....den paishandel in Spanje, door een' ſtaatlyke bezending, had aangebonden, ſchikte, om den zelven ganklyker te maaken* enz. Rampz. 25, 28: *Ende, om dat werk ganklyker te maaken, deed hy voorſtaan.*

GAS. Straat. H. d. G. 180, 41, *Mits dat de Koning deze gas inſloegh, werdt hy den heer van Montigny gewaar.* N. H. 289, 30, *in den brandt, die, na 't mannen van den meesten buyt, haast aan alle gashoeken geſticht werd.* 647, 4, *Zy beginnen de gaſen aan de monden der markt op te graaven.* Het woord, ook bij Kiliaan opgeteekend, is bij Hooft zeer gemeenzaam.

GASTEBODT, volgens de kracht des woords, *'t geen men een gast biedt;* volgens 't gebruik meer bepaaldelijk, *een maaltyd, gastmaal,* bij Kiliaan *convivium.* Tac. Jaarb. 280, 1, *Teſſens gaat hy een gastebodt houden met meerder overvloedt dan nae gewoonte;* en op vele andere plaatſen van hetzelfde werk. Br. 531, 18, *Ik vind my nu tweemaals onthaalt van UE. met zoodanigen overvloedt en verſcheidenheidt van vernuftſpyze, dat my, ongewoon om andre dan oorlekkerny op gastebooden te gaan, niet gedenke ooit veller oft beter fiere genooten te hebben.*

GASTEN. Gastmalen houden. N. H. 113, 49, *De Chartroizen waaren om hun gasten en braſſen, in 't oeghe.*

GASTERYHOUDER, zoo veel als herbergier; bij Kiliaan, *convivator, hospes.* N. H. 404, 43, *Voorts werd gebooden by de ſteêklok, en tromſlagh aan alle ſtraathoeken, dat yeder, 't waar gasteryhouder ofte ander, de vreemdelingen by hem gehuist, met naam en toenaam, aan de regeerders had bekent te maaken.*

GEBAAR. Uiterlijke vertooning. N. H. 629, 34, *Parma draaghende wat anders in 't gebaar, dan in den boezem.* Zie ook 733, 21.

GEBAAYERT. Br. 396, 43, *gebaayert van overmaatige minne*, dat is gebeijerd, gellingerd, gelijk een klok of bengel.

GEBEEDENTELLER. Een goed gekozen woord ter aanduiding van het bekende *paternoster.* N. H. 584, 30, *Ook hadden zy, tot roem hunner Godtsdienſtigheit, groote gebeedentellers aan den hals hangen; waaroover zy, by die van Gent, Paternosters knechten geheeten werden.*

GEBERGHT, voor geborgen, deelwoord van bergen. N. H. 218, 9, en op vele andere plaatſen.

GEBERREN, volgens eene dichterlijke vrijheid, voor *geberen, gebaren*, 't welk van het aanheffen van allerlei gezier, en rumoer, en bijzonder van krijgsgetier, krijgsrumoer gezegd wordt. Kiliaan heeft „ghebaer, *Barritus, clamor militum, cum hinc utrinque junguntur;*" en „ghebaeren, baeren, *Barritum edere, clamorem edere.*" Ged. 229, 29,

De krygsgod uit het hoogh' afstende dat geberren,
Wat 's ditte? zeid hy.

GEBEUREN. Te beurt vallen. Tac. Hist. 446, 14, *Daarentuſſchen had Civilis de gemoeden der keurbenden aangevochten, als oft het met de zaa-*

zaaken der Romeinen omgekoomen waar, en de zaage den zynen gebeurt. 527, 20, *In oovergroote rykdoomen namp hy geen' geneugt, aanzienlyke waaren hem gebeurt.*

GEBIEDACHTIG. N. H. 974, 1. *Voorwaarden, gebiedachtig van form.*

GEBIEDELOOS. Die geen gebied heeft. Rampz. 27, 46, *eenen man, löffelyk van naam en leeven, zóó lang hy gebiedelóós was, oft bevel onder anderen voerde.*

GEBIEDEN. Aanbevelen, *commendare*, zoo als Kiliaan het woord onder anderen verklaart. Rampz. 7, 19, (ik) *gebiede my dötmoedelyk aan uwe hóógh verhevene Heerlykheden.* Br. 10, 8, *uwe Princelyke Excellentie, in wiens gratie ik my uit alle vermoogen gebiede.* Wij zeggen nog: *iemand zyne gebiedenis doen.*

GEBIEDENIS. Bevel. Tac. Jaarb. 271, 7, *'t recht der gebiedenis* (vis imperii).

GEBLIKKERD, van blikkeren, het voortdurend werkwoord van blikken. N. H. 252, 23, *als busse kruydt... by vlaaghskens geblikkert.*

GEBLOEMD. Opgetooid, opgepronkt. N. H. 816, 6, *Jaa, opgeblaazen met vertrouwen op de kruft zyns vernufts..... waand' hy wonderlyke dingen door gebloemde reedenen te kunnen verrichten.*

GEBOFT. Op een bof gestuit. N. H. 641, 43, *al welk geweldt door de standvaste manhaftigheit der steedelingen geboft werd.*

GEBOOTST. Nageebootst. N. H. 409, 2, 744, 13 en elders.

GEBORSTELD. Met ijzeren pennen als borstels ingeslagen. N. H. 434, 21, *Die vanbinnen, ov brughten de geborstelde rolbalken op den wal.*

GEBORSTWEERT. Met een borstweer voorzien. N. H. 997, 25, *Zy* (de brug) *was geborstweert met dubble heyningen.*

GEBOUWMEESTER, voor het gewone *fabrykmeester*. N. H. 242, 47, *hadd' hem de ſtads gebouwmeester niet verſprooken.*

GEBREEKEN. Ontbreken. Tac. Jaarb. 24, 47, *Waarnaa hem geen tydt gebreecken zoude om onderſcheidt tuſschen ſchuldigen en onſchuldigen te maaken.* N. H. 47, 13, *Hiertoe gebrak geen goede glimp;* en zoo op honderd andere plaatſen.

GEBREKLYKHEID. Behoeftigheid. N. H. 389, 15, *Vermeetel is uw ſnorken van onze gebreklykheit, en ydelen toeverlaat op ontzet;* waar het van gebrek aan levensmiddelen gezegd wordt. Zie ook 390, 48.

GEBROUW, van *brouwen* in de ook thans nog gebruikelijke ſpreekwijze *eenig kwaad brouwen.* N. H. 457, 45, *By 't zelve, werd het gebrouw der Spanjaarden, van begin af, overgehaalt:* 554, 14, *wiens ſluykhandel ook, en gebrouw met de Schotſche Koningin, t' oover uitwees.* Zie ook H. d. G. 54, 5.

GEBUIRIG, volgens de oude gewoonte om de *i* ook tot verlenging der vokalen te bezigen, voor *geburig*, aangrenzende. Overdragtelijk komt het voor in de Rampz. 31, 52, *Welke geſchiedenisſen, alhoewel niet groeivast, gebuirigh nochtans aan die van 't huis Medicis.*

GEBULT. N. H. 698, 27, *Deeze geweſten, luttel gebult met bergen*, dat is, weinig bergachtig.

GEBUUR, eigenlijk zoo veel als *medebuur*, volgens de kracht van het voorvoegſel *ge*, waardoor

door hetzelve in vele woorden hetzelfde als het Latijnſche *co* uitdrukt. Zie over die kracht de Verhandeling over de geſlachten der naamwoorden door Mr. W. Bilderdijk bl. 100 en volg. en bl. 295 en *boven* op REGEMAAL. N. H. 380, 3, *Die van Enkhuizen..... waarſchuwden hunne gebuuren.* Opmerking verdient ook het gebruik van dit woord als *adjectivum*, Gedi 222, 29:

En luiſtren naa de galm van de gebuure boomen.

Als zoodanig komt het ook in verſcheiden zamenſtellingen voor, als *gebuurheer*, *gebuurvorst* voor naburige heer, vorst. N. H. 620, 11, en 16, *gebuurland*, Tac. Jaarb. 160, 17, *gebuurſtadt*, 645, 8, *gebuurtyd*, 41, 2, *gebuurvolk*, H. d. G. 182, 4.

GEBUURLYKHEID. Gebuurſchap. N. H. 1079, 47, *Jaa de Hollandſche Staaten waarſchuwden dies de Majeſtraat van Uitrecht, zonder te heelen hoe 't hun verdroot, dat men, ongedachtigh der goede gebuurlykheit en hulpe, beweezen, in alle noodeu, aan die van haare ſtadt, door die van Hollandt, liever had d' uitgezetten in Vrieslandt te dulden.*

GEBUURNIS. Gebuurſchap. N. H. 683, 42, *Zyne middelen, zeer bequaam tot beſcherming deezer oorden, om de gebuurnis* enz.

GEBUURZAATE. Naburig land, naburige ſtreek. Tac. leev. v. Agric. 512, 16, *Als men nochtans alles in 't gemeen ſchat, zoo is 't geloofflyk, dat de Gallen de gebuurzaaten hebben ingenomen* (Gallos vicinum solum occupasse.)

GEBYNAAMD, voor bijgenaamd, zoo als wij gewoon zijn te ſpreken. N. H. 182, 37, *De geweldighe van 't hof, gebynaamt Spelle, zat daarvoor.* Zie ook 331, 38, 588, 51, en zeer vele andere plaatſen.

GEBYTEEKENT, voor het Onduitsche *gepasspheert*. N. H. 763, 4, *in zaaken, die Landtschappen... aangingen, zouden alle kamerschriften en afveirdingen gebyteekent, en bewaarigt worden*; en dus ook 1080, 23.

GEDAANTENIS, Gedaante. N. H. 516, 44, *De gedaantenissen der bepreefde jammeren weemelden, op nieuw, voor yders ooghen.*

GEDACHTE, wordt door Hooft, die het voor het lijdend deelwoord van *denken* hield, doorgaans onzijdig gebruikt, *het gedachte*. H. d. G. 147, 26, *De Koning daarentusschen, hoewel hem aan te zien was, dat hy yet wightigs in 't gedacht droegh, beboude* enz. Zie ook N. H. 684, 3, 1167, 46, en vele andere plaatsen.

Dit voorbeeld echter verdient geene navolging. Vergelijk het woordenboek van Weiland op *gedachte*.

GEDACHTENIS, voor gedenkteeken. Tac. Jaarb. 106, 32, *Men aanschouwde zyn beeltenis in de gedachtenissen van Cn. Pompejus* (in monumentis Cn. Pompeji.)

GEDAGT. Met een dagge doorstoken N. H. 932, 32, *een der welke met 's Graven eyghen hant, zoo men zeidt, gedagt werd.*

GEDAUWT. Als daauw gevloeid. Ged. 218, 5, *'t Liedt gedauwt uit uw geleerde lippen.*

GEDEELE. (VAN DEN) N. H. 718, 3. *Fransois van Provins... eerßen Scheepen van den gedeele tot Gent.*

GEDEELT voor verdeelt N. H. 1129, 6, en elders, gelijk

GEDEELTHEIT, voor verdeeldheid. N. H. 516, 8, 726, 27. H. d. G. 125, 37 en elders.

GE-

GEDENKEN. Geheugen, geheugenis. N. H. 277, 13, *rampen geleeden by mans gedenken.*

GEDENKENIS. Herinnering, gedachtenis. N. H. 407, 4, *Doch liet daarom de gedenkenis der eevele wille niet Martini te knaaghen;* 760, 14, *tot Looven, moesten der tweeëntzeeventigh gevoedt worden, ter gedenkenis van 't getal der leerlingen van den Heere Christus;* gedenkschrift. Tac. Leev. v. Agric. 507, 26, *om de gedenkenissen der doorluchtighste geesten in de zaamening en op de markt te verbranden.* H. d. G. 103, 51, *maar Villeréy, in zyne gedenkenissen, beweert het tegendeel.*

GEDENKSCHRIFT, voor het onduitsche *memorie.* N. H. 300, 25, *doch zond aan zyn' Doorluchtigheit een gedenkschrift, strekkende om yetwes te verzachten, haar, en de staaten.* — Voor *instructie.* N. H. 1174, 29, *hy zoude maar 't gedenkschrift, hem ter handt gestelt, naakoomen.*

GEDICHT. Opgesteld, ontworpen N. H. 542, 6, *Zeekere aantuyghing by Champaigney gedicht.* Zie ook 60, 39. 115, 19, en boven op *Dichter.*

GEDING, voor het onduitsche *instantie.* N. H. 817, 48, *zaaken gekomen.... zonder beroep tot eersten gedinge.*

GEDOEMT. Verwezen. N. H. 428, 35, *gedoemt om de boete van dien gebreeke.* 985, 27, en op vele andere plaatsen.

GEDOLKT. Met een dolk doorstoken. N. H. 579, 26, *Pieter Balling... werd van achtre gedolkt, zulx het hem 't leeven kostte.* Zie ook 902, 45.

GEDOMMEL. Zeker dof geluid. Ged. 218, 22,

Zoo steurt de Florentyn op vorstlyke toonneelen
Met morrende teorb 't gesprek der geen' die speelen,
En schynt dat hunne wyz' op het gedommel steunt,

GEDOMMELT. Vermengd. N. H. 225, 47, *krygsgeschrey... gedommelt onder 't gedruys van 't woelend... oorloghsvolk.* Zie ook 507, 21.

GEDOOGEN. Lijden. Ged. 103, 30:

Wy volgen onzen Vorst, om met hem te gedoogen 'T onschuldigh ballingschap.

GEDOOGENIS. Toelating. N. H. 684, 52, *Waarover te vertrouwen stond, dat hy, t' zynent gewent tot gedooghenis van tweederley Godsdienst, d' onroomsgezinden diesweeghe ten volle zouw verzeekeren.*

GEDOOGHZAAMHEIT. Verdraagzaamheid, toegevendheid. N. H. 227, 13, *Daarenbooven deeden zy instellen een' heimelyke weederspraak, om in tydt en wyle te bewyzen, dat zy geenszins verstaan hadden, hun recht, by deeze gedooghzaamheit, uit vreeze geschiedt, in 't minste te verkorten.*

GEDOPT. Gedreven, van metalen. Kiliaan „ghe-dopt, ghedrevenen silver, doppen ende uitkloppen het silver." Ged. 56, 31.

Gedopt met levend goudt.

Zie op *dop.*

GEDRAAGHEN. Zekere strekking hebben, op iets uitkomen. N. H. 102, 3, *'T welk ik eenen yeder, oft voor niet vreemdt, oft voor wat wonders laat schouwen, naar dat zyn oordeel gedraaght,* 876, 38, *Want het* (besluit) *gedroegh, dat men* enz. op welke plaats het ook door inhouden, behelzen verklaard kan worden — *Zich tot iemand gedragen,* voor, zich met iemands gevoelen vereenigen. N. H. 126, 3, *De Landtvooghdes, hebbende zich, in verscheide stukken, tot hen gedraaghen, en aangenoomen by den Koning het beste te doen, bedankte hen voor den beweezen yver.*

GE-

GEDRAAGHING, ter vertaling van het onduitſche *reductie*, zoo veel als beroep op eene andere uitſpraak. N. H. 804, 19, *daarnaar zullen partyen zich wederzijdelinx ſchikken, zonder gedraaghing, verheffing, oft eenigh verder verzoek.*

GEDULDELYK, voor geduldiglijk. N. H. 78, 27.

GEDUURIGHEIT. Duurzaamheid. Tac. Hist. 325, 24, *een dingh nut buiten twyffel, ende daarnaa by de goede Vorſten, met geduurigheit van krygsorde, bevestight.* Zoo ook *geduurigh verbond*, voor duurzaam, onverbroken, Jaarb. 259, 6.

GEDWAALT, voor verdwaald. Bt. 15, 24.

GEDWEEGH, voor het verkorte *gedweg*, dat thans meer in gebruik is. Tac. Jaarb. 137, 18, waar Livia, onder anderen, *eene gedweegha huisvrouw* genoemd wordt. Het Latijn heeft *unor facilis*. Zoo ook N. H. 429, 42 en op meer andere plaatſen. Van hier *gedweecheit* voor ons *gedweegheid*. N. H. 105, 10 en 149, 30, en het bijw. *gedweeghlyk*. N. H. 473, 20.

GEELUW. Geel. N. H. 225, 32, *D' eerſte praalde met groene, de tweede met geeluwe, de derde met blaauwe, de vierde met witte vlaggen.* Men zegt nog *de geeluwe* (ziekte.)

GEESTRYZING. Geestverheffing. Bt. 307, 39, *Godtlyke aanaming, poëtiſche geestryzing, dampgolf van dronk.*

GEEVEN, voor begeven. N. H. 80, 7, *wilde zy zich, met den eerſte, op wegh geeven.* 302, 14, *zy zich, voet voor voet, al ſchietende ter aftogh gaeven.* In den zin van voorkomen. N. H. 388, 47, *die, merkende dat hun zulx vreemd gaf, aldus aanhief.*

GEFOKT, getrokken. Br. 155, 8, *hèt geneegende aan UE. by de ooren gefokt te hebben.*

GEGOEYT, voor gegoed. N. H. 762, 31.

GEGOUWEN, voor gegolden, van gelden. H. d. G. 165, 52, *Het ander*, (gebod), *hun maght geevende om de verkofte geesteliyke goederen weder in te eigenen, voor den prys dienze gegouwen hadden, wordt niet bewaarheidt.*

GEHARDT. Geharnast. H. d. G. 65, 14, *Heurik, daar op, bevroedende, dat het was om te bespieden oft hy gehardt ging, rukte de knoopen los van zyn wambas.*

GEHEELSTE, overtreffende trap van geheel. N. H. 922, 4, *de geheelste en genaaklykste gevestzen*; dat is, die meest in hun geheel waren.

GEHENKENIS, voor gehengenis, zoo als Hooft anders schrijft, van *gehengen*. N. H. 786, 31.

GEHEUVELD, tot een' heuvel opgehoogd. H. d. G. 69, 37, *wiens stukken zo onhebelyk gelant waren, dat de koegel meestentydts quam te smoren in wat geheuvelde harde.*

GEHEVELTE, van *hevel* voor *heuvel*, even als *gebergte* van *berg*. H. d. G. 116, 13, *Want dees was blyven halden op een gehevelte, ter toevlucht voor de gejaaghden.*

GEHOUDEN. Verpligt. *In iemand gehouden zyn*, voor, aan iemand verpligt zijn. N. H. 173, 18, *Oft het huis van Borgonje in myne voorouwders, oft het in my gehouden zy, des gedraagh ik my tot uw oordeel.* Zoo ook Br. 42, 38, en 250, 8. De spreekwijze is nog niet geheel in onbruik.

GEHOUDENIS. N. H 68, 51, *Zy verstonden wel, hoe verre de gehoudenis van den Vorst in den vassaal, die van den vassaal in den Vorst strekte.*

GEKANT, tegen iemand gekeerd. N. H. 772, 15, *Schouwende voor hoofdeloos werk, dus langer te streeven teeghens de gekante fortuin aan,*

GEKANTEELD, met kanteelen, de ingekorvene schietgaten, voorzien. N. H. 1163, 5, *En oft hy schoon, op hoope van in de rechtte te vorderen, zeekre gekanteelde schermen van hout toestelde, die, rydende op raaden, elke van vier soldaaten aangekruit werden, de vond beslaaghde zoo wel niet als zy vernuftelyk ontworpen scheen.*

GEKEURT. Tot eene keur of wet gemaakt en vastgesteld. N. H. 586, 17, *Ons te schikken naar 't geen by zyn' Hoogheit, den Raadt van Staate en d' Algemeyne Staaten gekeurt zal worden;* en zoo elders.

GEKLEMT, wordt op eene ongemeene wijze gebruikt, Br. 246, 31, *in veele jaaren* (is) *nooit gehoort van eenen strydt, zoo treflyk geklemt, als het duuren derzelve en 't getal der dooden uitwyst. Een treflyk geklemde stryd* beteekent hier een' strijd, waarin beide partijen vast en lang aan elkander zijn geweest.

GEKNOCHT, voor *geknoopt*, van *knochten* bij Kiliaan opgeteekend, als tot het Vlaamsch dialect behoorende. Tac. Jaarb. 6, 34, *De keurbenden, veroverde landschappen, vlooten, alles aan elkander geknocht.* Thans zegt men meer *verknocht*.

GEKNOOT, voor *geknot*. Tac. Hist. 323, 44, *Veele wonden werden, uit verwoedtheit en wreedtheit, den geknooten lighaame noch toegegeeven.* Doch N. H. 153, 47, *'t geknotte quaadtkruidt*, en H. d. G. 20, 23, *geknot van alle kroost.* Zie over *knotten*, dat bij Kiliaan niet voorkomt, Weiland op *knot*.

GE-

GEKOORELING, voor gekorene, *geëligeerde*, welk woord gemeenlijk op den rand der bladzijde ſtaat, N. H. 818, 24, *Welke gekoorelingen worden geacht worden voor wereltlyke luyden.* Zie ook 1082, 1, 1111, 21, waar men *gekoorling* geſchreven vindt, en vele andere plaatſen.

GEKRAFTIGHT, voor *gekrachtigd*, krachtig, ſterk gemaakt. N. H. 391, 6, *oft waeter, met eedik gekraftight, naa de wyze der ouwde Roomſche Soldaaten.*

GEKRIEWEL, overdragtig voor de inwendige werking van iets. Ged. 187, 16,

'Tgeheim van onzen aardt, 't gekriewel van de dingen,
Al heeft hy 't doorgeboort.

In onze dagen zal niet ligt iemand dit gebruik navolgen.

GEKRUIFD. Gekruld, in het haar getooid. Ged. 183, 14,

Zyt gunſtigh, Hymen, ſiert u gang tot dezer ſtede
En brengt uw' broeder den gekruifden Min doch mede.

N. H. 808, 24, *Zes Antwerpſche Eedelluyden naamen den Hartogh waar aan de poort, met eenen heemel van gekruyft gouwde laeken.* Hier ſtaat *gekruyft* ter vertaling van *gefriſeerd*, dat is met noppen opgehaald; een kunſtwoord, bij de lakenbereiders in gebruik.

GEKRYGEN, voor *krygen*. H. d. G. 71, 38, (Hij) *volghde des zyn voornemen om de Leire te gekrygen, ende aan gins zyde te raaken.* Zie ook B. 23, 8. Men vindt het voorvoegſel *ge*, vooral bij onze vroegſte ſchrijvers meermalen voor werkwoorden, waarbij het later wegviel; als *gebidden, gebinden, geblusſchen, geboeten, gebrengen*, allen bij Maerlant voorkomende, en vele andere.

GEKUYERT. Gevoerd, geleid, van *kuyeren*, in een' bedrijvenden zin, voor, *doen wandelen.* N. H. 777, 46, *'t waarneemen der weeghen, waar door de dingen gekuyert worden.* Ged. 225, 32,

't beleidt van ſtip tot ſtip, naa reeden
Van ſtaat gekuyert, enz.

GELAADEN, voor beladen. Tac. Jaarb. 190, 30, *Ende gelaaden met roof en achtbaarheit, keeren aan den bergh Taurus.*

GELAAT. Voorkomen, vertooning. N. H. 422, 11, *De Heer van Hierges dan, houdende het T en den Haarlemmerdyk tot zyn verdoen, braght een maatlyk getal knechten en ruiteren, in de Beeverwyk; met gelaat van tot Noordthollandt te willen inbooren.*

GELAATIGH, voor gelaten, bereid zich aan iets te onderwerpen. Rampz. 35, 24, *Hy bedankt nochtans den Overſte; ſtelt zich gelaatigh, en overbodigh om te gehóórzaamen, daar geen' wederſtribbeling baaten moght.*

GELASKT, voor gelascht, aaneengevoegd, zaam verbonden, N. H. 595, 47, *'t ontſteeken vuur ſloegh midlerwyle voort, en (gelyk het gaat onder gelaskte maghten) nieuwe misverſtanden daartoe.*

GELDEN. Betalen. N. H. 563, 11, *Allen burgheren, gebannen, gedreeven, oft gewceken by eyghe wille uit Amſterdam, zy geoorloft weeder te keeren, en hun poorter- en gilderecht te genieten, zonder ter zaake van dien yets te gelden.* Zie ook 687, 24; 694, 46; 918, 17, en vele andere plaatſen.

GELDER. Betaler, die betalen moet. N. H. 331, 30, *Ende hun, die 't ſtuk der volſtan-*

digheit dreeven by luiden met het vuur voor de ſcheenen zittende, ſmarte 't verlies van de velde-vruchten eenigher maanden: bewys, wat het ſcheelt, enkelen zaader oft gelder met een te weezen. *Rader* en *gelder* worden dus meermalen fraai bijeengevoegd, zoodat *gelder* beteekent dengenen, die de gevolgen van zekeren raad moet ondervinden. Zie ook N. H. 138, 21, en 1065, 8. Niet minder fraai worden *kyker* en *gelder* vereenigd, Br. 367, 24, *Wy zyn kykers, maar niet zonder gevaar van gelders ook te worden.* Men zegt nog, *iets ontgelden.*

GELDIG. Die veel geld heeft. N. H. 278, 4, *Tot Antwerpen, tot Bruſſel, was 't in den bouw van Leentaafelhouders en andre geldighe baatzoekers, zich geneerende met woeker.*

GELDMIDDELEN, (RAAD VAN) niet onvoegzaam voor het onduitſche *Financien.* N. H. 21, 50.

GELEEBRAAKT. Geradbraakt. H. d. G. 152, 20, *de Baroen van Fontanelles ... werdt geleebraakt.*

GELEEGHENHEIT. (TEEGHENS DANK ZYNER) N. H. 124, 15, dat is, in weerwil dat het hem ongelegen kwam.

GELEEGHENIS. Gelegenheid, geſteldheid. N. H. 1194, 2, *men moghte voorwenden, dat hy, aanmerkende de geleeghenis der tyden, 't beloop der dingen* enz.

GELEEZEN. Uitgezocht. N. H. 853, 32, *jaa meenigh, die onder de dooden lagh, daaruit geleezen.*

GELEGGEN. Bevallen, in de kraam komen. N. H. 893, 1, *Op den neeghenentwintighſten aavondt dee-*

deezer Louwmaant, wies 't huys van Oranje met de geboorte eenes zoons, van wien de Prinſes gelagh tuſſchen acht en neeghen uuren. Elders leest men hiervoor ook *geleeghen zijn.* Zie N. H. 121, 38; en overdragtelijk wordt dit gebezigd, N. H. 126, 20. *En hiy alzo dit jaar ... hebbende zynen vollen tydt met onrust en oproer zwanger gegaan, ten uiteinde, van een volſchaapen oorlogh geleeghen.*

GELEIDT. Geleide. Tac. Jaarb. 162, 23, *op 't geleidt van Macro* (Macrone duce.)

GELEY, ter vertaling van het Onduitſche *convoy*, N. H. 782, 7. Van hier de zamenſtellingen *geleygeldt* ib. 508, 35; *geleigeldmeester* 1081, 1; en *geleytol*, 413, 13.

GELIEFTE. Goedvinden, welbehagen. N. H. 68, 15, *Voorts ... vond men goedt, dat haar Hoogheit hun, ontbooden in den Raadt van ſtaate, 's Kouinx geliefte zouw aanzeggen.* Zie ook 166, 22; 431, 32 en vele andere plaatſen.

GELOKKEN, voor gelukken. Ged. 184, 13.

Beſtaat uw' willen; ik word' borge voor 't gelokken.

GELOOF. Crediet. N. H. 443, 29, *Het geloof was ook uit.* Zoo ook 500, 21 en 47 en op vele andere plaatſen. *Brieven van geloove* N. H. 654, 14, voor het Onduitſche *Credentialen.*

GELOOFFENIS. *Credentie.* N. H. 868, 24, *met ſchryven van gelooffenis aan den Kooning.* 954, 46, *letteren van geloofenis.*

GELOOFHAASTIGHEIT. N. H. 744, 9, *zoo ten aanzien van de boovengeroerde reedenen, als van de geloofhaastigheit der Vlaamingen.*

GELOOFNISBRIEF. *Credentiaal.* N. H. 229, 37, en op vele andere plaatſen.

GELOOVELOOS. Die niets gelooft. N. H. 1060, 29, *De gelooveloozen weifeligh tuſſen party en party.* In tegenſtelling van *Hervormden*, *Roomschgezinden*, *Mennonieten.*

GELOST. Geloosd. N. H. 416, 43, *mits dat het uitheemsch krysvolk ook van d'and're zyde gelost wierd.* Kiliaan „looſen, loſen, losſen, *inanire*, *vacuare.*"

GELTNEERING. In een' ongunſtigen zin, voor ongeoorloofde inzameling of afperſing van geld. Tac. Jaarb. 229, 20, *Sulpicius Camerinus en Pomponius Silvanus gekoomen uit het wingewest Afriken, daar zy voorburgermeesterlyk bevel gehadt hadden, aangeklaaght weezende, zyn by Caeſar vrygeſprooken: Camerinus teegens weenighe en amptelooze perſoonen, die hem meer ſtukken van wreedtheit, dan van geltneeringh te last leiden.* Het Latijn luidt: *ſaevitiae magis, quam captarum pecuniarum crimina objicientes*, en vordert dus de boven voorgeſtelde verklaring, die ons echter met de eigenlijke kracht des woords, eenvoudig *geldhandel* beteekenende, minder beſtaanbaar voorkomt.

GELTTASTING. N. H. 369, 13, (*zy*) *lieten zich endlyk tot volle bedaaring brengen, eensdeels door geltiasting, eensdeels door behendigheit en beloſte van vergiffenis.*

GELTUITDOENDER, die gelden uitvoert, of omzet, geldſchieter. Tac. Jaarb. 170, 23, *Ende heeft hy by uitgegeeve wet de wreedtheit van de geltuitdoenders ingetoomt.* Op eene andere plaats van hetzelfde werk (148, 34) leest men daarvoor eenvoudig *uitdoender.*

GE-

GELUK (LOOPEN). Eene tegenſtelling van gevaar loopen. N. H. 320, 38.

GELUKZALIGHEIDT. Zegen, voorſpoed. H. d. G. 141, 13, *De Venetianen ſchikten Ambaſſadeurs aan hen beide, om hunne genegenheidt te bewyzen, met wensch van gelukzaligheidt over dit huwelyk.*

GELYK. Met een voorzetſel of ook in zamenſtelling komt dit woord meermalen voor. Dus *van gelijke* voor even zoo, N. H. 123, 43. *gelyke veel*, even veel, Tac. Jaarb. 208, 27. *gelyke wel*, evenwel, H. d. G. 21, 37.

GELYKAARDIG. N. H. 407, 2. *Oft de ſtyfheit zyns gelaats, die vaaken 't hart gelykaardigh doet achten, oft mededooghen, oft Godvrucht gold zoo veel.*

GELYKEN. Vergelijken. N. H. 202, 18, *ſtaande deeze quelling niet te gelyken by artſeny van korte weêrſmaak;* en zoo op vele andere plaatſen.

GELYKZEL. Beeld, het Latijnſche *simulacrum.* Tac. Hist. 475, 32, *Derhalven zyn in hunne ſteeden, laat ſtaan tempelen, geene gelykzels.*

GELYKZINNIGH. N. H. 361, 50, *Waarin hy (anders gelykzinnigh) van zynen broeder verſchcelde.*

GELYKZINNIGHEIT. N. H. 607, 8, *Geen' kleene ongeneught ſchepten, uit dit kribben, de Staaten, wel bezeffende, wat 'er aan der gebuurvorsten gelykzinnigheit, en gunste t' henwaarts, hing.*

GELYMT. Overdragtig voor, ſterk verkleefd,

vastgehecht. N. H. 743, 31, *naardien een hart, gelymt aan den Godsdienst, zich tot geen' hooghe gedachten en vorstlyke aanſlaaghen verheffen kon.*

GEMAALSCHAP. Huwelijksvereeeniging. Tac. Jaarb. 137, 14, *Geen vrucht heeft zy naaderhandt ter werelt gebraght, maar den bloede van Augustus, door 't gemaalſchap van Agrippina en Germanicus, aangehecht, gemeene achterneeven gehadt.*

GEMEENE. (HET) Voor het gemeenebest. N. H. 697, 24, *Wyders, als oft het gemeene, aangevochten van den Spanjaardt, en gezwakt door den afval der Waalen, ... niet oneenigh genoegh geweest waar* enz.

GEMEENTESTANDT. Zoo veel als republikeinſche ſtaatsgeſteldheid. Tac. Jaarb. 298, 15, *Die gezintheit heeft Tuberonen en Favoniën, naamen ook in den ouwden gemeenteſtandt onaangenaam, geteelt* (veteri quoque reipublicae ingrata nomina).

GEMEENTSCH. Die tot de gemeente (*plebs*) in tegenſtelling der aanzienlijken behoort. Tac. Jaarb. 219, 8, *De maght der Gebouwmeesteren is ook naauwer betuint, en verordent, hoe veel pands de waagengebruikende, hoe veel de gemeentſche* (plebeji) *zouden moogen neemen.*

GEMOED. (MET) met goeden wil, zonder teegenkanting, op eene zachte, minnelijke, minzame wijze. N. H. 1, 18, *zynde de vryste* (volken), *op den voet der min vrye, niet te krygen met gemoede.* 88, 40, *En verklaarde de Prins, dat hy en de wethouders dit liefst zouden met gemoede te weegh gebraght zien.* 226, 47, *met gelaat van tot daadtlykheit te koomen, 't en waar hem zyn' eysch met gemoet wierde toegeſtaan.* 408, 20, (Camargo) ver-

vermaande den Griffier, met gemoede gang te ſpoeyen, dewyl hy anderszins onthiet had, om ſterke handt, alnaar 't ook de gunſche bezetting, te werk te ſtellen. 583, 22, *ende meeſter geworden, hier met geweldt, daar met list, gins met gemoet, naamen zich de hoogheit der vier Leeden van Vlaandre aan.*

GEMOEDEN, voor gemoederen. N. H. 20, 46, en op honderd andere plaatſen van Hoofts werken.

GEMOEIT. Aangezocht. N. H. 263, 7. *Deez .... by Spelle gemoeit, om hem zyn lot uit het heemelteeken zyner geboortſtondt te ſpellen, zoude al een' wyl 't fuſelboek gezocht hebben.*

GEMOETEN, voor ontmoeten, tegenkomen. H. d. Gr. 128, 21, en op meer andere plaatſen.

GEMOFFELT, van *moffelen.* N. H. 657, 51. *De Prins, niet ziende, met handen zoo gemoffelt, daar ter ſteede yet goeds te doen.* — *Gemoffelde handen* zijn hier handen, als in een' moffel toegeſtopt en die men daardoor niet roeren kan. Thans zou men zeggen: *met handen zoo gebonden.*

GEMURWT. Opmerking verdient het overdragtelijk gebruik van dit woord in de Rampz. 34, 16. *Geen wonder dan, dat deze Vórſtin, gemurwt in de ſtooving eener teed're opvoeding, ende door het daagelyx genót der hoofſche genughten, de kraft van zóó knellende bekooringen onwederſtandelijk vond.*

GENAA. N. H. 270, 14, *Waar door hy hen dikwyls op de vesten en genaa van zyn ſchut, deed verſchynen,* zoo dat het namelijk afhing van zijne genade, of hij hem, die zich op de vesten bloot gaf, met zijn geſchut wilde vellen.

GE-

GENAAKGRAAVEN. N. H. 303, 35. *De genaakgraaven werden vol ſchutten geleidt, om de verweerders te groeten*, voor het Onduitſche *approches*.

GENAN, GENANT, naamgenoot, die denzelfden voornaam heeft. Br. 305, 21. *Ik gebiede my aan UE. genan; en* 320, 14. Ged. 290, 18.

als oft hy op den Veltheer,
Zyn genant van Naſſauw wees:

waar HENDRIK IV van Frankrijk en Prins FREDERIK HENDRIK bedoeld worden. Het woord behoort zeker tot het oude *nannen*, noemen, in het Hoogduitsch overgebleven, en 't welk men bij Maerlant vindt *Sp. Hiſt.* III D. bl. 26, vs. 22.

So hiet Albioen dat lant,
Dat nu Inglant es ghenant.

vs. 52.

Want hyt na ſinen name nande

en op vele andere plaatſen. Het voorvoegſel *ge* in ons *genan*, *genant*, heeft de kracht van het Latijnſche *co*, als in *gebroeders*, *gezusters* en vele anderen. Zie boven op *eegemaal*; vergelijk ook Weiland op *genant*.

GENEBD, met nebben (lange ſpitſe bekken) voorzien. Tac. Jaarb. 105, 16, *de naaſte ſtrandt van Gallië met de genebde ſcheepen bezet*. De ſchepen namelijk der Romeinen hadden dergelijke *nebben* of *ſnebben* aan den voorſteven, en heetten daarom *roſtratae*, waarvan *genebd* de vertaling is.

GENEEREN. Behelpen. N. H. 377, 8, *kundigh des oords, en weetende met ſpringſtokken, galeykens, en ſchuiten, zich der maate te geneeren*, enz. In de gewone beteekenis van *voeden, de kost verkrijgen*, is het zeer gemeenzaam. Zie N. H. 397, 25; 1134, 2.

In

GENEIGHENIS, voor genegenheid. N. H. 1234, 15.

GENEIGHT. Overgehaald, bewogen. Tac. Jaarb. 246, 8, *noghte is door ſchreyen oft traanen der geenen, die hem om hulpe baaden, geneight* (flexus est.)

GENET. Een Spaansch paard van eene bijzondere ſoort, door vlugheid en levendigheid onderſcheiden. Ged. 46, 12.

De ploegh is voor geen Spaansch genet gemaakt.

Zie Kiliaan, Weiland en Bilderdijk, geslachtlijst.

GENOEGHEN. N. H. 103, 24, *begeerende, dat zy zich genoeghden met preecken in de nieuwe ſtadt*, en op vele andere plaatſen. Elders *zich genoegen aan iets.* Rampz. 2, 30. *Dat 'er een Vórst zich aan genoeght zou hebben.* Ook zonder *zich* met het voorzetſel *aan*, N. H. 72, 41, *waaraan zyner Majeſteit in geenerley wyze genoeghen zoude.*

GENOEGTE, geneigte. Br. 573, 16 en 17. r. 12 en 14 leest men *genoegt.*

GENOOT. N. H. 731, 24. *Want, onaangezien zyn zweeren, dat de genooten der zelve* (de orde van het Gulden Vlies) *niet dan voor hunne meedebroeders zouden te rechte ſtaan enz.* Ook ter vertaling van het Franſche *pair.* H. d. Gr. 62, 12, *ende zich dienaangaande beriep tót het hóf der genóten van Vrankryk.* Zie ook 79, 38.

GENUCHLYKHEIT. Tac. Jaarb. 252, 21. Br. 169, 38.

GENUCHTE, GENUGHTE, GENEUGHTE. N. H. 726, 33. H. d. G. 154, 15. Tac. Jaarb. 24, 32. N. H. 1155, 38.

GENUGHLYK. H. d. G. 101, 49, en elders.

GEOUWELYKT. Verouderd. Br. 482, 37, *dat ik tien jaaren geöuwelykt ſchyn.*

GEPARTUURT. N. H. 337, 48. *Een ſtrenge geest ſtak 'er in Kies, te recht gepartuurt met een' vrouw van gelyke hartvoghtigheit.* Zie ook 274, 1. 527, 18.

GEPEIZEN, voor *gepeinzen.* Ged. 22, 27. In Vlaanderen zegt men nog algemeen *peizen* voor *peinzen.*

GEPERRUIKTE STERRE, ter vertaling van het Latijnſche *ſidus cometes*, hetgeen voorkomt Tac. Jaarb. 241, 33.

GEPLAAGT AAN 'T EYNDT. N. H. 291, 19. *Als alles . . . . aan 't eyndt geplaaght was*, dat is zoodanig, dat men het niet langer uithouden kon.

GEPLAATSTEEKENT. Br. 349, 25, *by eenen latynſchen brief van den 27, heeden ontfangen, niet geplaatſteekent.* Even als *gedagteekend.*

GEPLANT. Vast, onbewegelijk. N. H. 336, 46, *Maar* (Bosſu), *beide ſoldaats en hooftmans plicht betrachtende, ſtond geplant by de maer.* Minder behaagt ons het gebruik van dit woord N. H. 590, 1, *met het afſtellen van Kanſelier en Raadsluyden, geplant tot Vollenhoove, door den Koning.*

GEPLECHTIGHT, ter vertaling van *geſolemniſeert* N. H. 731, 46.

doen.

GEPLEEGHT, van plegen, dat is, gewoonlijk doen. Tac. Jaarb. 139, 24, *nochtans hadden 't de Romſche Hoofdluyden niet gepleeght* (uſurpaverant.)

GEPLENSCHT, van plenſchen, dat is, omroeren in water, komt in overdragtelijk gebruik voor N. H. 277, 14, *die in den handel met 's Prinſen volk niet geplenscht hadden.* Zie ook 586, 23; 775, 51. H. d. G. 99, 28. Tac. Jaarb. 87, 6, waar het Latijnſche *permixtum* wordt uitgedrukt.

GEPLOMPT. N. H. 397, 4, *in 't uitvinden van 't geſchut, by de Spanjaards geplompt.*

GEPLONDERSCHAT. N. H. 221, 5, *de tucht was zoo kleen, dat acht der zelve, hoewel zy vry geleyde van Graaf Lodewyk hadden, dies onaangezien, geplonderſchat werden*, dat is, het plonderen moesten afkoopen.

GEPOOIT. Ged. 297, 57.

— dat ghy nooit
Zoo veel wyns en hebt gepooit.

Men zegt nog wel in dien zin: *Hy zit te pooyen* voor, wijn te drinken.

GEPRIEMT. Met een' priem of ander puntig wapentuig doorſtoken. N. H. 290, 3, *Verſcheyde burghers werden . . . . gepriemt.*

GEPRIKT. Overdragtelijk voor een weinig beleedigd. N. H. 1113, 9. *Daarentuſen wild' hy hun niet heelen, dat hy, hoewel hem geen onbenoegen tot de reis beweeghde, zich nochtans, by 't vertoogh van elfden der maant, geprikt vond.*

GEPRONKT. Opgepronkt. Tac. Jaarb. 147, 43, *Zacht van inborst, en van een' gepronkte welſpreekentheit.* Zie Hist. 315, 15. N. H. 370, 11. Br. 451, 11.

GERAADERD, van raderen voorzien. Tac. Jaarb. 69, 37, *dat zyn naam in Saliarisch gedicht zoude gezonghen werden, geraaderde ſtoelen geſtelt op de plaatze der Augustale Priesteren. Geraaderde ſtoelen* moeten hier ſtrekken ter vertaling van *ſellae curules*, eene bijzondere ſoort van zetels, welker gebruik alleen aan de hoogſte overheidsperſonen vergund was, doch die geenszins van raderen voorzien waren. Hooft heeft dit verkeerdelijk opgemaakt uit de afleiding van *currus*.

GERAAMD, voor beraamd. N. H. 81, 10. 661, 14 en op vele andere plaatſen.

GERAK. Dit woord, ook thans nog in het gemeene leven gehoord wordende, is bij Hooft van een zeer uitgeſtrekt gebruik voor *gerijf, verzorging, verkwikking*, of 't geen daartoe noodig en dienſtig is. N. H. 444, 1, *Zuur, booven maate, viel deſe winter den krysluiden, benoodight geduurighlyk te velde, oft in de ſcheepen, te leggen: met beeter gerak nochtans dan den Spaanſchen gebeurde.* 684, 11, *van waar hun (wel wist men't) lyftoght, waapenen, en ander gerak van oorlogh verſtrekt was.* 767, 35, *Hierom liet Norrits niet zich in bystre benauwtheit te zien, zonder lyftoght, zonder gerak, zonder paardevolk.* Tac. Jaarb. 130, 32, *Ende heeft de ſtadt.... te dien daaghen naa de zeeden der ouwden gezweemt, die naa de groote Veldſlaagen de gequetſten, met miltheit en gerak, onderhielden.* Het Latijn heeft hier *curæ*. Van hier de ſpreekwijze *iemand gerak doen.* Ged. 52, 2, waar met opzigt tot een paard gezegd wordt:

Men

Men doe 't terſtondt gerak met havenen en voêren,
Eer het de kouwd bevang.

GERAKLYK. N. H. 275, 13, *daar was geen ontzetten aan de ſtadt, nocht geraklyk verblyf te velde.*

GERECHTIG, waarvoor wij nu regtvaardig gebruiken. H. d. G. 67, 7; *alles te wagen voor hunne gerechtige zaake.*

GERECHTIGHEIT. N. H. 412, 7, *Alles diende by geſchrift, en in Hollandtſche taale gedaan, volghends de gerechtigheit van 't gewest.*

GEREEDT. *Zyn' zaak gereedt maaken* voor *inſtrueeren*, N. H. 1105, 7.

GEROES, voor *geruisch.* Ged. 291, 68,

Weêt ghy met uw' zang i' ontwild'ren
Steen, die ſtadgh met hun geroes
Waat'r en windt den kop maakt kroes?

GEROSKAMT. Overdragtelijk voor leelijk gehavend, toegeſteld. N. H. 282, 40, *De Franſoyzen voort, en Engelſchen, aldus geroskamt, begosten 't ſpel moede te worden.*

GERUIMT. Ruim geworden, ontledigd. Br. 163, 17, *Myn geest ook geruimt van de gevankelyke bekommeringen, is entlyk eens bevallen van 't wanſchepſel, dat hier nevens overkomt.*

GERUST, toegerust. N. H. 160, 145, *gerust tot toght en ſlagh.*

GERYMT. Wel overeenſtemmend. H. d. G. 144, 46, *met gerymt beſcheidt van de gelegenheden der zaake.* Hier tegen over ſtaat het nog gebruikelijke *ongerijmd.*

GESCHAAPEN. Toebereid, gereed, in houding en gelegenheid gebragt, tot iets. N. H. 4, 20. *Het (volk) was wel geſchaapen ter deughd.* 315, 43, *de Ryk, in 't waater gedrongen, was geſchaapen zich met zwemmen te redden.* 233, 5, *Oak ſcheen.... Alva geſchaapen, hoopen handen op zyn hooft te haalen.* 198, 19, *'t heele heir daardoor geſchaapen eerlang uit den bandt te ſpringen.* 726, 9, *tollen en ſchattingen, geſchaapen van dagh tot dagh, zwaarder te worden.* 964, 5, *de onheilen geſchaapen daar op te volghen.*

GESCHACH, voor geſcheidde van het oude *geſchichen*, Hoogduitsch *geſchehen*, van waar ook *geſchichte* voor geſchiedenis, en van daar *geſchichtboek* en *geſchichtſchryver* voorkomen. N. H. 557, 51. *Dit geſchach met zulk een' ſelheit, dat de Staatſche ruyter dacht de hielen te toonen.* Zie ook 834, 33, 873, 18. Tac. Jaarb. 56, 12 en vele andere plaatſen.

GESCHANDTEEKENT. Tac. Jaarb. 84, 20, *die d'oneerbiedigheit der jeught met zwaare keuren geſchandteekent hadden* (gravibus decretis notavisſent).

GESCHEEPT, eigenlijk in een ſchip gedaan, verleden deelwoord van *ſchepen*, komt, op verſchillende wijzen, overdragtelijk voor. N. H. 329, 6, *eeven oft Gods arm met dien afbrek verkort waar, en de ganſche welſtandt des lands op den Haarlemmer boodem geſcheept.* 942, 50, *Hier aan was wel te ſpeuren, hoe fraay wy ons, met zyn vriendſchap, zouden geſcheept vinden.* 1043, 35, *Achtende, niet te min, dat men met hem* (Leicester) *geſcheept was, en oover moest, gingen z'hem zeer te gemoet.* H. d. G. 125, 41, *de ſmaadt des gódsdiensts, de dreigementen des ondergangs, met de welke wy, door de ſcheuring, geſcheept waren.* Wij achten intusſchen dit

dit gebruik, vooral dat, 't welk zich in de tweede en laatſte der opgegeven plaatſen voordoet, minder navolgenswaardig.

GESCHEFTE. Bezigheid, zaak, letterlijk het Hoogduitſche *geſchäfte*. Kiliaan heeft „ghe-ſchaf, *negotium, actio*". N. H. 969, 25, *Vielen er eenighe geſcheften van belang voor, men moest 'er altyds den Breeden Raadt op vergaaderen.* Zie ook 1216, 11, en Br. 500, 5.

GESCHEIDENHEID. N. H. 5, 29, *maakende de geſcheidenheid zyner ſtaaten ſlapper lendenen nen.* Voor verſpreidheid, ligging verre van elkanderen.

GESCHENDT, voor geſchonden, komt bij Hooft meestal voor. Zie Ged. 47, 21. N. H. 142, 9. 627, 1. 674, 11. en vele andere plaatſen.

GESCHIFT. Geſcheiden, ontbonden. Tac. Hist. 477, 26, *Welke beroerte door Caeſars doodt geſchift is* (quem motum Caeſaris mors diremit.)

GESCHIFTHEIDT. Verdeeldheid. H. d. G. 77, 37, *Maar de Hartógh van Majenne, ziende, door de geſchiftheidt van 's Konings kraften, gelegenheidt open om hem afbrek te doen.*

GESCHOFFELT. N. H. 286, 36, *etlyken uit bedieningen van gaſt- en Godshuyzen geſchoffelt.* dat is, als met eene ſchoffel gezuiverd.

GESCHOOREN. Overdragtelijk voor geſteld, in zekeren ſtaat zich bevindende. N. H. 95, 25, *Maar ingezien van den anderen kant, hoe 't werk geſchoóren ſtondt.* 275, 17, *Maar 't meeste be-*

ſwaar

ſwaar was van vreêze, dat de Hoogduytſchen, ziende de zaaken quaalyk geſchooren, naa hun gebruyk, om geldt zouden roepen. 988, 8, *hoewel 't 'er, zoo om de ſchaarsheit der lyftoght, als anderszins, quaalyk geſchooren ſtond.* Wij zeggen nog: *het ſtaat er ſlecht*, of *leelijk geſchoren.*

GESCHOPT. Heen en weder als in eene ſchop bewogen, in een' overdragtelijken zin. H. d. G. 114, 17, *Waar inne grótelyx begaan, ende heftelyk geſchopt, door tweedraght tuſſchen de yuirigheidt haars moeds ende 't behartigen van ſtaat en perſoon, zy van meenigerlei zorgen geſwindelt werdt.*

GESCHORST. Ondersteund. N. H. 814, 19, *daar naa bezweek hy* (de Prins), *en werd alzoo van de omſtanders geſchorst.* Wederhouden. Tac. Hist. 357, 34, *Celſus, verhoedt op 't bedrogh,* (heeft) *de zynen geſchorst.* (represſit). Kiliaan „ſchorsſen, ſchorten."

GESCHORT. Opgenomen, weggedragen. N. H. 423, 45, *geſchort by den ſcherprechter, en op de zolder neergezet.* Zie ook boven op *geſchorst.*

GESCHRABBELT. Gekrabbeld, gekrast. Br. 364, 29, *Ik heb nu reedts een goedt deel der Historie op deeze wyze geſchrabbelt.*

GESCHROOKT. Geſchroeid. N. H. 185, 31, *geſchrookt met een gloeyend yzer.*

GESLENKT, voor geſlonken. N. H. 1241, 2.

GESLINGERSLEEPT. N. H. 306, 16, *Een priester.... aan den ſtaart van (een) paard gebon-*

benden, alzoo geſlingerſleept; en ten laatſte doorſteeken. Kiliaan „ſlingher-ſlippen, *lacinias circum agere, ſive circum volvere.*"

GESMYDIGH. Zacht, rekbaar, als geſmijdig koper enz., overdragtelijk voor toegevend. N. H. 547, 11, *D'Ommelanders toonden zich geſmydigh; de Groningers gansch onrekkelyk.* Zie Kiliaan en Weiland.

GESNEEDE. (SCHAARS) voor, zeer beperkte, bekrompene. N. H. 939, 37, *dat ſchaars geſneede voorwaarden de Verſten tot quaadt verwekten.*

GESNOR, ter aanduiding eener verachtelijke menigte. N. H. 731, 26, *Hy had de Graaven van Egmondt en Hoorne, den Markgraaf van Berghen, en den Heer van Montigny, gelyk ook hem, door een geſnor van huurlingen en pleytvooghels, doen verwijzen.*

GESOORTEERT. N. H. 5, 7, *Geſoorteert met de ſnoodſten*, onder de ſnoodſten geteld.

GESPAN. Vereeniging, zamenſpanning. N. H. 775, 23, *De verzoekers ... voelden ook, dat men zoodaanighe ſmeekſchriften, ingeſtelt by geſpan, achtte naar muitzucht te ſmaaken.* Tac. Hist. 311, 27, *Maar de leegers zeer wydt van elkanderen afgezondert, ... maakten geſpan van krachten nocht quaadtwilligheeden.* N. H. 498, 3, *muiters en eerlooze ſchelmen, behipt in geſpan en vloekverwantſchappen.* 570, 39, *En etlyke Waalen, vergiftight door den Baroen van Chevreaux en Jan Babtista Del Monte, ſlookten zulx daaronder, dat 'er geſpan gemaakt werd, om den vyandt in te laaten.* In de laatſte voorbeelden heeft het woord blijkbaar eene beteekenis ten kwade, die zich ook in ons *eedgeſpan, vloekgeſpan* voordoet.

GESPRAAKZAAM, voor ſprakzaam. N. H. 4; 28. Van hier

GESPRAAKZAAMHEIT. N. H. 42, 14.

GESTAADIGHT. Vastgeſteld, bevestigd. N. H. 480, 31; *By raadt nochte daadt yets te beſtaan terghens den gezuiverden Godsdienst oft diens oeffening, althans geſtaadight in Hollandt en Zeelandt.* Kiliaan heeft: „ſtaedigen, bevestigen. *confirmare.*"

GESTAAFDE VINGEREN, voor opgeſtoken. N. H. 1207, 37, *God ... met gestaafde vingeren ... aangeroepen.*

GESTALTE. Geſteldheid. N. H. 348, 19, *naer tyds geſtalte.*

GESTALTENIS. Geſteldheid. N. H. 331, 10.

GESTEEKEN, voor geſtoken, komt bij Hooft doorgaans voor. Zie N. H. 10, 50. 71, 12. 184, 15; en zoo op honderd andere plaatſen.

GESTEENTERYEN. Edele geſteenten. H. d. G. 71, 9, *met zyne kleenódjen ende geſteenterijen.*

GESTELT. Aangeſteld. N. H. 579, 11, *tot Schout geſtelt* Voor, overgelaten, 288, 21, *dat Don Frederik de zaak... aan hem geſtelt had.* Vastgeſteld, bepaald. Tac. Jaarb. 226, 25, *de nacht wordt geſtelt.* (ſtatuitur nox). N. H. 393, 20, *De kerk in brandt geſtelt hebbende*; dat is, in brand geſtoken.

GESTEURT, voor geſtoord, verſtoord, vergramd. N. H. 326, 48, *tot dat Ruikhaver, in geſteurden moede, uitborst.* Hooft ſchrijft doorgaans *geſteurt* voor *geſtoord.* Van daar ook

GESTEURTHEIT. Tac. Jaarb. 146, 37, waar het ter vertaling van *offenſio* dient.

GESTICHT, wordt fraai gebruikt N. H. 388, 47, *(dit) vertrouw den verleener van alle goede gaaven toe, dat hy my in ſtandtvastigheit geſticht zal houden.* Voor zamengeſteld, Tac. Jaarb. 82, 22, *De twaalf taaffels geſticht zyn* (compositae).

GESTOMMEL. N. H. 243, 25, *Teffens vlieghen zy ter trappen op, en ſleepen hem wel onbeſchoeftelyk naa beneeden, zulx in dat geſtommel een zyner dienaaren aan 't hooft gequetst werd.*

GESTOOTEN. Voortgegaan, genaderd. Tac. Jaarb. 42, 40, *Koomende te paarde tot aan den wal geſtooten* (acto ad vallum equo).

GESTRENGHEIT, als titel. N. H. 953, 45, *De ooverkoomst zyner Eedele geſtrengheit.*

GESTROOIT. Verſtrooid. N. H. 404, 4, *liet hun vreedigh toe, 't geſtrooit geweer ... van onder de wal te haalen.* Zie ook 1001, 11.

GESTRYF. Inſpanning. Tac. Hist. 433, 47, *Deeze teedenen van weederzyde met groot geſtryf uitgeſmeeten.* Het woord is ons elders niet voorgekomen, even weinig, als het werkwoord *ſtryven*, waartoe het behoort. Intusſchen loopt de verwantſchap van dit laatſte met *ſtreven*, dat in het Engelsch *ſtrife* luidt, terſtond in het oog; en waarſchijnlijk is *ſtreven* uit het imperf. van het oude *ſtrijven, ſtreef, geſtreven* geſproten, even als *leven* uit dat van *lyven*, 't welk in *blijven* (*be-lijven*) *bleef, gebleven* bewaard is.

GETAPISSEERD. Met tapijten behangſel overdekt. Ged. 287, 13,

Maar zoo ſaletten met getapisſeerde wanten,
Tegen de kouw en 't nat niet meer doen als een hut.

GETEESD. Eigenlijk geplukt, uiteen getrokken. Tac. Jaarb. 25, 44, *De geteesde, getornde en half*

half doode werpen zy voor de wal; waar het ter vertaling van *convulsos* dienen moet. Zie verder bij *teezen.*

GETEGEN, van tijgen; gaan, trekken. Ged. 264, 5,

Nu kreegh hy van daegh een buy, en is eens loefs
Om Warnar onze buurman te bewegen. (*getegen*

GETERND, voor getornd. N. H. 1233, 51.

GETIMMERT. H. d. G. 59, 1, *Indien hy dit toeleg getimmert* (dat is, gebrouwen) *had op 't graf zyner Majeſteit.*

GETOBT. Getrokken, geſlingerd. Tac. Jaarb. 120, 43, *Dat hy aan alle kanten van zorghen getobt zynde* (cum in omnes curas distraheretur).

GETOKKELD, van tokkelen; gedurig aanraken: N. H. 1005, 15, *takken, die, getokkkelt van 't geſchut, lichtlyk verſlooven.*

GETOMMEL. Gedruisch, woeste beweging. N. H. 251, 9, *De ſchipper Boudeuyn in dit getommel, paste 't bootsvolk op zyn' handt te kryghen.* Zie ook 275, 10 en Tac. Hist. 479, 46, waar het ter vertaling van *tumultus* dient.

GETREFT. Getroffen, deelwoord van treffen. Ged. 32, 7; en elders.

GETROOSTHEIT. Moedig vertrouwen. Tac. Jaarb. 151, 32 en 191, 25, waar het ter vertaling van *confidentia* en *fidentia* gebruikt wordt. Even zoo is N. H. 356, 45, *eener yeldtkanse*

ge-

getroost zoo veel als, moed hebbende om eenen veldkans te wagen. Zie over de beteekenis van *troosten* Kiliaan, en aldaar van Hasselt.

GETUIGH, voor getuigenis. N. H. 44, 19, *by getuigh van trouwe en weetenſchap.*

GETYBOEK. Tac. Jaarb. 9, 28, *ſpeelen, ... naar den naam van Augustus in de getyboeken geſtelt*; waar het woord minder gelukkig ter vertaling van het Latijnſche *fasti* gebruikt wordt.

GETYDE, voor tijd, tijdsgelegenheid. N. H. 603, *on dit getyde.* Tac. Jaarb. 29, 37, *in zulk een getyde.*

GETYTELD. Met eertitels voorzien, aanzienlijk. N. H. 638, 42, *waaronder Fabio Farneze, en verſcheide getytelde Heeren, met veel andren Italiaanſchen, Spaanſchen en Nederlandtſchen aadels.*

GEUITERT. Geuit. N. H. 1128, 12, *zyn' heerschtoght, geuitert met het zwichten van de maght der Raadsluiden van Staate.*

GEVAAR. N. H. 237, 24, *Zeeker burgher Eeuwout Pieterszoon Worst geheeten, geen man van pronk, maar klock van moede, ervaaren ter zee, en grootlyx gezien by 't bootsvolk, had, met Jelis Hooftman, dat pas, de ſtaatlykſte der Nederlandſche koopluyden t'Antwerpen, ouwde gemeenſchap, en hem meermaals voor ſchipper gedient. Dies richt hy zich aan deezen, om volk, voorraadt van buskruydt, en ander oorloghstuygh van daar te hebben. Hooftman, hoe zwaar ryk hy ook was, ontzagh zich niet hem zyn gevaar te leenen*, dat is, volgens de nieuwe uitgave van Hooft, hem zijn vaartuig te leenen. Wij zouden

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

GEVLY, van vlijen; eigenlijk al plooijende en buigende ſchikken, voegen. Zie Weiland in zijn Woordenboek. Van hier de ſpreekwijze *in 't gevly ſpreken*, voor, tot nederlegging der geſchillen, tot bedaring der gemoederen ſpreken. N. H. 610, 9, *Nocht eerwaardy van ouderdoom, nocht dapperheit van deughd, nocht achtbaarheit van Majeſtraatſchap gaf yemandt voordeel om een woord in 't gevly te ſpreecken.* 858, 45, *Deez, als houdende zich aan den hervormden Godsdienst, en koomende in 't gevly ſpreecken, ongeacht dat hy t'Antwerpen eenen zoon verlooren had, ſcheen den Staaten te aangenaamer te zullen zyn.* Zie ook 16, 51.

GEVOEDERD. Van voering voorzien. Rampz. 18, 44, *met deegen ende dagg' alleen, en een' gevoederden tabbart.*

GEVOEGHEN, voor voegen. N. H. 297, 50, *'t gevoeghde den Veldheer qualyk, aan zynen oordt ſtil te zitten.*

GEVOEGHDE. Zoo veel als medgezel. Tac. Jaarb. 131, 22, *Zyn gevoeghde in der wroegingh.* (socius delationis).

GEVOEGHLYK. Zacht, vriendelijk, gereed om zich te voegen, of te believen. N. H. 29, 29, *in plaatze van door wel leeven en leeren der geeſtelykheit, verbodt van uitterlyke beffening der gewraakte kerkzeeden, en weering dier gezintheeden uit ampten van regheeringhe, het ſchaadelyk geloof, allenskens, gevoeghlyker wyze te ſtyten, voerde hy* enz. 204, 12, *'t Verwyzen des Prinſen van Oranje was buyten wyze toegegaan, en zoo een Vorst wel waardigh, gevoeghlyk gehandelt, en gehoort te worden.* 632, 48, *neevens ons: die ghy altyds vlytigh zult vinden, om u gevoeghlyk te zyn, en hulp te bieden.* H. d. G. 120, 27, *waartoe noch 't geval zich gevoeghlyk bewees.*

GE-

GEVOEGHLYKHEIT. Zachtheid, minzaamheid, inſchikkelijkheid. N. H. 136, 4, *Men liet daaromme niet, hem tot ingang van den wegh der gevoeghlykheit te vermaanen.* 417, 36, *zoo zaaghen die van Hollandt en Zeelandt te leur geſtelt hunne hoope, van, door toedoen der algemeine Staaten, aan eenige gevoeghlykheit in 't ſtuk van den Godsdienst te raaken.* 1095, 32, *Van de gevoeghlykheit en beſcheidenheit dier Verſtinne, Stadthouderesſe eertydts oover Neederlandt, heb ik, in de voorighe boeken, genoegh vermeldt.*

GEVOEGHZAAMHEIT. N. H. 350, 3, *Mondragon vond geen' gelyke gevoeghzaamheit in den Landtvooghdt; die hem, voor zyn' ooverdappere dienſten niet zoo veel te wille wist.*

GEVOELEN. Een gevoelen hebben, koesteren, H. d. G 175, 42, *Veele gevoelen qualyk van myn' reize.* N. H. 825, 52.

GEVOELYK, voor gevoelig. N. H. 784, 21, *een' gevoelyke neep*, en zoo op vele andere plaatſen.

GEVOELZAAMHEIT. Rampz. 35, 35, *Ter zelffte plaatſe bluschte een dwaal, met verſtikking zyns adems, de verdrietighe gedachten der verloore vreughden, de gevoelzaamheit des tegenwoordigen onheils, en zyn' lydige liefde.*

GEVOIRT, voor gevoerd, Ged. 235, 47,

en als ik op een' reize
My uit der ſtadt begeef, zoo zullen zwaare droomen
My rooven niet myn' rust; nocht met den geest doen vaaren
Daar my gegrondt vermoên beteekent, dat het lichaam
Gevoirt is van den pal, die my bezaait myn' akker.

GE-

GEVOLGHZAAM. Geneigd om te volgen. N. H. 1, 15, *om het te mooghen houden en handelen, als een welverknocht, en gevolghzaam Ryk.* Van hier

GEVOLGZAAMHEIT. N. H. 122, 46, en op vele andere plaatſen.

GEVOORNAAMT. N. H. 221, 13, *beide Jacob gevoornaamt.* En zoo op vele andere plaatſen.

GEVOUWENER HANDEN. N. H. 847, 28.

GEVOORWAARDT. N. H. 714, 8, *Villers, dryvende dat hy daarteeghen niet misdaan, maar zy ſtechtelyk gevoorwaardt* (dat is voorwaarden, verdrag gemaakt) *hadden.*

GEWAADTHOEDER, voor *guarda-roba* (guarde-robe) Rampz. 29, 12.

GEWAAKT. Doorgewaakt. Tac. Jaarb. 216, 9, *de nacht met banketteeren gewaakt* (vigilatam convivio noctem).

GEWAARDIGHEN. N. H. 240, 43, *daar de Spaanſche hoomoedt zich niet gewaardighde,* en zoo op vele andere plaatſen.

GEWAARDIGHING. Erkentenis, verheffing van iemands waarde. N. H. 908, 26, *dat hy, tuſſen ſchaarsheit en ruymte van gewaardighing en believenis, zyne woorden ſchranderlyk temperde.*

GEWEDT ZYN OM IETS, van iets dat gevaar loopt. N. H. 217, 35, *'t was om den heelen hoek van Noordholland gewedt.* 1047, 26, *'t waare om den ganſchen Staat gewedt* De ſpreekwijze is nog niet geheel in onbruik. Men zegt in dier voege ook: *'t was er om te doen geweest.*

GEWEEKEN, van wijken, in de beteekenis van ruimen, Tac. Jaarb. 260, 26, *naardien hy my van ouderdoomsweege in den hooghſten tytel geweeken was* (cum mihi per aetatem ſummo nomine concesſisſet).

GEWEERHAAKT. Ged. 177, 69, waar van een *flitsje* gezegd wordt:

Maar 't ſchijnt geweêrhaakt.

GEWEEST. N. H. 674, 26, *Ik zelf (om rondt te gaan) waare, al oover een' wyle, geweest om te vorderen, dat u gelieft hadde my t'ontlasten*, dat is, ik was reeds van zins geweest om te vorderen, of zoude reeds gevorderd hebben.

GEWEIFELT, van weifelen, in een' bedrijvenden zin. N. H. 765, 50, *indien hem de gunst eener dikke mist niet geweifelt hadde*, dat is met weifelende tro w bijgeſtaan, en hem verlaten had, toen hij meest op haar bouwde.

GEWELDIG, voor zeer groot. Tac. Jaarb. 184, 36, *door geweldige beloften.* 259, 18, *een geweldigh huis.*

GEWELDT. Krijgsmagt te land of te water. N. H. 259, 37, *Oorzaak, dat, by mangel van toevoer en veylighe uitſpanningh, dat treflyke gegeweldt, eensdeels door onweeder en ziekte geſleeten* enz. Zie ook 675, 48, 1017, 40, en 1171, 33, op welke laatſte plaats van *'t geweldt te waater* geſproken wordt.

GEWERDEN. Geworden, gebeuren. H. d. G. 48, 23, *Mits dat genade gewerden zoude*, en zoo op vele andere plaatſen. *Gewerden met iets*, naar wil omgaan; Tac. Jaarb. 209, 32, *de Vroedſchap moght met haaren ouwden plicht gewerden.* 196, 24, *En laat men de ſcheepen en 't geval met het leeven des Roomſchen volx gewerden.*

GE-

GEWEKT. N. H. 458, 52, *Het gros huns voetvolx, gewiekt met de ruitery, hield het midde eener plaatse;* waar *gewiekt met de ruitery*, zoo veel zegt, als op de beide vleugels met de ruiterij gedekt.

GEWILLEKEURT. Door goedgekeuring bevestigd, bekrachtigd. N. H. 657, 40, *Stads ooverheit, goedtgekent, en gewillekeurt.* Kiliaan „willekeuren, *consentire, suffragari*", 't geen iets minder zegt.

GEWILT ZYN. Tac. Jaarb. 131, 1, *Dat de Claudien heiligh en wel by de Gooden gewilt waaren.*

GEWINTERLEEGHERT. Tac. Hist. 330, 9, *de vierde en twecëntwintighste (keurbende) by eenen gewinterleeghert.*

GEWONNEN. Gewonden; van winden. Ged. 75, 15,

Die van de Parken eerst op rokkens zyn gewonnen.

GEWOONLYKHEID. Tac. Jaarb. 264, 5, *'t Heir was verzelschapt, booven d'andere gewoonlykheeden des oorloghs*, enz.

GEWOONTE ZYN, (IN) voor, gewoon zijn. Tac. Jaarb. 111, 34, *de Majestraaten waaren in gewoonte de ampteloozen te verdaaghen* (solitum.... magistratibus, diem privatis dicere).

GEWOUDT, voor geweld, magt. N. H. 20, 12, *voor de rest bleek hy zachtmoedigh en rekkelyk, dervoeghe, dat zyne zinnen meest in 't gewoudt van anderen stonden.* Zie ook 39, 36. 211, 50. 322, 34 en op vele andere plaatsen.

GEWRACHT, voor gewrocht. N. H. 324, 4 en op vele andere plaatſen.

GEWRICHT VAN TYDE, voor hetgeen men nu zegt, tijdsgewricht. N. H. 67, 15.

GEWRIKT, van wrikken, in de beteekenis van iets uit zijnen ſtand brengen. Tac. Jaarb. 120, 29, *En door die tweedraght zyne neeven van elkanderen gewrikt werden* (eâque discordiâ nepotes ſuos convelli).

GEWROEGHDE. Beſchuldigde, Tac. Jaarb. 121, 38, *Caeſar, aan de ongenaade oover de gewroeghden* (adverſus reos), *hem verweeten, zich des te ſtyfzinnigher houdende* enz. Zie verder bij *wroegen*.

GEWYDT. Verwijd, wijder gemaakt. Tac. Hist. 468, 31, *Want de ſpits kon niet gewydt worden* (neque enim poterat patescere acies). Zie ook N. H. 87, 22.

GEZAAMD N. H. 922, 52, *op zulke voorwaarden, als by de gezaamde landtſchappen, t' hunner gemeine verzeekering, zouden dienſtigh geoordeelt worden.* Zie ook 356, 34. 866, 52. 738. 24, waar men *gezaamder handt, gezaamder maght, gezaamder ſtemme* aantreft.

GEZAGHSMAN, ter vertaling van *Dictator*. Tac. Jaarb. 51, 42.

GEZEET. Gewaad. N. H. 407, 16, *men verbeidde den aavondt; gaf Neyen toen knechtskleederen aan, en een' toorts te draaghen. In dat gezeet gaat hy.* Rampz. 29, 27, *dat een' vrouw van haaren ſtaat, in zulk gezeet* (manskleederen) *by nacht by ontydt, over ſtraate zworf.* Zie ook H. d. G. 178, 25 en Ged. 48, 30 en 222, 2.

GE-

GEZEL, als *adjectivum*. Tac. Jaarb. 77, 4, *Van ongebondenheit en 't verkorten der gezelle volken*, d. i. der bondgenooten.

GEZET. Tac. Jaarb. 127, 13, *De Sardianen verhaalden 't gezet van Ilaetrurie*, waar in 't Latijn *decretum* ſtaat. Kiliaan heeft „ghe-ſet *lex, conſtitutio.*"

GEZIEN. Een goed aanzien hebbende, zich gunſtig vertoonende. N. H. 303, 37, *Maar 't geen de kans gezienst maakte, was* enz. 998, 24 (*dat zy*) *raadzaamer vonden, hun volk voor gezener kans te ſpaaren.* — Aanzienlijk. Tac Hist. 106, 6, *Zyn eighe dinghen deedt Caeſar door de gezienſte die er waaren, regeeren.* — *Gezien zyn*, het aanzien, voorkomen hebben. H. d. G. 17, 6, *naar dien de Ammiraal gezien was van zyn quetſuire op te ſtaan.*

GEZIGHT. Inzien. N H. 659, 10, *De Landtvooghdy van Vlaandre had hy, voorheen, tot meermalen geweighert; maar althans een ander gezight gekreeghen.*

GEZONKEN, van zinken, in den bedrijvenden zin. N. H. 1152, 34, *dat... Draak tweeëndertigh ſcheepen... in de haaven van Kalis in Spanje, eensdeels verbrandt, eensdeels gezonken had.*

GEZOOGHT, bij overdragt. N. H. 778, 36, *inborst gezooght met den room der zinlykſte zeeden.*

GEZOOMT. Tac. Zeed. d. Germ. 499, 14, *beide de volken zyn gezoomt met den Ryn tot den Oceaan toe* (praetexuntur.)

GEZULT, in een' overdragtelijken zin. N. H. 1133, 12, *een der Algemeine Staaten brief, die*

meinde zyn gemoedt tot bezinning te nyghen; maar, gezult in de zuurte van 't versch verdriet .... hem kropte met spyt.

GEZWAADER. N. H. 359, 39, *waardoor de voorste gezwaaderen der speeren somtyds quaamen schaardigh te worden en 't hooft te stooten.* Kiliaan heeft: „ghe-swadder, ghe-swade, rot," 't welk hij verklaart door „*manipulus, cohors, agmen, turma.*"

GEZWEEGHEN, als bijvoeglijk naamwoord voor stilzwijgend. N. H. 686, 19, *de zeevaart.... was, tot noch toe; als by gezweeghen bestandt, achtervolght.*

GEZWEEPT, van zweepen; doen overhellen, zich buigen. N. H. 452, 32, *gezweept met de binten, die hen tot noch toe staande houden.*

GEZWIKT. Geknakt. N. H. 1219, 25, *dat... 't gezagh des Raads van Staate... zulx gezwikt en gezwakt was, dat* enz. Kiliaan „swicken, „*agitare, molitare.*"

GEZWOLLE. Vertoornd. N. H. 111, 24, *de gezwolle gemoeden.*

GILDEMEESTER DER GEMEENTE. Eene niet gelukkige overbrenging van *tribunus plebis*, waarvoor men beter eenvoudig *gemeensman* zegt. Tac. Jaarb. 299, 36, *want hij was gildemeester der gemeente.* Hetzelfde geldt omtrent

GILDTHOOFT, tot aanduiding van denzelfden overheidspersoon gebruikt, Tac. Jaarb. 2, 19. Voor de waardigheid zelve vindt men 3, 1, *Gildthooftmanschap*, en Leev. v. Agr. 509, 39 *Gildemeesterschap.* Elders, Tac. Jaarb. 9, 26, *van de Giltoverluiden.*

GILT, in de ſpreekwijze *de gilt* (of *de gilde*) *ſpelen*, zoo veel als mild, verkwistend zijn, groote uitgaven doen. Ged. 278, 6,

Nu denk ik ien jonger magh zitten ſpeulen de gilt
Mit de moye dubbeloenen.

Dezelfde ſpreekwijze komt voor bij Bredero in zijn Moortje, bl. 25,

Seker die yemants hart met gifte zoekt te ſtelen,
Die moet niet gierigh zyn, maer moet de gilde ſpelen.

Kiliaan heeft de ſpreekwijze mede opgeteekend en verklaart ze door *largitiones facere, largiri et profundere.* Zie ook Weiland op *gild.*

GINSWAARTS, als *adjectivum*, en wel in den overtreffenden trap. Tac. Hist. 361, 29, *Teegens de troep van de ſchermers, die aan de ginswaartſte zijde hun voor de borst laagen.*

GISSING LEGGEN. Vermoeden opvatten. II. d. G. 19, 15, *Dees .... leidde in 't eerst giſſing.* Zie ook N. H. 102, 14.

GLAASD. Ged. 166, 7,

De glaasde dochter van de glinſterige zon,

eene omſchrijving van Circe. Deze wordt door Horatius d. I, Ode XVII, v. 20. *vitrea* Circe, letterlijk de *glazen* of *glazige*, d. i. naar de verklaring der meeste uitleggeren, de blinkende, ſchitterende Circe genoemd, 't welk onze dichter hier buiten twijfel door *glaasde* (deelwoord als 't ware van *glazen*) heeft willen uitdrukken. Wij zouden echter de navolging hiervan niet durven aanraden.

GLADDE, (STELLEN OP 'T) voor, in een' onzekeren, wankelbaren ſtaat brengen. N. H. 550, 13, *Deeze voorwaarden (hoe zeer zy hem beperkten, en op 't gladde ſtelden) werden nochtans by Mathias in bedenken, en thans aangenoomen.*

De

GLADDEN. Glad maken. Br. 444, 33: *Maar die (keel) van UE. moeste booven maate ſchor weezen, zoo haar de ſtem der Meereminne van Teſſel niet gladden konde.* — Overdragtig *een' handel gladden*, voor gemakkelijk maken. N. H. 731, 1, *De Kaizar daarenbouven, om den Paſſauſchen handel te gladden, had die van Naſſau gedrongen te wyken.*

GLATGELDT. Baar geld, in tegenſtelling van dingen, die geldswaarde hebben. N. H. 251, 35, *Ende braght aldus het geluk den Zeegeuzen, zoo treflyk eenen buyt t'huys, die men wel op ontrent zes tonnen ſchats aan glatgeldt, en ruim tweemaals zoo veel, aan ſuyker, kruydery, perlen en geſteente, begrootte.*

GLIMP. Schoon zich voordoende ſchijn. Tac. Jaarb. 211, 5, *Weetende de glimp der ydelheden dapper te doen gelden.* Van hier

GLIMPIGH. Schoonſchijnend, met bedriegelijken glans ſchitterend. N. H. 5, 25 *glimpighe gezantſchappen;* 93, 46, *glimpighen ſchyn;* 593, 36, *Den Johan... voeghde zich naa de geenen die tot het glimpighſte rieden;* en

GLIMPELOOS. N. H. 775, 31, *glimpeloozer overgeeven.*

GLIPPEN. Van hier *glippende trouw.* Tac. Hist. 410, 8, *gingk hy, glippender trouwe,* (fluxa fide) *gelyk die van de Barbaaren is, verdingh aan.* Elders noemt Hooft zulk eene trouw *gliptrouw*, ibid. 441, 29, *de gliptrouw der ſlaaven.*

GLIPPER. N. H. 374, 2, *Eenighe uitwykelingen, die men te dier tydt glippers noemde, beſtonden zich ten bewinde der dingen in te wikkelen.* Kiliaan kent het woord mede in dien zin, en ver-

verklaart het bijzonder van iemand, die in moeîjelijke tijden uitwijkt, om in rustige weder te keeren.

GLIPPRRIG. H. d. G. 169, 37, *gemerkt daar..... de wereltlyke overheidt in 't lest moest blyven zitten, met onderdanen van glipperige ende blinde middelen, daar de ſtaat als niet aan hebben zoude ten onderſtandt van de gemeene lasten.* — *Glipperige middelen* zijn hier middelen, als gereed om te ontvlugten, en op welke men geen vat heeft.

GLISSEN. Glijden. Ged. 55, 8,

Toen ik' in myn gemoedt, verbolgen boven maaten,
Beſloot te doen den ſtap, die my aan 't glisſen bracht.

Zie ook 65, 17.

GLOEIROODT. Ged. 150, 22,

Granaadſche wol had noit het gloei-roodt bet gedronken.

GLOEYHEET. Ged. 142, 17,

Waar in uw' goude grif gloeyheete wetten ſchryft.

GLOP, in de ſpreekwijze *glop ſtaan*, zoo veel als op het glippen of glijden ſtaan. H d G. 99, 30, *de Koninklyke ſtaat glóp, ende, naa hun verſtandt, verwerfbaar ſtaande.*

GLOP. Opening; van glippen, doorglippen. Br. 236, 45, *Dit maakt een groót glop in myn daagelyksch bedryf.* H. d. G. 129, 51, *Waar uit, by aanteelen van meenighte van geſlachten, met der tydt een gróót glóp in 's Konings kaſſe, ende gemeene behoefligheidt, te gemoet te zien was.*

GLUUROOGEN. Ged. 116, 12,

De rechter overlegg' oft ſchoonheidts meeste val
Beſtaat in trots gelaat, dat lastigh is t'aanſchouwen,
En kraft moet bruiken om zyn' ſtaatlykheidt te hou-
Oft in gluurooghen, gail' en weekelyke zeên. (wen:

GLYDEN, GLYEN, wordt, op verſchillende wijzen, overdragtelijk gebruikt. Tac. Jaarb. 163, 13, *Charicles nochtans heeft Macro verzeekert, dat zyn geest aan 't glyen was;* waar van de op handen zijnde dood van Tiberius geſproken wordt; 238, 5, *Als Agrippina, welker ommina haar ten val gebracht had, nu aan 't glyen was.* H. d. G. 122, 20, *Door welke dóódt de ſóldaat begon te glyen* (te waggelen in zijnen pligt) *ende de ernst in allerlei órlóghsambacht te ſlappen.* Eenigzins gezocht is het gebruik van dit woord N. H. 398, 12, waar van de Leydſche Hoogeſchool gezegd wordt, dat zij *treflyk geblocit heeft; soo in meenighte van binnen- en buitenlandſche jeughdt, als in vermaartheit van welbeweetenſchapte voorgangers, en andre naamhaftighe perſonaadjen, derwaarts gegleeden uit letterlust, oft getroont door ſtaatlyke belooningen.*

GNORTEN, voor gnorren, hetzelfde als *knorren*, waarbij de *g*, geſproten uit het voorvoegſel *ge*, tot *k* geſcherpt is. Ged. 11, 36,

Deez' vlugge gauwigheidt,
Daar gryz' aalwaarigheidt,
Gaat zonder reên op gnorten.

Zie ook Tac. Hist. 427, 32.

GODSKUNDE. Godgeleerdheid. H. d. G. 101, 48, *Perron, die, lózer veel, doorleert in de Aristotelſche wysheidt ende góddkunde daar uitgeſproten, van een genughlyk ende overaardigh vernuft was.*

GODTHEIT. Godgeleerdheid. N. H. 31, 37, *dat hy tot byzitters koore kerkluiden gelcerdt in de Godtheit.* 495, 4, *der Voorleezeren in de Godtheit en Rechten tot Looven.* Zoo ook 885, 11 en op meer andere plaatſen. Echter verdient het gebruik van het woord in dien zin geene navolging.

GODT

GODT WOUD 'S. Zoo behage het Gode. Ged. 119, 11;

Godt woud 's. 'T voorſpook is goedt.

GOEDE STEEDEN, voor voorname ſteden. N. H. 68, 24. Ook de Franſchen zeggen in dien zin *bonnes villes.*

GOEDDUNKENHEIT, Hetzelfde als laatdunkendheid. N. H. 589, 40, *die, geblinddoekt van eyghe liefde en goeddunkenheit, eer lange, 't ganſche Landt, en zich zelve in den uiterſten last braghten.* Zie ook Tac. Jaarb. 263, 23 en H. d. G. 101, 46.

GOEDERTIER, voor goedertieren. N. H. 4, 21; 97, 33 en op vele andere plaatſen.

GOEDERTIERENHEIDT. Opmerking verdient het gebruik van dit woord in den H. d. G. 101, 10; waar men van Gabrielle d' Estrée leest: *ende de behaaghlykheden van een' overvindelyke gedaante, ende gróóte goedertierenheidt van zeden, daar zy magtigh mede verſiert was.*

GOEDERTIERENIS, voor goedertierenheid. N. H. 684, 3; 853, 33.

GOEDT, in de ſpreekwijze *goedt zeggen*, voor, met woorden borg ſtaan. N. H. 581, 15, *hoopende mede wel zommighe treflyke Vorſten te beweeghen, om goedt te zeggen, voor 't naakoomen hunner beloften.*

GOEDTDUNKENTLYK. Laatdunkendlijk, vermetel. N. H. 646, 7, *Maar hy verworp het goedtdunkentlyk, tot dat hem de ſtagh op den hals quam.* Kiliaan „goed-dunckel, *arrogans, glorioſus, praeſumptuoſus*".

GOEDTGUNNER. Begunſtiger. N. H. 248, 25, *den Graaf en zyn' goedtgunners.*

GOEILYK, GOELYK, GOEYLYK, voor nagenoeg, ten naaste bij. N. H. 225, 43, *raamende den vyandt goeylyk binnen ſcheuts, doet hy een der grootſte ſtukken afbernen.* 257, 39, *Goeilyk ter zelve tydt quam Graaf Joost van Schouwenburgh in Vrieslandt;* 357, 27, *Op de Mookerheide, goelyk een vierendeel myls van 't dorp, leit een vlak.* Tac. Hist. 396, 36, *'t was goelyk de vyfde uure des daaghs*, waar het Latijn *ferme* heeft.

GOELYKHEIDT. Schoonheid. Tac. Jaarb. 226, 50, *Haare moeder, hebbende de vrouwen haarder eeuwe in goelykheit te booven gegaan, hadt haar teffens met gloory en ſchoonheit beſchonken*, waar het ter vertaling van *pulchritudo* dient; H. d. G. 30, 23, (dat zij) *hem opzondt een aantrekkelijke goelykheidt, daar hy zulx op verſlingerde, dat* enz.

GOLPEN, zwelgen. N. H. 1170, 35, *In plaatſe der gewoonlyke wulpsheit, van woiteren, gachelen, gabberen, golpen en braſſen.*

GOOI, GOOY, in de ſpreekwijzen *de gooi geven*, voor verwerpen; *de gooi krijgen* voor verworpen worden. Ged. 206, 50,

Dies die zorgen geeft de gooi,
Voor een' tydt.

N. H. 278, 9, *Thans kreeghen burgherrecht, vrydoomen, en handtvesten de gooy.*

GOON, meervoud van *goo*, dat is, ſtreek, 't zelfde wat men in Gelderland *quartier* noemt. Zoo is ook Friesland verdeeld in *Oostergoo*, *Westergoo* enz. N. H. 1146, 6.

GOOTE. Uitgieting, uitgegotene menigte. N. H. 799, 24, *dewyl de ſchryver naa zulk een' goo-*

groote van lasteringen, geen gewagh alteos maakte van middel.

GORDEL. N. H. 231, 2, *'t hart onder den gordel ſteeken*, voor hetgeen men thans zegt *een vlam onder 't hart* of *een hart onder den riem ſteken.*

GORDEN. Aan de zijden dekken. N. H. 225, 37, *Het achterſte* (galeas) *was gegordt, met de hoofdgaley van Malta ter rechte, de Lomelinor ter ſlinke.* Overdragtelijk *iemands moed gorden*, voor onderſchragen, als door het omdoen van een' gordel. N. H. 958, 7, *Andren..... pooghden..... de gemeente, met wrok teegens den Spaanſchen aardt, te kreppen; en haaren zyghenden moedt te gorden.*

GORDING. N. H. 161, 13, *Ter weederzyden een' gording van aakelyke ſcherpe rotſen, ſtrekkende tot in de wolken toe.*

GORREN. Klanknabootſend woord ter uitdrukking van zeker inwendig geluid. Ged. 265, 11, *Hy kreegh zulken monopoly in zyn buik, in zyn borst, Mit gorren, mit knorren, mit murmureren.*

GORSSERY, van *gors*, aangeſlibd land. Br. 29, 4, *ten aanziene van 't genot der gorſſerye, 't welk ik altoet hieldt den Caſtelain* (van het ſlot te Muiden namelijk) *te dien inzichte geguut te wezen.*

GRAATIG, voor gretig. N. H. 132, 2, en op zeer vele andere plaatſen.

GRAATIGHEIT. Gretigheid, begeerte N. H. 856, 5, *gloeyende graatigheid.*

GRAAFMEESTER. N. H. 915, 37, *Zy braghten..... hunnen opperſten graafmeeſter gevangen in 't Blokhuis.*

GRAAVEN, in een' overdragtelijken zin, N. H. 399, 21, *wiens wreevelheit in weederſpandt voor een' wyze heeft, haar' gal door verwyt te loozen, en aahendaan nha. laſterwerk graaft.*

GRABBEL, in de ſpreekwyze, *'t ſpel te grabbel maken*, voor in de war brengen. H. d. G. 1188, 30, *Zelfs zyne vyanden konden niet zwygen, dat hy hun te kloek was in 't beleidt van landtzaaken, ende 't ſpel alom te grabbel maakte.* Het is afkomſtig van het verſtoren van dobbelkitten, als de Schout of 's Heere Dienaar het geld, dat op de tafel, of in een bord gevonden werd, op den grond of uit een venſter, voor wie het wilde, te grabbel wierp.

GREENEKEN, GRENIKKEN. Grinniken. N. H. 838, 35, *een grenikken der fortuine.* Tac. Hist. 452, 13, *Marcellus met dreigende oogen, Crispus greenekende.*

GREENEN. Grinlachen. N. H. 68, 11, *Daar is 'er, die vermeldt, dat de Prins distoen, greenende, eenen hem naast gezeeten in 't oor beet.* Thans wordt *greenen* of *grienen* hier en daar nog gebezigd voor krijten.

GREEP. (TER) Tac. Hist. 310, 27, *De handen der ſlaaven.... waaren graagh, en gingen er, ten aanzien van eynen ouderdom, ter greep mee door.* Hier zegt *ter greep* zoo veel als ſchielijk, met overhaasting. Het Latijn heeft *festinanter.*

GRENZBUURIG. Naburig. N. H. 973, 3, *grenzbuurighe gewesten.*

GRIDZELEN. Huiveren, rillen. N. H. 151, 36, *Die van Geneeve..... begosten te gridzelen van vreeze.* Zie ook 1180, 8.

GRIJ-

GRIEKE, GRIEKEN, voor Griekenland. N. H. 836, 5, Tac. Jaarb. 127, 19, en meer andere plaatsen.

GRIELPENNING. Penning, die te grabbel geworpen wordt. N. H. 807, 37, *Teffens ging de klank der trompetten op, en worp men eenen hoop gouwde en zilvere grielpenningen onder 't volk.* Kiliaan heeft „griel, *raptura*. In den griel worpen, *in vulgus promiscue spargere*," en „griel-gheld, *pecuniae in vulgus promiscue sparsae*."

GRIM. Grimmigheid. Ged. 246, 6,

Ryst Heer, en met ontsteeken yver,
Valt op de grim van myn' verdryver.

GROEYING. Opmerking verdient het gebruik van dit woord in de N. H. 306, 3, *gelyk het den bedorvelingen een groote vreugbd en groeying is, wanneer zy, luiden van luister, zich, met de selfste snootheit zien bezoedelen.* Wij zeggen nog *in iets groeijen*, voor, zich in iets met zekere zelfsverheffing verheugen.

GROEIVAST. Rampz. 31, 52, *Welke geschiedenissen, alhoewel niet groeivast, gebuirigh nochtans aan die van 't huis Medicis* enz.

GROEN. Jeugdig, onbedreven. Rampz. 3, 39, *En moet men bekennen, dat zyne groene jaaren geen' stadigh eenpaarige fleur van vereischte tempering, in 't stuk der regeeringe, gehouden hebben.* N. H. 718, 21, *Des morghens daaraan, ontfingen zy noch door de Waltpoort, Hans Plaat met zyn vendel, en dat van Johan Stulper onder zynen Stedhouder Johan van Beerenbroek: groen, ongeoefent en tuchteloos volk.* 253, 7, *Maar de liefhebbers der vryheit aldaar, zaaghen 't werk noch voor te groen aan, om hunne genegenheit te uiten.*

GROENEN. Groen maken, en groen worden. Ged. 270, 14,

'T bloemtjen zal binnen gout wezen, en men zal 't om de rant groenen;

en 298, 31,

Minnezon doet groenen.

waar het overdragtelijk voor *verliefd worden* staat.

GROENIGHEIT. Jeugdige, onberadene drift. N. H. 648, 32, *Op den eerſten van Zoomermaant quam dien van Groninge een' groenigheit aan; zoo dat zy, tot twee plaatſen, uitvielen.* 1012, 19, (dat) *dit gevecht, buiten nooddwang en hoope van voordeel, uit puure groenigheit van gloryzucht geſchiedt zy.* Men zegt nog in gemeenzame taal *niet groen op iets zyn*, voor geen groote drift tot iets hebben.

GROET. N. H. 154, 35, *Een hoop huis- en handtwerxluiden.... zullen ooghen necht ooren hebben, om 't balderen van een groet buſſen..... te wachten.* Men zegt nog *iemand met geſchut begroeten.*

GRONDEEREN. Onderzoeken. N. H. 31, 14, *'t grondeeren der ſchrift.* Van hier

GRONDEERZUCHT. N. H. 398, 13.

GRONDEN. H. d. G. 120, 27, *om de gemoeden te gronden.* Zie ook Tac. Jaarb. 80, 39.

GRONDIG. Wezenlijk. N. H. 921, 47, *de grondigſte oorzaak zyner..... laauwigheit.*

GRONDIGHEN. N. H. 688, 41, *hoewel op vlieghende maaren geen quaadt bedenken te grondighen was.*

GRONDT VOELEN. N. H. 280, 9, *terſtondt zaaghen de pykelingen eenen verſchen aenval voor han-*

handen: dien zy echter ſtoutelyk te gemoet ſtreefden, tot dat de punten grondt voelden, dat is, tegen den vijand ſtuitten.

GRONDTLYK. Volkomen, algeheel. N. H. 1155, 40, *om de arme gemeente, zoo yverigh in geneeghenheit t' hemswaarts, van grondtlyken ondergang te behoeden.*

GRONDTSNEEDEN, ter vertaling van het Onduitſche *trancheën*. N. H. 574, 3, *Zynde de grondtſneeden tot aan de graft gebracht; ſtelt men ſchanskorven.... toe.*

GRONTVESTIGEN. Rampz. 26, 37, *op dat het gerucht de gemoeden der menſchen niet afwendigh maakte van hem en zyn heele huis, zóó nieuwlyx gegrontvestight in d'opperheerſchappye.*

GROOM. Ingewand. Ged. 148, 39,

En, uit verwoedtheidt, komt in haaren boezem wroeten
Met averechterhandt, verſcheurend' eigen groom:

nog zegt men, grom *van visch.* Zie voorts Weiland op *grom.*

GROOFTE. Grootte, zwaarte. N. H. 726, 43, *Stelt u teffens voor ooghen de groofte der misdaadt.*

GROOT. H. d. G. 3, 31, *Gróót op dien naam.* — *Groot van kinde*, zwanger. Ged. 109, 20,

Hier
Voeteert de vrouw van kinde groot.

GROOTACHTBAAR. Bijzonder merkwaardig. N. H. 292, 13, *Een grootachtbare wonderdaad en klaar bewys der Godlyke gunſte.*

GROOTDADIGHEIT, voor het Franſche *magnificence.* N. H. 20, 18, *ſtrydende allerley landaart....*

aart.... in grootdadigheit, met oprechten van tooneelen, boögen en praalbooghen, met overdaad enz.

GROOT GOEDT. Groote rijkdommen. N. H. 6, 29.

GRYNZEN, (greine). Eigenlijk, het gezigt vertrekken; voorts grimmig zien, een afzigtig aanzien hebben; ook grommen, morren. Hooft bedient zich van het woord op verschillende wijze, en met toepassing op onderscheidene voorwerpen. N. H. 198, 32, *De verdikte menschen* [illegible] *krijten en grynzen in de* [illegible] *onder de kaak.* 247, 24, *Dus* [illegible] *men de grynzen tegelijk elkanderen.* 796, 31, *Het bloedigh verraadt,* [illegible] *uit het* [illegible] *houwelijk van Marie met den Koning van Spanje, grynsde noch in de aangezicht der menschen.* [illegible], *De* [illegible] *en deze* [illegible], [illegible] *gelden.* [illegible], 10, [illegible] *in de* [illegible] *der menschen.* Zoo vindt men ook 65, 2, [illegible].

GRYNZEN. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

GUICHELERYE. Bedriegerij. Tac. Hist. 308, 22, *De wapenen der Parthen ook bynae verweckt door de guichelerye van eenen valschen Nero.*

GUITIG, in een' zeer ongunstigen zin voor snood, bedorven. Tac. Hist. 404, 2, *Breeder getal van soldaatsknechten en zoetelaars, ende guitiger in 't pleeghen van dartelheit en wreetheit.* Het Latijn heeft *corruptior.*

GUL. N. H. 1000, 36, *In gulle gloedt stond eerst de lucht*, dat is, geheel in gloed. Zoo leest men ook 362, 14, van *straalen, die gul*, dat is, enkel, louter *bloedt-schеenen.*

GUNSTDRAAGHER. N. H. 332, 31, *Gunstdraaghers ten Spanjaardt.* Zie ook Tac. Jaarb. 384, 19. Elders leest men daarvoor

GUNSTENAAR. N. H. 606, 4, en 744, 47.

GUNSTJACHT, GUNSTJAGHT, ter vertaling van het Latijnsche *ambitio, ambitus*, komt in den Tacitus gedurig voor. Zie Jaarb. 96, 34; 129, 47; 298, 33. Hist. 308, 3 en zeer vele plaatsen. Mogelijk ook N. H. 46, 6.

GUNSTMILD. Mild in gunstbewijzen. N. H. 618, 15, *Kazimir, die men waande dat in Engelandt een' gesteurde meestres zouw vinden, vond er een' gunstmilde.*

GYPEN, omslaan, wordt in zeemanstaal gezegd van het zeil, wanneer hetzelve door eene schielijke windvlaag omslaat, of zulks dreigt te doen. Ged. 79, 32,

Want nergens is zoo veil
De nietverwachte val, als op de toppen steil;
Zoo stibbrigh staan, als op de kruin, zoo te bedinken
Het gypen, als voor wind, en zoo gereedt het zinken.

Overdragtelijk komt het voor in den H. d. G. 111, 89, *Al dit vichtige werk, ende hachelijk gypen der gesindtheden, liep af zonder eenighe bloedstorting.* N. H 538, 3, *Waaruit men 't leutren van alles, daar de regeering in 't gypen is, speuren kan.* Tac. Hist. 316, 18, *Dat de hooge aanslaagen tydigh waaren in 't gypen der zaaken*, waar het ter vertaling van het Latijnsche *transitus* dient. Men kan hiertoe ook brengen de nog gebruikelijke spreekwijze *op 't gijpen liggen*, voor, op 't sterven liggen, als 't ware, liggen op het omslaan van het leven tot den dood. N. H. 382, 15, *De vinnigheit der quaale had weldighe hulp aan het hartzeer, uit inbeelding, dat Leyde, op het gypen leggende, 't ontzet niet afwachten soude.* Anders wordt deze spreekwijze en de beteekenis van 't woord *gypen* in 't gemeen verklaard door den Heer Weiland in zijn Woordenboek.

GYZEL. (STELLEN TE) N. H. 19, 36, *Philips doe van gelyke, binnen een maant daar naa, en stelle midlerwyl te gyzel, de perzoonen, die de Fransche Koning zal kiezen.* Van hier *gyzelaar*, hetwelk thans nog gebruikt wordt.

H.

HAAF. Have, bezittingen. N. H. 6, 51, *zeeker bankier van Luka, berooit van haaf en hooft.* Zie ook beneden op *Haave.*

HAAGHEL VAN LOODEN. N. H. 1169, 2, *aanhoudenden haaghel van looden*, dat is, kogels, *die op hem bikten.*

HAAGHELEN. Overdragtelijk. N. H. 269, 50, *Teffens haagheld' hun 't grof geschut met schroot.... om de ooren.*

HAA-

HAAGHELING. Hagenaars. N. H. 236, 26, *'T waaren meest al Haaghelingen.* Zie ook 372, 29.

HAAGHELSCHUT. N. H. 392, 17, *Om 't haaghelschut der Zeeuwen t'ontgaan.* Kiliaan „haeghel-gheschut, *grando sagittarum, glandium.*"

HAAGHEN. Behagen. Ged. 160, 76,

De strenge maaghdt
Die niet en haaght
Dan wetenschap en waapen.

Zie ook 208, 5,

Zich haagen, vindt men mede aldaar 240, 14.

HAAGHLYK. Behagelijk. Ged. 18, 1.

HAAKBUS. Handbus, zeker vuurroer. N. H. 504, 41, *haakbussen en ander krysgereedschap.* Kiliaan „Haeck-busse, haeck-buyse, *sclopus, fistula uncinata.*"

HAAKSCHEUT, van het voorgaande haakbus. N. H. 876, 1, *Farneze vernachtte slechts een' haakscheut verre van Biron*, dat is, zoo ver, als men met de zwaarste vuurroers, die in een schietgat vastgehaakt werden, om niet achteruit te springen, schieten kon. Kiliaan „haeck, haeck-ghe„schut, *sclopus, stlopus, minor bombarda, sclopus „uncinatus.*"

HAAL. (TE) N. H. 469, 42, *dat zy.... on versterking te haal gingen.* 507, 2, *De Hartogh van Aarschot werd.... om hem te haal geschikt.* en elders. Een woord in den vorm van *zoek, koop* enz. waarover, zie G. Bruining, Voorrede voor deszelfs Synonymen, bladz. XXIII.

HAALEN. Behalen. N. H. 63, 36, *zonder voordeel op zynen vyandt te haalen.*

HAAN. (RODEN.) Hooft zelf verklaart dit woord in de N. H. 505, 34, *men zouw den roden haan (dat's de brandt) haast aan alle kanten zien opgaan.* Zie ook Winschooten's Zeeman, die *een rooden haan* verklaart voor *een brandend lont; — steek er den rooden haan in,* zou dan zoo veel zeggen, als *steek den brand in 't buskruid.*

HAAPEREN. Niet gelukken of slagen. N. H. 6, 2, *Maar 't haaperen der handelinghe quam op een vyffaarigh beſtandt uit.* Zie ook 42, 25 en elders.

HAAPERING, HAPERING. Belemmering. N. H. 201, 24, *D'een overzulx, zoo wel als d'ander zich der haapering ontdankende* H. d. G. 169, 31, *in een' verwartheidt van haperingen.... bedraayen.*

HAAPERMART, HAPERMARKT. H. d. G. 118, 28, *dat diergelyke koöpen aan haapermarkten onderhaavigh zyn.* Br. 342, 5, *En mits eenige andre haapermaaten nu zyn afgedaan.*

HAAPERNIS. N. H. 427, 51, *Mits deeze, en andre haapernisſen, bleef vast de zaak hangen.*

HAARDER, voor harer. N. H. 18, 14 en op zeer vele plaatſen. *Haarer* echter vindt men in de N. H. 24, 51, en elders.

HAAREN. Ged. 297, 100,

Door een keel, daar hitt' in haart,
Wil geen' flamme bovenwaart.

Kiliaan „haeren, *frigore aut calore nimio terrere vel urere: urentem auram ſpirare.*" Zie ook beneden op *verhaaren.*

Van *haaren* komt voorts *haard, harig,* in *harige lucht, harigheid,* dat men nopens de keel bezigt, en *haersch,* bij Kiliaan evenveel als *heersch* en *heesch.*

HAA-

HAARENT. N. H. 338, 1, *Mits de Schout naast haarent woonde.*

HAARINGBUYSSEN, voor haringbuizen. N. H. 216, 30.

HAARINGSCHERWYZE. N. H. 119, 50, *Hy had een' krommen, zwarten en harden bek, haaringſcherwyze*, dat is, op de wijze van een' haring.

HAART. Offerhaard, altaar. Tac. Jaarb. 301, 32, *den haart omarmende* (aram complexa).

HAAST, als Bijwoord, voor ſpoedig. N. H. 602, 32, *de Prins van Oranje, haast vroedt werwaarts de zinnen des nieuwen Landtvooghds heene droeghen.* Voor bijna 346, 34, *twee benden, haast even ſterk.*

HAASTEN. Verhaasten. N. H. 655, 13, *Om haar' koomſte te haasten.* Tac. Jaarb. 294, 42, *de oorzaak des haastens* (cauſa feſtinandi).

HAATDRAGEN op iemand. Tac. Jaarb. 294, 90, *dat Nero haat op Antelus droegh* (Antelium.... inviſum Neroni).

HAATIGH, voor het thans gebruikte hatelijk. N. H. 674, 5, *te haatigh een onbillykheit.*

HAATS, HAATSCH, als bijvoegelijk naamwoord van haat. N. H. 151, 10, *Haatsch teeghens den koning*, Tac Hist. 319, 46, *mits zy hem haatsch was* (infeſta). Jaarb 257, 5, *Zyn haatſche Gemaalinne.* H. d. G. 161, 48, *dat zyne zuster ende ſtiefvader hem haats waren.*

HAATVERWEKKING, ter vertaling van het Latijnſche *invidia*. Tac. Jaarb. 293, 12.

HAA-

HAAVE. Bezitting. N. H. 811, 38, *'t en waare de Staaten zich eerstdaaghs voeghen wilden tot verhooghing der Vorstlyke haave.*

HAAVELOOS. N. H. 264, 22, *Deez' (Jakob Foppenszoon). haaveloos te voonen, en brengende een' hollen honger naa baat, aan den dienst.* Tac. Hist. 402, 47, *'t haaveloos graauw* (vulgus inops). Het woord beteekent eigenlijk zonder have of bezitting; doch is thans in 't gemeen gebruikt voor ontbloot van voegelijke kleeding, welke men veelal *havening* noemt, en tot het aantrekken van welke, en een daarmede verbonden reinigen, *havenen* zoo sterk betrokken wordt, dat al het verdere gebruik van dat werkwoord daaruit schijnt te zijn voortgesproten. Zie wijders Huydecopers Proeve I. bl. 17 & 18 in de aant.

HAAVENE, voor *haven.* N. H. 283, 30, *in de haavene* en dus ook elders.

HAAVENEN. In een haven binnen loopen of daar vertoeven. N. H. 708, 51, *zulx men in Spanje d'onzen, de Spaansche alhier, ongemoeyt liet haavenen en handelen.* 712, 24, *geene schee-pen.... alhier te laaten haavenen.* 777, 51, *alzoo hy de Nederlandsche oorloghscheepen by wylen daar zagh haavenen,* en zoo op meer andere plaatsen. Van hier

HAAVENING. N. H. 221, 41, *Om zes of acht scheepen, volk, lyftoght, en vrye haavening te verwerven.* 436, 39, *'t geryf der haaveninge voor de vlooten.* En elders.

HAAVENING, HAVENING, van haavenen, havenen, dat is, verplegen, met vereischte zorg behandelen. Tac. Zeed. d. Germ. 487, 23, *droef-*

droef van haavening (cultu). Jaarb. 98, 42, *zonder haavening van menſchen* (ſine cultu hominum). Ged. 211, 23,

Wat ſtaat'er boogaardts wildt, en roept om haavening?

Br. 202, 27, *tot havening van den wyn.* En zoo op andere plaatſen.

HAAVENLOOS. Zonder haven. Tac. Jaarb. 188, 21, *op... een' haavenlooze zee* (importuoſo mari) Zie ook 131, 36,

HAAVIK OP DEN TUIN. N. H. 910, 50, *Verdugo.... zat als een haavik op den tuin*, dat is, te loeren als een verſpieder. 58, 5, *De wetheuders hem aanziende.... voor een' haavik op den tuin, keerden hunne gunst in nydt.* Zie Huydecopers Proeve, I. 113. *Tuin* is hier zoo veel als *omheining.*

HADDER, voor, had er. N. H. 467, 33, *Want Havrech hadder niet eenen daar* en dus ook elders. Men zie hier over Huydecoper op Melis Stoke, I boek, 439.

HAGH. Gevaar, van waar hagchelijk. Tac. Jaarb. 160, 30, *en Tiridates niet wist, hoe zich in hagh te draaghen* (et Tiridates *ignarus* ad pericula erat; want dus las Hooft in eene gebrekkige uitgave van Tacitus in plaats van *ignavus*). N. H. 211, 6, *Uyt vreeze van, met ſluxwyz te gevan, 't geheel in der hagh te ſtellen*, en op vele andere plaatſen. Vergel. ook Weiland op *hach.* *Zonder hagh oft wagh te zeggen*, hetgeen voorkomt in de N. H. 338, 15, beteekent zonder door eenig geluid ſmart of ſchrik te kennen te geven. *Hagh* en *wagh* zijn van gelijken aard als *ach.*

HAILIGH. Heilig. Ged. 50, 26; 142, 41.

HAIRKRACHT. Heerkracht. H. d. G. 41,

17, *De Hartogen van Anjou, ende Majenne togen op, ydet zyns weegks, met een hairkracht, om 'er alom de verbaastheidt in te brengen.*

HAK op iemand, in den zin van wrevel, of van het thans nog in gemeenzame taal gebruikt wordende *hekel.* Tac. Jaarb. 57, 4, *uit hak op anderen* (aliis infensi). 64, 19, *den welken Rhescuporis dreef eenen hak op hem te hebben.* (quem sibi infensum Rhescuporis arguebat) H. d. G. 27, 5, *de Koning.... die 'er zelf ook een' hak op had* Van hier *op iemand hakken*, met herhaalde hatelijke uitvallen op hem vitten, en het gemeene *hakketeren.*

HAKKELEN. Klein hakken, smaldeelen. Overdragtelijk, N. H. 697, 26, *Wyders; als oft het gemeene, aangevochten van den Spanjaardt, en gezwakt door den afval der Waalen, die ook hunne waapenen teeghen 't zelve gekeert hadden, met zyn ingewant gehakkelt aan Kalvinischen, Roomschen, Luiterschen, en gesmaldeelde gezintheeden van Weederdoopers, niet oneenigh genoegh geweest waar, zoo werd het noch getornt, door* enz.

HALDEN. Hetzelfde als halten, blijven stilstaan. H. d. G. 116, 13, *Want dees was blyven halden op een gehevelte; ter toevlucht van de gejaaghden.* Zie beneden op *halten* en Weiland op *halte.*

HALS. Daar misdadigers niet zelden aan den hals gestraft worden door zwaard of koord, zoo is *straffen aan den hals*, Rampz. 31, 51, straffen aan het leven, en Tac. Zeed. d. Germ. 491, 34 *yemandt aan den hals te eischen*, voor het Lat. *discrimen capitis intendere.* Jaarb. 48, 50, *de slaaven te pynighen om zaaken hunnen heere aan den hals gaande* voor, om zaken waarmede het leven van hunnen heer gemoeid was. H. d. G. 144, 20, *la Fin... gewent op zyn hals* (dat is, met gevaar van zijn le-

leven) *ende met omzien te gaan.* Hetgeen voorkomt N. H. 406, 44, *den handel den hals laaten breeken*, voor, doen mislukken, verdient geene navolging. Van juk-oſſen is de ſpreekwijze ontleend voorkomende in de Br. 164, 22, *'t welk ook de Heeren, hier geweest zynde, niet gelooven kunnen, dat d'andere leeden der Staaten, den Heeren Edelen ende 't meeste deel der groote ſteeden, zouden willen over den hals dringen.*

HALSBALLING. Tac. Hist. 326, 12, voor het Latijnſche *proſcriptus.*

HALSEIGHEN. Over wiens hals of leven men naar willekeur beſchikken kan. N. H. 788, 1, *Die zich hierin te buiten ging, om d'onderdaanen voor halseighens te beezighen, ſtond voor eenen tieran te houden.* Zie ook 1236, 35.

HALSHEER. Die over den hals of het leve van iemand beſchikken mag. Ged. 54, 33, *De minſte van het volk is halsheer des tyrans.*

HALSSTERK EN HALSTERK. Halsſtarrig, hardnekkig. N. H. 483, 7, *wat den halſterken zoo reklyk maakte.* 707, 39, *halsſterke weérberstigheit* en dus ook elders. Kiliaan „hals-ſtarrigh, ſter-halſigh, *obſtinatus, durae cervicis.*" Vergelijk Weiland op *halsſtarrig* en de gisſing van Bruining in deszelfs Synonymen, II. bl. 42.

HALTEN. Halte houden, ſtil houden. N. H. 392, 3, *op de Noordaa te halten, tot dat men van den Kerkwegh zouw verzeekert weezen.* 462, 46, *Daar ontrent gekoomen, doet hy de ruiters halten.* Zie ook boven op *halden.*

HAMAY EN HAMEY. N. H. 135, 3, *de buitenſte hamay van de Regeliersſpoort.* 371, 44, *ſlooten de burghers de deuren... en een deel Spanjaarden tuſſen hamey en poort in*, en dus ook 720, 8; 982, 25 en elders. Kiliaan

„hammeye, hameyde, hammey-boom, *repagu-*
„*lum.*" Het Franſche *barrière.* In Vriesland is *homei* nog ſteeds een hek van de beste ſoort. Vergelijk Weiland op *hamei* en Huydecopers Proeve, III. 299.

HANDEL. Onderhandeling. N. H. 12, 34, *dat Quaaderebbe... in handel van opgeeven trad.*

HANDELEN. Behandelen. N. H. 948, 13, *Dat hy hen voortaan niet als Landtvooght wilde handelen, maar* enz. 505, 43; 589, 10 en elders. Kiliaan „handelen, *agere, tractare.*" Vergel. Weiland op *handelen.*

HANDELOOS, zoo veel als buiten ſtaat om iets te verrigten. N. H. 616, 41, *Als nu der Staaten heir.... van dagh tot dagh, handeloozer en onhandelbaarder werd.*

HANDELSLUYDEN. Die met de onderhandeling belast zijn. N. H. 506, 19.

HANDELWEKKING. N. H. 275, 41, *De Landtvooghdt,.... kennende den hooghgeaarden geest van Graave Lodewyk, daar niet verwerpelyx af te wachten ſtond, vondt goedt, eenigh zaadt van handelwekking* (dat is, opwekking tot onderhandeling) *in den windt te werpen.*

HANDELYK. Handelbaar. N. H. 849, 15, *een handelyker* (paard) *gehaalt ſtrompelde effen buyten 't klooster.* Kiliaan „handelick, *tracta-*
„*bilis, manſuetus.*"

HANDSLAGH. Tac. Hist. 383, 27, *Ende waaren zy zelf immers zoo yslyk om t' aanſchouwen, ziende ſchriklyk daar uit met huiden van wilde dieren, en weldighe ſchichten, dewyl zy, mits d'onweetenheit, den drangh des volks niet wel en ſchuwden, oft koomende te vallen, door de ſlibberigheit van den wegh, oft door iemandts ontmoe-*
ten,

ten, voortvaaren tot ſchelden, thans tot handſlagh en 't yzer (ad manus et ferrum) dat is, met de wapens handgemeen.

HANDT, in de ſpreekwijze, *aan de handt gaan* voor, zich gedwee betoonen. Tac. Jaarb. 97, 8, *de treflykſten der ſtadt, die hunne doorluchtigheit met aan de handtgaan beſchutten moesten*, (quibus claritudo ſua obſequiis protegenda erat). N. H. 5, 24, *Maar averrechtſche arghheit zagh voor een diep geheim van ſtaat aan, 't berooit maaken der maghtighen, als oft zy door behoefte gedwee wordende, bet aan de handt hadden te gaan. Ter handt trekken* voor, aanvaarden, in beſtuur nemen. Tac. Jaarb. 152, 35, *om de wingewesten ter handt te trekken* (capeſſere provincias). Zie ook 195, 12; 209, 23 en elders. Rampz. 4, 6, *ter handt getóógen.* — *Van langher handt*, voor, ſedert lang. N. H. 4, 11, *Doorverwt van langer handt in den eedt des huis van Borgonje.* Zie ook 709, 11. — *Eenen man naar hunn' handt*, N. H. 650, 21, beteekent zoo veel als een man naar hunnen zin. — 303, 32, *D'andere vendels hunner regementen hadden van handt tot handt* (dat is, het eene na het andere) *te volghen.*

HANDARTS. N. H. 1096, 13, voor het Onduitſche *Chirurgien*, dat op den kant ſtaat, en dergelijks in de Br. 206, 30.

HANDTBIEDING. Bereidwilligheid, medewerking. N. H. 45, 46, (*zy*) *bejeeghenden voorneemelyk de Prinſen van Oranje en Gavere met alle handtbiedinge.* 259, 35 *met eenigh betoogh van handtbieding.* Zie ook 648, 12; Br. 227, 33.

HANDTDAADIGH. Handgemeen. N. H. 593, 44, *Voorts bleef men handtdaadigh onderlings.* Kiliaan „hand-daedigh, *manum admovens.*" Thans bezigt men dit woord meer in den zin van ergens deel in hebbende.

HANDTDAADIGHEIT. Tac. Jaarb. 279, 31, *eiſchende Scevinus d'eerſte handtdaadigheit* (primas ſibi partes expostulante Scaevino).

HANDTGEBAAR. Ged. 117, 7,

Een heldt, die, als geſchaapen
Ten hoogen handtgebaar en werklykheidt van waapen.

HANDTGIFT op iets, voor verzekering van. Tac. Jaarb. 245, 15, *als een handtgift op eeuwighe heerſchappye* (quaſi arx aeternae dominationis).

HANDTHAAVEN. Ondersteunen, voorstaan, ergens de hand aan houden. N. H. 241, 12, *dat hy... zelf d'uitgeweekenen met geldt handthaafde.* 66, 42, *om de Plakkaaten.... te handthaaven;* en op vele andere plaatsen.

HANDTREIKEN. Behulp, medewerking. N. H. 474, 35, *in plaats van hun eenigh handtreiken te bewyzen.*

HANDTSCHUT. Schoten uit handgeweer. N. H. 232, 3, *die hen met handtſchut begroetten.*

HANDTTEIKEN. Handteekening. N. H. 492, 6, *Zeggende 't handtteiken van Don Johan niet te kennen.* Zie ook 427, 1.

HANDTVESTBREUK. Breuk, overtreding van een handvest. N. H. 176, 3, *Zy ſloeghen op de geweldenaary en handtvestbreuk, die hy... aanving te weeren.*

HANDTWERXWAAREN. N. H. 82, 13, *Maar de Engelſchen gedreeven van te groot een baatzucht, hadden, om de Nederlandſche ambachten t'hunnent te planten, en de kraft der koopmanſchappe den onzen t'onttrekken, teegens 't verbondt, verſcheidene handtwerxwaaren van hier koomende verbooden.*

HAN-

HANGELEN. Heugelen. Br. 133, 27, *dat het ons jaaren hangelens koste, eer men eens kan hoek hebben aan een half uurtjen van zyn gezelschap.*

HANGEN. Tac. Jaarb. 286, 8, *Zyn huis... over de markt hangende* (imminentes foro aedes). Rampz. 4, 2, *hangendes pleits.* Voor afhangen, N. H. 175, 18, *alles hangt aan spoedt.* 930, 33, *Wat wist men hachlykers in eenen Staat, dan aan den adem eenes enklen persoons te hangen? — Hangen op de hakken*, voor achtervolgen, nabij zijn, N. H. 455, 12. H. d. G. 94, 33 — *iemand iets in 't hoofd hangen*, voor wijs maken, N. H. 12, 2.

HANGHKAAMER. N. H. 1199, 16, *teeghen over een hanghkaamer, beschooten met hout ter halve verdieplnge toe, maar bekleedt met tapyten.* Kiliaan „hanghende kamer, *pensile cubiculum.*"

HANTEEREN. N. H. 368, 41, *'t hanteeren der borse.* 534, 19, *'t hanteeren zyner beste yrienden en broederen.* 413, 8, *hanteerende in andre Landen en Koningryken.* Ged. 200, 36,

wie de deughd met kennis eens hanteert,
Verlieft er op.

En op zeer vele andere plaatsen. Kiliaan „hand-„teren, *tractare, commercia facere, negotiari,* „*versari, conversari, frequentare.*"

HANTEERING. Rampz. 10, 20, *Een opperschool van... heusche hanteering.* 34, 8, *hoofsche hanteering.* N. H. 46, 48; Br. 131, 5, en elders, Kiliaan „Hand-teringhe, *frequentatio, consuetudo.*"

HAPPEN. N. H. 841, 13, *naa een ydele schaadow te happen.* 997, 45, *terwyl zy naa de schaadow der Fransche hulpe happen.* 1111, 4, *kunnende nochtans de gehapte hoope niet staaken.*

HARD,

HARD, voor, den harden grond, N. H. 1005, 5, *hebbende 't hard onder de zoolen.* Zie ook 310, 38. Tac. Jaarb. 30, 3, *dat zy 't open veldt en de harde* (aperta et ſolida) *kreeghen*, en dus ook op vele andere plaatſen. Vergelijk Huydecopers Proeve, II. bl. 355, 356.

HARDE. Zeer ſterk. N. H. 514, 13, *harde liepen voor hem zyn' gebuuren.* 393, 42, *nietteeghenſtaande dat de vyandt het den vlootelinghen harde zuur.... bleef maaken.* 43, 23, *ontzaaghen zy zich daar harder op aan te houden.*

HARDEBOLLEN. N. H. 199, 2, *teeghens d'ongeleeghenheit te hardebollen*, en dus ook 202, 13; 386, 49 en elders. Zie Weiland op *hardebollen.* Thans wordt het in den deftigen ſtijl niet meer gebezigd.

HARDEEREN. N. H. 373, 28, *ziende zoo lang te hardeeren.* Kiliaan „herdderen, *durare.*"

HARDEN. Volharden. Tac. Jaarb. 233, 12, *nochte geloovende dat zyn haat tot haar' moordt toe harden zoude* (usque ad caedem ejus duratura filii odia). Voor uithouden. N, H. 785, 29, *in hoope van het zoo lange te harden.* H. d. G. 2, 42, waar van de opvoeding van Henrik de Groote gezegd wordt, *De Godlyke Voorzienigheid..... vlydde alle gelegenheden.... in zulker voege, dat ze zynen ouderen ingaven den raadt van hem ten platten lande te doen opbrengen, om by tydts te leeren harden*, welke ſpreekwijze nog gebruikt wordt. Kiliaan, „herdden, *durare*, *indurare.*" Zie ook Weiland op *harden.*

HARDER. Herder eener gemeente. N. 760, 8, *Twee zaayeryen, om harders oft heeraars aan te fokken*, [waar *zaayery* even als reg. 17, aan *ſeminarium*, kweekſchool, beantwoordt.]

HAR-

HARDING. Volharding. N. H. 963, 43, *by harding in 't oorlogh.* Zie boven op *harden.*

HARDNEKKELIJK, waarvoor wij thans zeggen hardnekkiglijk. N. H. 315, 25.

HARDNEKKIGHEIT, voor het onduitſche *Contumacie*, hetgeen N. H. 947, 1, op den kant gevonden wordt.

HARDVERDUWELYK, voor, hard te verduwen. N. H. 80, 37, *zoo haar ſchryven.... yet hardverduwelyks inhield.* Het gebruik van dit woord is niet aan te prijzen.

HARNASDUITSCH. Ruwe ſoldatentaal. Br. 107, 16, *dat hem zyn harnasduitsch ende hondert onhebbelykheden genoeg waapenen tegens 't nadrukken.*

HARNASLINGEN. Geharnasten (*Curaſſiers.*) N. H. 281, 1, *Toen jaaghen ze hun een vlucht mosketkoeghels in 't aanzight; en ſteecken 'er teffens hunne harnaslingen met de ſpietzen op aan.*

HARSSELOOS. Herſenloos. Tac. Jaarb. 48. 40, *bewyzen zoo harſeloos*, dat is zoo veel als, bewijzen zonder eenigen grond.

HARSSEN. Br. 201, 39, *de knecht loopt met de harſen op den hoedt;* dat is, hij doet dwaze dingen, hij handelt onverſtandig.

HARTE, (TREKKEN TER) voor ter harte nemen. N. H. 203, 43, *'t welk.... van toen af ter harte getrokken.* Tac. Hist. 430, 26, *ter harte trekkende* (ad curas intentus).

HARTEBERST. N. H. 1166, 37, *den naam Crevecœur, dat Harteberst zeggen wil.*

HARTLYKEN. Van harte. N. H. 780, 40, *wenschte hem hartlyken geluk.*

HARTMOGENHEIDT. Ged. 146, 2,

Ontzaghelyke min, de zuchten myn' gezanten'
Aan uw' hartmogenheidt, die 'k opwaarts veirdigh' af.

HARTOOGH. Hertog. N. H. 866, 21, *Den Hartooghe verlangde grootelyx naa de verlosſing.*

HARTSTEEKEN. N. H. 609, 6, *dat hy hartſteeken doodt bleef.* Men zegt thans in gemeenzame taal *hartſtikken.*

HARTVANK. Rampz. 33, 40, *aan een hartvank.... geſtorven.* Kiliaan „hert-vanck, *cardialgia, roſio ſtomachi.*" Zie Weiland op *Hart.*

HARTZWEER. N. H. 600, 13, *vol hartzweers.* Ged. 46, 1,

De ſchaamt vol hartzweer.

Kiliaan, „hert-ſweer, *morbus cardiacus,*" en „hert-ſeer, *cordis dolor.*"

HASPELEN, voor, moeite hebben en niet vorderen. Eigenlijk van garen dat men opwindt. Zie Kiliaan op „haspen, haspelen." Overdragtelijk N. H. 400, 35, *De Landtvooghdt, hebbende, den heelen zoomer, met de Staaten.... leggen haspelen.*

HASSEBASSEN. Over en weder blaffen. Br. 355, 8, *dat de tydingen zulks zwindelen, en haſſebaſſen, met elkander te heeten liegen, dat 'er eenen 't hoofdt af ommeloopen zouw.*

HAUBEET. Br. 238, 6, *Daarom zoo die krachten op den Duitſchen boodem raaken, duchte datz' er een haubeet uit haalen zullen.*

HAVENEN. Verpleegen. Ged. 52, 2,

Myn paardt ſtaat by de brug vast aan de teugelſnoeren,
Men doe 't terſtondt gerak met havenen en voêren.
Eer het de kouwd bevang.

HAY-

HAYEN. Heijen. N. H. 997, 12.

HEBBELYK. Geſchikt tot hetgeen vereischt wordt. Tac. Jaarb. 126, 18, *dat haar jeughd noch hebbelyk was* (habilem adhuc juventam ſibi). 269, 18, *luttel hebbelyk ten ſtryde* (parum habiles praelio). H. d. G. 3, 13, *Waar door men hem t'zyner tydt hebbelyk heeft gezien, om eenen ſoldaat te helpen ſchansſen met d'eene handt* enz. N. H. 481, 40, *Franchois Martini... eenen Bruſſelaar, welgeleerdt, hebbelyk, en behartst.* Ged. 205, 26,

Zuiver' hebbelyke handtjes.

HEBBEN, (zich) voor, zich houden, zich gedragen. N. H. 119, 37, *Maar de Staaten, 't hof, en de Regeerders der ſtadt, hadden zich zoo ongezeggelyk, dat* enz. 345, 38, *Want een van de busſchieters, als hy den Landtvooghdt ter eere, vuur gaf, had zich zoo onvoorzigtigh, dat het in 't kruidt ſloegh, en 't ſchip te berſte.* — *Hebben*, voor, tot pligt of in last hebben, moeten. N. H. 33, 5, *de Vorst heeft zich in ſchrift te dienen van de Duitſche taale.* 182, 18, *de Spanjaardts hebbende 't meeſtedeel der omſtanderen te maken.*

HECHT. Vast. N. H 283, 41, *hechte hemellichten.* 771, 47, *eenen hechten hoop.*

HEEDENSCH. Hedendaags. N. H. 293, 25, *naa heedensch krysgebruik.* Kiliaan „hedensdaeghs en hedenſchen dagh."

HEEKEL. Hekwerk, omheining. N. H. 261, 49, *zy.... vonden een' heekel van ſpietſen voor de borst.* 433, 52, *men ſchoeide ze met een' houten heekel vol geſmeede pennen*, en zoo op meer andere plaatſen. Kiliaan „hekel-pael, haeckelpael, *vallus*, *palus*" en „hekel-werck, haeckelwerck, *ſepimentum*."

HEEKELEN. Eigenlijk den hekel door het vlas halen (Kiliaan „hekelen, *carminare, pectere linum,*" en „hekel, *ferreus hamus, pecten*"). komt overdragtelijk voor in de N. H. 574, 34, *Zy hadden nu, om byſtandt te vorderen, getracht eenen trompetter uit te helpen, onder geley der Rosbende. En deeze was leelyk geheekelt, door den Graaf van Meeghen.* Wij zouden zeggen was leelijk gehavend.

HEEL, voor geheel. N. H. 9, 4, *met een heel heir*, en zoo op zeer vele plaatſen. H. d. G. 112, 41, *heels hoofts.*

HEELEN. Verzwijgen. N. H. 427, 22, *mits doende hem eedt van alles te heelen, wat daar omginge.* Voor verbergen, bedekken. Ged. 16, 17.

De ſchaduw' die de kuilen heelt,
Waar in ghy uw genoeghjens ſteelt.

Zie ook N. H. 178, 40.

HEELENDAL. Zamengetrokken van *heel ende al*, voor geheel en al. N. H. 202, 44, *De Landtvooghdt ook .... liet genoeghzaam heelendal zyn' bewintsluiden, daarmeé begaan*, en dus ook elders. Kiliaan „heel ende al."

HEELNIS. Heeling, van *heilen, heelen*, genezen. Br. 323, 22, *om ietwes te baaten tot heelnis zulk eener quetzuure.* Van heelen is ook

HEELZAAM. Ged. 170, 28,

Maar ghy kunt heelzaam maaken
Dit dubbele vergift.

Zie Huydecopers Proeve I. 355 en 356.

HEEMELEN. N. H. 406, 17, *en dat men hen uit den weeghe moest heemelen*, dat is, hei-

me-

melijk uit den weg moest ruimen. Kiliaan „hemelen, heymelen, *abſcondere, celare.*"

HEEN, HEENE, HEENEN. N. H. 161, 30, *waar dat hy 't ſpoor, lanx hunne grenzen heene nam.* 484, 42, *daar de Spanjaardts hen heen wilden hebben.* H. d. G. 126, 41, *Maar zal 'er hen heenen zenden.* Zie Weiland op *heen.*

HEENEGOUW. HENEGOUW, voor Henegouwen. N. H. 106, 51, 107, 9, 253, 3. en elders.

HEERENVOER. Waar zich Heeren mede ſtaande houden, generen. Br. 162, 29, *Heerenvoer is 't gety te kunnen kavelen.*

HEEREPEES. Br. 319, 2, *De toeleg van Beihlem Gabor, moet, dunkt my, al wortels gehadt hebben, die noch niet uitgeroeit oft verrot zyn. Heerepeezen, zeidt men, weeten daar weinig af.*

HEEREPYL, wordt gezegd zoo als bij Kiliaan „heer-ſchild, *ſymbolum heroïcum.*" Ged. 304, 18.

Sint uw geluk zyn' opgang nam,
O hooghgereezen Amſterdam,
En troſ uw' eerzucht noit het wit,
Daar nu haar' heerepyl in zit.

HEERGOEDEREN, voor het onduitſche *domeinen.* N. H. 1020, 36, *Daarenteeghens zal de Kooning weederom keeren tot zyne heergoederen.* Zie ook 1021, 61.

HEERINNE. Tac. Jaarb. 257, 30, *een' ſlaavinne moogender dan de Heerinne* (ancilla domina validior). 256, 37, *hy zoude liever goedwilligh als uit dwang de Heerinne doen daarhaalen.*

HEERLYKE INKOOMSTEN. N. H. 679, 40, alwaar dit op den kant door *domeynen* verklaard wordt.

HEERLYKHEIT. Tac. Jaarb. 201, 12, *de heerlykheit des werks* (magnificentia operis). N. H. 600, 25, *Alledaags wild' ik wel ſchryven aan uwe heerlykheit.* 1119, 29, *Voorts zouden de Staaten, Eedelen, Majeſtraaten, van ſteeden en andre.... niet worden verkort in 't Recht en gezagh, hun toebehoorende in hunne heerlykheiden en 't burgherlyk beſtier.*

HEERLEKYE, HEERLYKY, Heerlijkheid. N. H. 17, 26. 19, 8, en zoo op zeer vele plaatſen. Zie Weiland op *Heer.*

HEERSCHAP. Rampz. 17, 48, *niet alleen van 't heerſchap, maar óók van zyn' ſpeelgenoeten.* Kiliaan „heer-ſchap, heer-ſchapper, *dominus, princeps.*"

HEERSCHAPPYLOOS. Zonder heerſchappij, buiten gezag (*privatus*). Tac. Hist. 473, 4, *In den aanvangk des zelven jaars, zynde Cæſar Titus verkooren van zynen Vaader om Judæa te voltemmen, ende al vermaardt in oorlogh, toen zy beide nooh heerſchappyloos waaren.*

HEERSCHEIT, HEERSHEIDT, HEERSHEIT. Heerschzucht. N. H. 757, 51, *de vruchten hunner ingeboorene heerſcheit.* 827, 32 *de heersheit van Norrits.* Ged. 49, 38

uit heersheidt,

en elders. Zie Weiland op *heerſchen.*

HEERSCHHONGER. Zoo als men nog zegt ambtshonger. N. H. 572, 40, *Met dat zelfſte toeverzicht, had Don Louis Embde naagetracht; ge-*

gelyke gulzigheit van heerschhonger de tanden der Spanjaarden op Engelandt gewet.

HEERSCHLUST. Lust tot heerschen. N. H. 861, 37, *brandende van allerley booze heerschlusten.*

HEERSCHTOGHT. Heerschzucht. N. H. 1123, 12, *zyn' heerschtoght, geuitert met het zwichten van de maght der Raadsluiden van Staate.* Tac. Jaarb. 208, 34, *brandende van alle de begeerlykheeden eener booze heerschtoght* (cunctis malae dominationis cupidinibus flagrans).

HEET. Tac. Jaarb. 248, 12, *de vryheit..... alstoen ook heet zynde* (flagrante libertate) N. H. 951, 44, *heeten moedt.* en dus ook elders.

HEETENDOEN. Die alles doet wat hem geheeten of geboden wordt. N. H. 539, 51, *tot een heetendoen hunner zinlykheeden te beezighen.* Br. 136, 2, *hy scheen. .. een heetendoen van Morone te weezen.* Tac. Hist. 308, 2, *mits dat ze verbittert, oft heetendoens waaren* (inter offensos et obnoxios). Zie wijders beneden op *hietendoen.*

HEETHARSEN, HEETHERSSEN. N. H. 858, 28, *Zommige heethersens.* H. d. G. 173, 52. Br. 555, 17, *d'een oft d'ander heetharsen.*

HEEVIGHEIT. Tac. Leev. v. Agric. 523, 13, *Derhalven ... beſtonden d'andre regementen.... uit naarijver en heevigheit,* (impetus) *alle de naasten te verſlaan.*

HEF. N. H. 102, 39 *uit de hef der gemeente* (dat is, het lage gemeen) *opgeborrelt.*

HEFFEN. Iets van geringe zwaarte opligten in te-

tegenſtelling van *tillen*, hetgeen meer gebruikelijk is voor zwaardere ligchamen, en waartoe gevolgelijk eene meerdere kracht noodig is. N. H. 112, 26, *heffen nocht tillen*. Zie ook 229, 7. *Heffen een kind*, voor ten doop heffen of houden, H. d. G. 168, 51, *Paus Paulus de vyfde, door den Cardinaal van Jóyeuſe.... ende Helionora de Medici.. .. hieven den Dauphin.* Br. 156, 4, *dat ons de eere geſchiede van 't kindt te heffen.* Kiliaan „heffen de kinderen over de vonte. *Infantes ſublevare à fonte lustrali.*"

HEFTEN. Hechten. H. d. G. 154, 21, *dat ſchorheidt van ſtyl nócht ſtóf op zyn hart en hefte.* N. H. 389, 16 *eeven oft 'er eenighe ſmaadt heften konde op den geenen, die* enz. Zie ook Ged. 30, 15.

HEFGELDT. N. H. 33, 10, *Indien hem ſchatting oft het geldt van noode is, heeft hy 't by beide in perſoon, niet door gemaghtighden, te verzoeken.*

HEFTELYK, waarvoor men thans gemeenlijk *heftig, heftiglyk* en *hevig*, bezigt. N. H. 63, 42; 175, 35, en elders. Kiliaan „heſtighlick, *vehementer.*"

HEFTIGH. H. d. G. 76, 1, *een heftige kóórts.* N. H. 816, 21, *ontſlaaken heftigher veel in liefde*, en dus ook op andere plaatſen. Van hier

HEFTIGHEIT. Tac. Jaarb. 40, 24.

HEGGIGH, van hegge. N. H. 599, 46, *in een landdouw zoo heggigh en boschachtigh.*

HEGHDISSE. Hagedis. Ged. 210, 38,

De gladtheidt van de ſlang, de ſprenklen der heghdiſſe.

Kiliaan „hegh-diſſe, j. haegh-diſſe."

HEIL-

HEGMUNT. Afgekeurde, ſlechte munt. B.r. 207, 9 *aan UEd. ſtaat het deeze hegmunt, voor bry verklaart, ter kroez' en koolen, tot ſmeltens toe, te verwyzen.* Kiliaan „haegh-munte, *numiſma reprobatum, malae monetae, malae notae, mali commatis, quod in uſu non eſt.*"

HEILDIEDIG. Heilduidend; van *heil* en *dieden*; duiden. Ged. 306, 26,

Zoo quam des dubb'len naams heildiediges geluit
Met dubblen rykdoms hoop, op enkle waarheit uit.

HEILHEILIGH. Waar heil of leven aan ieder heilig zijn moet, *ſacroſanctus.* Tac. Jaarb. 119, 1, *Want hoe overgegeevener wroegher, hoe hy als heilheiliger was.*

HEILIGHDOOM. Heiligdom. Tac. Jaarb. 24, 23; 59, 6 en elders.

HEILLOOS. Tac. Jaarb. 233, 23, *'t gebiedt van eenen heilloozen Vorst* (profani principis imperium.)

HEIM en HEYM. Tac. Zeed. d. Germ. 496, 10, *yder regeert zyn heim, zyn huis* (ſuam quisque ſedem, ſuos penates) N. H. 591, 30, *Voor zyn ſcheyden van heim.* 681, 24, *dat zy.... te heim te keeren hadden*, en dus ook op andere plaatſen. Kiliaan „heijm, *domus, patria, locus natalis.*" Vergelijk Bilderdijks geſlachtlijst op *Heim.* Van hier

HEIMWAARTS. N. H. 356, 26, *zulx.... wel duizent paarden den herdraf heimwaarts naamen.*

HEINDE, HEYNDE. Nabij. N. H. 417, 39, *heind by hunne ſchade*, en zoo ook op vele plaatſen. Van hier ook *heynder.* N. H. 245, 32, en

heinste, Tac. Hist. 421, 13. Kiliaan „hende, *prope.*"

HEINMUIR. Br. 175, 18, *Wel is waar, dat ik begeert heb de heinmuir van den trap .... gemaakt te hebben, gelyk d'onderſte form.* Zie ook 176, 13, waar geſproken wordt van de *trapheiningmuir.*

HEINRIK. Henrik. Ged. 76, 19.

HEINST. Hengst. Ged. 231, 17,

'T geſlonker heeft ſchoon ſpel, op dartlen draf van heinſten.

HEIR, voor hair, thans haar. Tac. Jaarb. 244, 31, *met neergeſmeeten heir* (in de folio uitgave van 1704 leest men echter *hair*). Ged. 54, 27,

Dat gy dit vrye volk, in oorlogh en in vreed
Berechten trouwlyk zoudt, en vroomelyk beweiren
Eer dat het Graaflyk goudt genaaken mocht uw heiren.

HEIRKRACHT. Tac. Jaarb. 52, 35; 132, 8, ter vertaling van het Latijnſche *exercitus.*

HEIRSLEEP. Gevolg van het heir of leger. N. H. 8, 39, *Kraamers, zoetelaars, en andere onſtrydbaare heirſleep ſtaaken terſtondt op de loop.*

HEIRWEGH. Eigenlijk een breeden weg, geſchikt om krijgsknechten langs te voeren, overdragtelijk N. H. 53, 23, *de heirwegh, om die* (de ketters namelijk) *te loozen, was, met de borst daarop te vallen.*

HEISEL. Waar het gebouw op geheid is, vast en ſtevig rust. Ged. 250, 20,

Ghy hebt gegrondt onwikbaar 's aardtryks pakken
Wien heiſel ſtrekt zyn eigen wight en 't zakken.

HEL, als mannelijk naamwoord gebruikt. H. d. G. 13,

G. 13, 49, *uit den Hel.* Zie ook Ged. 78, 50; 83, 6, doch vrouwelijk 82, 44; 85, 13.

HEL. Hal, de bevrozene oppervlakte van den grond, welke Hooft bedoelde. N. H. 309, 25, *'t hel, gekneedt van de hoefſlaaghen, werd hoe langer hoe murwer.* Zie Weiland op *Hal.*

HEL. Bijv. naamwoord. Br. 283, 8, *was de keel oit glad en hel.* Ged. 32, 36, *het helle licht*, 171, 37, *in uw hel aangezicht*, 111, 32, *helle plek*, en elders. Kiliaan „Helle, hel, *clarus, lucidus, ſerenus*" en „Hel, helligh, *ſonorus.*" Ook bij Hooft duidt het woord twee verſchillende hoedanigheden aan, waarvan wij de eene met ons gezigt en de andere met ons gehoor opmerken, en tot welker laatſte het woord ongetwijfeld oorſpronkelijk behoorde, daar alle taal in de naaste betrekking tot het gehoor ſtaat.

HELDELYK. Heldhaftig. N. H. 608, 6, *heldelijke deughden.* 1220, 7, *met een heldelyke kloekmoedigheit.* Zie ook Ged. 300, 5, *'t heldelyke volk.*

HELDER. Doorluchtig. N. H. 1002, 49, *Hopman van helderen naame.* 1005, 26, *uit het heldere huis der Vorſten.* Tac. Hist. 393, 24, *Heldere voorouwders* (clari majores) en elders.

HELDEREN. Ophelderen, verhelderen. N. H. 31, 20, *Deeze werden van de Ooverheit gebeezight, om de beruchtighden met ketterye t'ondervraaghen, en den weirlyken rechter .... het oogh te helderen.*

HELPEN, in de ſpreekwijze voorkomende N. H. 259, 40, *om al 't ooverſchot zyner haave geholpen heeft*, voor, doen verliezen.

HELT, voor held. Ged. 190, 31,

Al waar 't de dapperst en beſtendighst aller helten,
Hy zoud' in zulk een' brandt gedwongen zyn te ſmelten.

Kiliaan „helt j. held, *heros.*"

HEM, voor, zich. N. H. 1005, 33, *deeze Markgraaf.... queet hem zoo treflyk.* 1121, 29, *om dat hem 't Parlement met zwaarder zaaken beezigh hield.* Het gebruik van *hem* voor *zich* als wederkeerig voornaamwoord heeft bij vele Oude ſchrijvers plaats. Zie b. v. M. Stoke, I. boek, vs. 82, *Eer dat ſi hem wilden bekeren.*

HEMDETOGHT. N. H. 279, 39, *Derhalven, beſlooten hebbende, hen met een hemdetoght te beſpringen, deed hy* (Beauvoir) *aan yeder ſoldaat, eeven als kruydt en loodt, ook koorden uitdeylen....* Gelijk Hooft op de volgende bladz. (280,) 48, vermeldt, dat *Tſeeraarts en Hanfroy, ter middernacht aantrokken, met twee duyzent mannen van 't beste volk, in witte hembden oover 't gewaadt,* en wederom 313, 30, gewaagt van *een deel volk in witte hemden oover de waapenen, die des nachts het blokhuis te Rustenburgh beſprongen,* ſchijnt men aan *hemdetoght* liever de verklaring te moeten geven van een togt in hembden, dan van een' bedekten, dat is geheimen, togt, met welke uitlegging hetzelfde woord, bl. 355, 27 voorkomende, in de nieuwſte uitgave verklaard wordt. De witte hembden ſchijnen des nachts tot teeken van verkenning gediend te hebben.

HEMELEN. Ged. 263, 11,

Hemelt de kooken op.

Kiliaan „hemelen, *concinnare, ornare.*"

HEMELHOOFSCH, bijvoegelijk naamwoord van *Hemelhof.* Ged. 145, 45,

De zuivre goelykheên der hemelhoofſche knaapen
Zyn (naar men ons vermelt) alleen van geest geſchaapen.

HE-

HEMELLICHT. N. H. 283, 41, *hechte hemellichten*, dat is, vaste ſtarren.

HEMELVAL. N. H. 151, 9, *'T welk voor geen' hemelval gezorght waar, gemerkt de geſteltenis der omleggende volken, trots te waapen, haatsch teeghens den Koning, verhardt in ketterÿ*, dat is, welke vrees niet zoo ongegrond geacht kon worden, als die voor het vallen van den hemel. Aan den bezorgden toch, die veel in den mond heeft *wat zal het zyn als dit, of als dat gebeurt*, zegt men wel: *jawat zal het zyn, als de hemel valt.*

HEMELVELDT, voor de lucht. Ged. 174, 35, *De duisternisſen aard' en hemelveldt bekleeden.*

HENGELEN. Het woord wordt eigenlijk gebruikt van roofvogels, die vliegende in de lucht als hangen, hun prooi van boven beloerende. Kiliaan „hengelen, *volitare, circumvolitare.*" Overdragtelijk N. H. 228, 37, *hengelende.... om de gaaten, daar de Zuyderzee uitloopt, werd hy gedrongen in te zeilen.* 1006, 33, *Veele luiden.... waaren gewoon om en ontrent zynen perſoon te hengelen.* H. d. G. 17, 36, *gewapende, die door ſtadt.... hengelden.*

HENZESTEEDEN. Hanzeſteden. N. H. 430, 14; 864, 5; 1032, 28. Zie Weiland op *Hanze.*

HER. Tac. Jaarb. 276, 14, *van aller oudheidt des Roomſchen volx her* (omnis populi Romani aetas). N. H. 55, 10, *gewoon van alle oudtheit her.* 321, 51 *van ouds her.* 199, 7, *'t volk zoo lang om her geſleept.* 380, 10, *voerde zyn' gedachten om her*, en dus op veel andere plaatſen. Zie voorts op *herkomen, herom* en *heruit.* Kiliaan, die in 1607 overleed, kende dit *her* nog niet, maar enkel het voorzetſel, dat *te rug, wederom*

vervangt en nooit op zich zelf ſtaat, en nog een *her*, waarover zie *herwaarts*.

HERBERGEN, Dikwijls den herberg bezoeken, H. d. G. 36, 7, *al wat zyn goedt.... door uitſchen, hoeren, en herbergen verquist had.*

HERBETAALING, voor het Ondultſche *reſtitutie*, *rembourſement*. Br. 392, 16, *Over eenige jaaren heb ik op handtſchrift.... herbetaaling derzelfſte penningen verzocht.*

HERBORZEN. Weder in de beurs te doen komen, te rug geven. N. H. 513, 45, *dat hüd men hun .... alles te herborzen.* 1074, 44, *dat zij hun aandeel .... herborzen wilden.* Houft ſchijnt hier het franſche *rembourſer* genoegzaam letterlijk te hebben willen uitdrukken; en *her* is hier en in vele andere zamenſtellingen wezenlijk evenveel als het franſche *re*, welks klank eene ſchichtige beweging en wending aanduidt, en dus aan *wederom* beantwoordt.

HERBORZING. N. H. 1075, 15.

HERBRENGEN. Te rug brengen. N. H. 868, 20, *'t herbrengen der Landen onder de gehoorſaamheit.* 1234, 24, *het deughdelyk herbrengen der voorregten.*

HERDAAGHEN. N. H. 367, 34, *als zy by tromſlagh ter markt herdaaght waaren*, dat is, gedaagd om weder te verſchijnen.

HERDRAF. Terugtogt van ruiterij. N. H. 356, 25, *zulx.... wel duizent paarden den herdraf heimwaarts naamen;* bl. 359, 33, leest men *afdraf* voor *aftogt*.

HEREERLYKEN. Weder eerlijk maken of worden. N. H. 413, 33, *de heughenis van Egmondt, Hoorn, en andre geſchandtmerkte Heeren te hereerlyken.*

HEREISCHBAAR. Tac. Jaarb. 219, 27, *hereischbaare penningen* (repetundarum.) Zie ook 98, 48. — Hist. 339, 3, *hereischbaar geldt*, en elders.

HEREISSCHEN. Te rug eischen. Tac. Jaarb. 78, 24, *M. Piso heeft my 't hereischen van Syrië afgeraaden* (Piso repetere Syriam dehortatus est) 177, 22, *hy zoude zyn huis, slaaven, en ander stoffeersel van zyne hoogheit niet hereischen* (reposceret) en dus op zeer vele plaatsen.

HEREYSCHER. N. H. 543, 15, *uit welke toeverzight, de hereyschers der zelve zoo bitterlyk gedriescht waaren.*

HERGRYPEN. Weder opvatten. N. H. 366, 46, *Hergreep hy de aanspraak.* Tac. Hist. 467, 50, *Zy zouden de waapenen hergrypen* (resumere) *als de vreeze hen verlaaten hadde.*

HERHANDELEN. Tac. Zeed. d. Germ. 495, 32, *Allemans meening dan ontdekt en naakt, wordt, ten volgenden daage, herhandelt.* Van hier

HERHANDELING. Br. 253, 36.

HERHEBBEN. N. H. 779, 36, *Ende hoe 't maar aanquam op 't herhebben van den zoon.* H. d. G. 132, 13, *Daar waaren voorneeme personen van wederzyden gelast om te handelen; doch hielden niet dan een' vergaadering: in de welke de Cancelier zóó styf stondt op 't herhebben, dat hy uitviel enz.* 133, 27, *om Saluzze tót beter kóóp te herhebben, dan door een óórlogh.* Br. 46, 32, *UEd. geest, zich beginnende te herhebben uit de ziekte.*

HERHEFFING. N. H. 947, 4, *onder weldaadt van herheffinge.* 431, 1; 621, 20; 622, 32; 946, 51; 985, 30; 1021, 36, voor het onduitsche *relief* of *relevement*, waarmede het op den kant verklaard wordt.

HER-

HERHEELEN. Eigenlijk, weder heelen, doch voor herſtellen in Tac. Hist. 446, 31, *En de ſpits herheelt zynde* (redintegrata acie).

HERHOUDEN. Wederhouden, terug houden. Tac. Jaarb. 178, 46, *want de ſchaamte herhieldt zynen ſpyt.* (dolorem pudor impediebat) 282, 1, *heeft herhouden* (retinuit), *en gebrooken den yver.* N. H. 553, 49, en elders. Kiliaan „her-houden, *retinere.*" Zie ook Weiland op *herhouden.*

HERHUWEN. Wederhuwen. N. H. 878, 41, *alwaar hy herhuuwde.* Tac. Jaarb. 120, 23. H. d. G. 157, 32 en elders. Zie Weiland op *herhuwen.*

HERINVOEREN. Weder invoeren. N. H. 572, 20, *'t herinvoeren der yslyke Plakkaaten.* Tac. Jaarb. 69, 17, *door 't herinvoeren der vryheit* (redditâ libertate.)

HERKEEREN. Weder keeren. Tac. Jaarb. 188, 37, *Ik ben niet herzonden aan u, maar herkeert* (non ſum remisſus ad te, ſed reverſus).

HERKNOOPEN. Weder aanknoopen. N. H. 880, 2, *om 't verding te herknoopen.* Rampz. 27, 36, *'t herknoopen van den handel des huwelyx.* Zie Weiland op *herknoopen.*

HERKOOMEN. N. H. 64, 46, *uit nydt... her te koomen.* 156, 33, *dat haar misſchien van daar haare meeste quaalen herkomen.* 748, 43, *dat al de jammeren des Lands uit de Raadsluiden waaren hergekoomen.* 657, 20, *dán 't quam hun her uit haat en nydt.* 185, 12, *Van waar het nu herquam*, en dus op zeer vele plaatſen. Wijders Ged. 99, 46,

Hy heeft geraden waar 't hem herkomt.

met

met welk laatſte Hooft zoo veel ſchijnt te hebben willen zeggen als *van waar het hem overkomt. Herkomen* is althans ook daar niet, zoo als Weiland wil, uit het onſcheidbaar voorzetſel *her* en *komen* zamengeſteld; dit past alleen op een door hem ongerept herkomen van eene *dwaling*, *ziekte*, *verbazing* enz. waar het woord aan *terugkomen bekomen* enz beantwoordt; *herkoomen* bij Hooft, is uit het boven behandelde bijwoord *her* en *komen*, zamengeſteld, ten naderen bewijze waarvan, de voorbeelden van den onvolmaakt verleden tijd dienen. *Quam* luidde oulings *kam* en in het Vriesch nog ſteeds *kaam*.

HERLAADEN. Weder laden. N. H. 369, 25, *Binnenwyle hadden de voorſte herlaaden*, hun geweer namelijk. 359, 29, *Doch zy lieten daar een lyst van ſchutten ſtalhouden, tot verzekering der hertredt, zoo den rosvolke, naa 't loſsen, het ſpoedigh herlaaden belet wiard.*

HERLANDEN. Weder landen. N. H. 576, 41, *'t herlanden.... der uitwykelingen.*

HERLEEVEREN. Weder leveren. N. H. 640, 46, *dat Maastricht, zoo de vrede niet voortginge, den Koning herleevert zouw worden.* Van hier

HERLEEVERING. N. H. 640, 47, *Waarop d'Aartsbiſschop vraaghde, hoe de herleevering geſchieden konde van een' plaats noch niet ingenoomen.*

HERLEGGEN. Wederleggen. Tac. Jaarb. 28, 45, *Caecina twyfelende hoe hy de bruggen, vergaan van ouderdoom, best herleggen*, (reponere) *en teffens den vyandt verdryven zoude.*

HERMAAKEN. Weder maken. N. H. 829, 39 *en hermaakten inmiddels de afgebrooke brug.* Tac. Jaarb. 58, 39, *aan 't hermaaken der vloote*

(reficiendae classi). 99, 40, *om dat niemant van 't geslaght maghtigh was dien te hermaaken* (quod nemo e familia restaurando sufficeret) Kiliaan „her-maecken, *reficere.*"

HEROM. Tac. Jaarb. 222, 16, *gedwongen ... den krygh herom te voeren* (circumferre bellum coactus) uit *om* en het bijwoord *her*, waarover zie *Her.*

HEROPKOOMEN. Weder opkomen. N. H. 202, 19, *heropkoomende walghe.*

HEROPTOOYEN. Weder optooijen. N. H. 317, 2, *Ende queet zich de Schotsman zoo wakkerlyk, dat hy d'affuiten, tot meermaals, kreepel, en eindtlyk der katte de kruin af, schoot. De vyandt vindende 't heroptooyen derzelve te gevaarlyk, ging* enz.

HEROPRECHTING. Weder oprigting. N. H. 534, 9, *tot heroprechting van d'ouwde vryheit en voorspoedt.* 1047, 15, *tot heroprechting der achtbaarheit.*

HERPAKKEN. Eigenlijk weder pakken, doch voor, de gelederen weder in te sluiten, N. H. 703, 32, *Maar, terwyl de Vriesche Vaanen zich herpakken, om op nieuw te treffen.*

HERPLAATSEN. Weder plaatsen, herstellen. N. H. 545, 44, *Toen ontzinkt den zynen 't hart, en kon niet herplaatst worden.*

HERPLANTEN. Overdragtelijk voor, den grond leggen tot iets. Ged. 75, 33,

Welhem genaamt verschynt in Hollandt, en herplant
De vryheidt,

301, 24,

Myn leven loopt te rugh, nieuw bloedt doorvlietende
Herplant de jeughd in 't hart. (d' acren

HER-

HERRECHTEN. Weder rigten, dat is, oprigten. N. H. 846, 45, *In 't herrechten des Raads van ſtaat.... voorquamp men hem.*

HERROEP. Herroeping, terug roeping, in den zin van intrekking. N. H. 208, 31, *met herroep van alle andere* (plakaten), *die daarteeghens ſtreeden.*

HERROEPEN. Terug roepen. N. H. 590, 41, *Die van Noordthollandt zonden ook derwaarts een groote galey onder Hopman Joachim Kleynzorgh, en herriepen den uitlegger, die dus lang den mondt der ſtroome bewaart had.*

HERSCHEPPEN. N. H. 162, 13 *herſcheppende zynen moedt*, dat is, moed ſcheppende, van ſcheppen, *ſchepte, geſchept*, maar Tac. Jaarb. 148, 46, *alzoo is 't geloof herſchaapen* (sic refecta fides.) van 't werkwoord herſcheppen, *herſchiep, herſchapen.*

HERSCHIKKEN. Weder tot orde terug brengen. N. H. 687, 46, *de blaffaarts des honderſten penninx van den leſtleeden jaare te herſchikken*, waarvoor op den kant gelezen wordt *redreſſeren.* 946, 13, *geevende wat bots aan hunne hoope van de herſchikte kerkzeeden vry te behouden.* H. d. G. 111, 52. *Daar naa keerde zich Zyne Majeſteit tôt herſchikken van alle verlôôpen' ôrdenen.* Van hier

HERSCHIKKING. N. H. 688, 1. H. d. G. 53, 13.

HERSCHRYVEN. Wederſchrijven, bij geſchrifte antwoorden. Tac. Jaarb. 120, 21, *Dies nam hy zyn' uitvlucht niet, tot het geene dat gereedt om herſchryven was* (quod promptum reſcriptu.) 251, 22. N. H. 528, 16. *Dies ſchreef en herſchreef*

ſchreef .... men van weeeder zyden. 856, 14. *waarover hy .... herſchreef, heel verhought te zyn;* en dns ook elders. Kiliaan „her-ſchrijven, *reſcribere.*"

HERSLORPEN, voor het Latijnſche *resorbere* Tac. leev. v. Agric. 512, 2, *dat de zee nergens breeder heerscht, veele ſtroomen herwaarts en derwaarts dryft, en niet alleen ter ſtrandt toe wast of herſlorpt wordt, maar diep invloeit en omzwait.*

HERSTERKEN. Weder ſterken, verſterken. N. H. 1008, 29, *tot het .... herſterken van den dyk.*

HERSTICHTEN. herſtellen, op nieuw ſtichten, Tac. Jaarb. 39, 11, *herſticht zyne krachten* (reparat vires) *en wordt het ryk meester.* Hist. 404, 41, *De markten en tempels werden herſticht* (repoſita fora templaque.) N. H. 159, 3, *de kerken, beelden, altaaren te herſtichten,* en elders. Kiliaan „her-ſtichten *reaedificare, inſtaurare.*" Van hier

HERSTICHTING. N. H. 563, 6, *al dit tot herſtichting der eendraght.* Zie ook 628, 22.

HERSWEEREN, Andermaal bezweeren. H. d. G. 75, 15, *op een nieuw herſweeren het heiligh verbondt.*

HERT. Hart. Ged. 150, 19, *dommekrachtigh hert.* Maar 156, 36, *hart.*

HERTOGHT. Terugtogt. N. H. 917, 27, *op de hertoght.* Zie ook 1166, 28. 1179, 34, alwaar Hooft dit woord vrouwelijk gebruikt.

HERTREDT. Terugtred. N. H. 330, 38, *de hertredt te kiezen.* Zie ook 704, 7. 766, 1. 991, 22. 1005, 8 1086, 50. 1094, 29. Op alle wel-

welke plaatſen dit woord door Hooft in het vrouwelijk geſlacht gebezigd wordt.

HERUITBENGELEN, eigenlijk met den bengel of ſtok uitdrijven, wordt in den zin van uitdrijven gebezigd in Tac. Jaarb. 168, 24, *en bengelt den onweetenden en verbaasden Gotarzes her uit* (ignarumque et exterritum Gotarzem proturbat.)

HERUITGESLEEPT. Tac. Hist. 324, 20, *van de welke Piſo heruitgeſleept in de kerkdeur doodtgeſlaagen is.*

HERUITSTOMMELEN. Tac. Jaarb. 72, 22. *Junius ſtommelt Tacfarinas heruit.* (Tacfarinatem Junius proturbat.)

HERUITTREKKEN. Tac. Hist. 430, 8, *heruittrekken der verſleekenen* (protrahere abditos.)

HERVALLEN. Weder inſtorten. Br. 543, 35, *de tydingen.... zyn ons zeer ſmaakelyk geweest, uitgezeidt het hervallen zijner Hoogheidt in de ſicht.* Bij de Franſchen wordt zoo *rechûte* gebezigd. Zie Weiland op hervallen.

HERVESTIGHEN. Op nieuw vestigen. Tac. Jaarb. 99, 30, *dat hy den Koninxburgh van Paulus.... zoude mooghen hervestighen en vercieren* (ut baſilicam Pauli.... firmaret ornaretque.)

HERVLIEDEN. Terug vlieden. Tac. Hist. 461, 39, *oft yder is naa zyn woonplaats hervlooden* (vel in ſuas quisque ſedes refugêre.)

HERVOEGHBAAR. N. H. 184, 30, *vondt men raadt, om hem een koffertken te doen houden met geſloopte en hervoeghbaare ladders*, dat is, ladders die uit elkander genomen en weder te zamen konden gevoegd worden.

HERVULLEN. Weder aanvullen. N. H. 639, *Het afgeſtorven tal hervuld' hy uit de naaſte bezettingen.*

HERWAAPENING. Weder wapening. N. H. 326, 4, *De Duitſchen.... gelieten zich graatigh naa herwaapening...*

HERWAARTS OOVER (VAN) N. H. 240, 1, *vreemden, die zelfs de taale niet veel min de...., wetten van herwaartsoover verſtonden*, dat is, de wetten van dezen lande. Zie ook 486, 7 en 498, 22.

HERWAARDSTE en HERWAARSTE. Overreffende trap van *herwaarts*, in den zin van, naar onzen kant toe liggende. H. d. G. 33, 13, *'t herwaartſte Bretanjen.* Tac. Hist. 327, 5, *'t herwaardſte Hispaniē* (citerior). *Her* beantwoordt in deze voorbeelden aan *hier*, zoo als een *her* bij Kiliaan en een *here* bij Jan van Helu. Zie Huſjdecoper op Melis Koke I. 38 en II. 435.

HERWENDEN. N. H. 912, 52, *met wenden en herwenden.*

HERWENSCHEN. Terug wenſchen. Ged. 158, 35.

'T gemoedt herwenscht verloore vrolykheden.

HERWENTELEN. Zoo veel als terug keeren. Tac. Jaarb. 296, 17, *daarna herwentelt tot de ondeughden* (dein revolutus ad vitia).

HERWERVEN. Weder verwerven. Tac. Jaarb. 234, 37, *'t herwerven* (recuperare) *van de genaade zyner moeder.* Zie ook 250, 45. Hist. 400, 14. Van hier

HERWERVING. N. H. 510, 32.

HER-

HERWINNEN. Weder winnen. N. H. 313, 33, *baarende groot geweldt om de plaats te herwinnen.* Tac. Jaarb. 198, 38, *om Armenië te herwinnen* (recuperare).

HERWYDEN. Op nieuw inwijden. N. H. 897, 4, *Thans herwydde de Biſchop de kerken.* 327, 41, *de groote kerk* (werd) *herwydt, door den Biſchop Godefroy van Mierloo.* Kiliaan „her-wijen de kercke, *expiare templum.*"

HERZAAMEN. Weder verzamelen. N. H. 360, 10, *hun 't herzaamen belette.* 1011, 20, *Men poogde niet eens te herzaamen.* Uit *her* en *zamen*, waarvoor men thans *zamelen* doch voormaals *zamenen* gebruikte, en waarvan het deelwoord *gezamend*, *gezamender hand* en *gezamenlyk* heeft voortgebragt; zoo als *zamt*, deelwoord van *zamen*, het voorzetſel *zamt.* De bron van alles is *zaam;* waarover zie *zamen*, in het Nederduitsch Taalkundig Woordenboek van Weiland en Bruining. Kiliaan „ſamen, ſamelen." Van *herzaamen* komt ook

HERZAAMENING. Br. 199, 17.

HERZEINDEN. Terug zenden. N. H. 1177, 36, *met zeinden en herzeinden.* Zie ook 817, 44, Tac. Jaarb. 188, 37. Kiliaan „her-ſenden, *remittere.*" Van hier

HERZEINDING. N. H. 1120, 44.

HERZIEDEN. N. H. 793, 21, *zoo'd men alles.... en herzood het, tot dat 'er wat peckels werd uitgepuirt.*

HERZIENER. N. H. 686, 45, *dat geſchillen.... geſlaeten wierden by de Herzieners.* Op den kant *Reviſeurs.*

HER-

HERZIENING. N. H. 621, 20. 686, 41. 985, 28. 1102, 25, waar dit woord op den kant door *reviſie* verklaard wordt.

HESLYK. Affchuwelijk. Tac. Jaarb. 27, 36, *koomen zy gegaan, door de droeve plaatzen, heslyk* (deformis) *voor ooghen en gedachten.* Kiliaan „hesſelick, *foedus, turpis, horribilis, deformis.*"

HET. N. H. 6, 50, *Het hanght een heuvel over deze ſtadt.* 297, 23, *Het viel, dat pas, een' dikke ſneeuw*, waarvoor wij thans *er* zouden bezigen. Zie Huydecopers Proeve III. 66 en volgg.

HEUDE. Eene ſoort van platboomde vaartuigen, voorzien van gaffel en marszeil, N. H. 997, 41, *etlyke gewaapende heuden.* Kiliaan „heude, hode, *celox, navis vectoria.*"

HEUGENIS, HEUGENISSE, HEUGHENIS, HEUGHNIS. Zoo veel als gedachtenis, herinnering. N. H. 439, 31, *tot heughenis van den dagh.* 1080, 34, en op zeer vele plaatſen. Voor geheugen. N. H. 907, 43, alwaar van Prins Willem I gezegd wordt, *rypheit van oordeel, en klem van heughenis waaren in hem gepaart.* Zie wijders Weiland op *heugen*, en Bruining Synonymen I. 295.

HEUGHLYK. Vrolijk, van heugen, verheugen. Kiliaan „heughelick, *jucundus, hilaris.*" N. H. 507, 28, *met een heughlyk en dankbaar gelaat.* 831, 19, *mannen.... van helder en heughlyk vernuft.* Tac. Jaarb. 209, 3, *gelyk 'er een heughlyke geest, en op d'ooren van dien tydt paſſende*, (ingenium amoenum et temporis illius auribus accommodatum) *in dien man geweestis.* Van hier

HEUGH-

HEUGHLYKHEIDT. Ged. 99, 43:
Het [illegible] moedeloos, in fchelen van ziel en lyf,
En kan in haar gemoedt geen heughlykheidt ont-
fteeken.

Zie ook 145, 13; 146, 24 en elders. Vergelijk ook Weiland op *heuglyk.*

HEUGHTEEKEN. Teeken ter heugenis of gedachtenis. N. H. 384, 28. *'t zy dat hy die ftaatsy zynen bewindsman misgunde, oft wanvoeghlyk vond met eenigh heughteeken van inlandfe bloedtftorting te praalen.*

HEUKEREN. Hunkeren. N. H. 842, 10. *dat de Nederlanders .. zat zynde, naa den ouwden Heer heukeren.* Zie Weiland op *hunkeren.*

HEUL. N. H. 248, 1. *heul aan de gevoeghlykheit zoeken*, dat is, zijne toevlugt daartoe nemen.

HEULEN. N. H. 670, 4. *Maar, oft schoon de regeerders der voorzeide landen en fteeden.... te zaamen heulden*, dat is, zamenftemden, in gevoelen overeenkwamen. Kiliaan „heulen 't famen, banden, *coire in unum.*" Het gebruik van *heulen*, in een' kwaden zin, is nog zeer gemeen.

HEUSCH. (IN 'T) Tac. Jaarb. 230, 19, *'t welk van de toekykers in 't heusch gedoomen wierdt* (comitem .. exceptum), *als fmaakende naa d'aalouwde bruskheit.*

HEUSSELYKEN. Heusfelijk. Ged. 232, 6;

De poorten.... heusfelyken weigren,
Ow' hooge grootheidt te doen bukken onder haar.

HIEL. Vrouwelijk gebruikt in de N. H. 829, 5, *ham.... wegh.... de rechte hiel.* Zie Hoogstraten, zelfst. Naamw. op *hiel.*

HIELLICHTEN. N. H. 772, 7, *twee vendels.... weederſtonden hem forſelyk.... zoo dat hy benoodight werd hiel te lichten*, dat is, terug te trekken.

HIELPRANGEN wordt gezegd van krijgslieden, die met vaſten, in den grond gedrukten, tred aanrukken. N. H. 355, 14, *zy eevenwel, oft daaraf verwittight, oft niet dom genoegh om zich t'eenen dorpe in te boezemen, zonder te weeten wat er ſchuilen moghte, ſchorſten by tyds het hielprangen; deizende de paarden, met hun voetvolk ter weederzyden.*

HIERAF. Hiervan. N. H. 641, 5, *dien hy hieraf wel ſchryven wilde*, en zoo op vele plaatſen. Zie boven op *af.*

HIERENBINNEN. Bijwoord van tijd. N. H. 484, 13, *De Staaten van Hollandt en Zeelandt, hierenbinnen, ziende die van Amſterdam, noch geen' ontſank van voldoening.... luiſteren.* Zie ook 504, 47.

HIERENBOOVEN. Daarenboven, bovendien. N. H. 152, 30. *Byſtre anxt, hierenbooven, eeuw de ganſche gemeente bevangen.*

HIERENTUSSCHEN EN HIERENTIJSSEN. Tac. Jaarb. 61, 1, *hierentuſſchen gaeſmen 'er gezanten.* Zie ook H. d. G. 18, 37. N. H. 137, 30, *Jan Broek.... was hierentuſſen de Zeedyk lanx getrokken.* 246, 19, Wij gebruiken meestal *intuſſchen.*

HIERIN. Hierover. N. H. 596, 39. *De Staaten, hooghlyk hierin bekommert.*

HIER-

HIERLANDSCH. Inlandsch. N. H. 1049, 19, *Arme hierlandſche ſchippers en ſcheepen.* Ged. 76, 50. *'t hierlandsch ſpook.* Kiliaan „hierlands, hier-landsch, *indigena, vernaculus.*" Zie voorts Weiland op *Hier.*

HIETEN. Heeten, gebieden. N. H. 274, 23, *Dit aldus beſteit, hiet hy Mexica toe te rukken.* Kiliaan „Heeten, hieten, ghebieden."

HIETEN. Kiliaan „heeten, noemen" en „heeten, geheeten worden." in den eerſten zin Tac. Jaarb. 272, 2, *die hy briefſchryvers.... hiette*, in den anderen zin N. H. 347, 46, *Deez' hiette Antonis Gournet.* 844, 26, *de Heer van Gryze.... waarſchuwde de Burgherhopluyden, dat het ſpel ziet toe hietta.* Zie wijders Huydecopers Proeve I. 306, 307.

HIETENDOEN. N. H. 727, 48, *en deeze gewesten tot hietendoens der andre zochten te maaken.* Zie boven op *heetendoen*, en Weiland op *heten.*

HINDERHOEDE. N. H. 262, 24, *Jenlis zelf.... nam het beleydt der hinderhoede.* Kiliaan „hinder-hoede, hinder-togt" en „hinder-togt, achter-togt, *acies postrema.*"

HINKEN. Eigenlijk mank gaan, doch overdragtelijk voor, geen ſteek houden, als men zegt. N. H. 300, 14, *Want, hoewel daar ſtof t'zyner belasting t'oover was, en de verweernis groſſyk hinkte.* 938, 38, *O hinkende gelykenis.* Zie ook 158, 3.

HIPPELEN. Huppelen, voortdurend werkwoord van hippen, huppen. Tac. Jaarb. 123, 43, *ſchutters.... die voor den wal.... met gezangh en danſen hippelden.* 246, 30, *de krachten der*

Britannen hippelden alomme (exsultabant). Hist. 480, 44, *Als men, met klank der waapenen, en hippelen* (tripudiis)... *getoont had, dat* enz. dus ook *omhutselen* Ged. 159, 60,

Mits zy hutselt om het kruidt,
Hippelt daar een vorsjen uit.

Kiliaan „hippelen, huppelen, *saltare.*" Zie ook Weiland op *hippen.*

HITSEN. Eigenlijk door een zeker geluid aansporen, gelijk men honden doet. Kiliaan „hitsen, hisschen, *instigare.*" overdragtelijk N. H. 452, 37, *daar de Spanjaardts.... zich alomme te waapen hitsten.*

HOBBEN. Eene slingerende her- en derwaartsche beweging maken. N. H. 734, 16, *hadden de Koninklyke Raadsluyden dat verzoek ten eerste ingewillight, men hobde nu niet, ooverstolpt van de zee der jammeren, waaronder schier 't gansche Landt woest en verdorven lagh.* Thans zegt men meer *hobbelen.*

HOEDAAN. Hoedanig. N. H. 282, 15, *Waarenbooven hy wist, hoedaan eenen Veldtheer hy diende.* Kiliaan „hoe-daenigh, hoe-daen, hoe-ghe-daen."

HOEDAANIGHEIT. N. H. 1213, 17, *ten opmerke van hunne hoedaanigheeden*, waar het op den kant door *qualiteiten, waardigheeden* wordt verklaard. 1232, 8, *dat dezelve.... geen hoedaanigheit hadden.* Op den kant *Beschaapenheit, qualiteit.*

HOEDE, Voorzorg. Tac. Jaarb. 194, 24, *met minder hoede* (incautius). N. H. 1058, 27, *brieven van veilighe hoede*, waarvoor men op den kant leest *sauve-garde.* Zie ook 1058, 40; 1078, 12; 1079, 4. Van hier

HOE-

HOEDENIS. N. H. 462, 30, *veilighe hoedenissen;* en dus ook 1060, 25.

HOEFSLAGH. De plaats waar zekere krijgslieden, eigenlijk Ruiters, beſcheiden zijn. N. H. 138, 40, *doende de nachtwaak houden op de hoefſlaaghen, gelyk die by zyn' Doorluchtigheit was ingeſtelt.* 393, 47, *Ook werd yeder gelaat niet van zyn' hoefſlagh te ſcheiden.* Kiliaan „hoefſlagh, ſchaer-wachte, *ſtatio.*" Vergelijk wijders Huydecopers Proeve I. 1—5 en op Melis Stoke II. 603. — In de eigenlijke beteekenis komt het woord voor Tac. Hist. 390, 41, *De verzaamde krygsteekens van zestien vlerken, zullen nu, met den hoefſlagh, 't gedruis,* (pulſu ſonituque) *en de wolke zelf, toedekken, en overſtorten de ruiters en paarden.*

HOEREN. Werkwoord. H. d. G. 36, 7, *Al wat zyn goedt in ongeregeltheidt omgebraght, door tuiſchen, hoeren, en herbergen verquist had, liep too om te tekenen.* Kiliaan „hoeren, hoeréren."

HOETELEN. Broddelen, iets ten halve doen. N. H. 736, 40, *En terwyl Philips hier te hoetelen lagh, had hem de Turk het Koninkryk Tunis, en de yesting La Goletta ontſtreecken.* Kiliaan „hoetelen, *inartificialiter ſe gerere, ignaviter aliquid agere.*"

HOEVEELDE. H. d. G. 177, 36, *tot in 't hoeveelde lidt,* voor hoeveelſte.

HOEVEN. Behoeven. N. H. 487, 3, *daarin hoefde men vast te gaan,* en zoo op zeer vele plaatſen. Kiliaan „hoeven, be-hoeven, *egere, opus habere.*" Ook hieromtrent betoont Hoefft zich geen vriend van de voorzetſels *be* en *ge*, die men in Vriesland nog zoo weinig kent.

HOFBENDELING, voor het Latijnſche *praetorianus*. Tac. Hist. 337, 34.

HOFLEGER. Tac. Jaarb. 295, 36, *Oeverſte van 't hofleegher* (praefectus praetorii).

HOFSOLDAAT. Tac. Jaarb. 235, 33, ter vertaling van het Latijnſche *praetorianus*.

HOFWEERWYS. Zoo veel als volkomen bekend, met hetgeen ten Hove omgaat. N. H. 323, 50, *Hierby komt, dat de Prins, als hofweerwys, viellicht wel voelde, dat 'er een' buy by den Landtvoogdt geklouwent werd.*

HOKKELTJEN. Verkleinwoord van hok, voor hokje, holletje. Ged. 188, 39.

Naademaal gevonden wart
Niet een hokkeltjen in 't hart,
Oft het is bezet.

HOL. Ledig, ijdel. N. H. 839, 21, *de ſchatkaamer hol maaken*, 924, 16, *Inmiddels aasde men deeze met holle hoope*. N. H. 264, 23, *Deez... brengende een' hollen honger naa baat, aan den dienst*. Zoo vindt men ook 395, 32, van de belegerden te Leiden gezegd *het holgehongert volk*. 174, 17, *zoo hol een' gulzigheit*.

HOLBUIKT. N. H. 324, 43, *holbuikten honger, die hun ten ooghen uitzagh*. Kiliaan „hol-buyck, hol-kaecke, *heluo*."

HOL GAAN, wordt eigenlijk van de zee gezegd, die door ſtorm bij afwisſeling hoog en hol gaat. Overdragtelijk ſpreekt Hooft in de N. H. 20, 29, van *holgaande beweeghenisſen*, en zegt, 1167, 23, *'t begon 'er zoo hol te gaan, dat men... geen ander middel ſpeurde, dan de werying te ſchorſen*.

HOL-

HOLHOOFDIG. IJdelhoofdig, zonder herſenen. Br. 441, 10, *holhoofdige menſchen.*

HOLLANDERS. Bijv. naamwoord. N. H. 254, 18, *hoewèl hy niet meer Hollanders was, dan Willem de Graaf, van Gent.*

HOLOOGHT. N. H. 342, 37, *meer ſchoon dan aanvalligh, maagher, holooght, en ſtraf van geleat.* Kiliaan „hol-ooghe, hol-ooghigh.

HONDERDTMAN. Tac. Jaarb. 147, 35, Hist. 325, 16, voor het Latijnſche *centurio.*

HONDERDY. Tac. Jaarb. 11, 31, *riepen.... nu elk zyn honderdy* (centuria), *zyn vendel, zyn keurbende.*

HONDERSTE LUIDEN. N. H. 85, 30, *de honderſte luiden te eedighen*, voor, den honderdſten man in den eed nemen.

HONDERTMANNY. Hondertmanſchap. Tac. Hist. 416, 14, *hondertmannyen* (centuriae) *en kornetten.*

HONK. Eigenlijk de plaats, waar men van uit of op aangaat in de renſpelen. N. H. 1018, 18, *de troost ſcheen te krank, oft te verre van honk.* Ged. 83, 45.

Zoo zal ik all' de list der hel te hulpe rukken,
En ryden zoo 't geval ten honk door wegen wis.

Tac. Hist. 348, 15, *de gelykenis der Godinne, geen' menſchelyk maaxel hebbende, is een vervolgende rondte, van breedachtig begin, tot eenen dunnen ommeloop, honkſcher wyze opgaande* (metae modo exſurgens). Zie Weiland en Bilderdyks Geſlachtlijst op *honk.*

HOOFDELOOS. Zoo veel als onberaden, onbezonnen, onverſtandig. N. H. 772, 15, *beſinde ſich*

zich eindtlyk, schouwende voor hoofdeloos werk, dus langer te streeven teeghens de gekante fortuin aan. H. d. G. 113, 52, *nóchtans hóófdelóós wérk.... met de handt vólx die zy by zich had, zulk eenen vyandt het hóóft te bieden.*

HOOFT. Opmerking verdienen de spreekwijzen N. H. 128, 47, *Breederoode.... hoewel voor 't hooft gestaaghen met deeze weyghering*, dat is door dezelve ontzet. 465, 20, *ende dit kon men hem uit den hoofde niet steeken*, dat is, niet uit het hoofd brengen. Tac. Jaarb. 227, 46, *Derhalven gaat hy uit zyn hooft steeken* (ementitur). — N. H. 594, 5, *De voortoght.... had in* (aan) *'t hooft een' bende van tweehondert Spanjaarden.*

HOOFTZWEER. Overdragtelijk voor moeite. N. H. 676, 8, *ziende myn hooftzweer, arbeidt, en smaadt, betaalt met het uitputten myner middelen.* Ged. 288, 29,

Poëzy, ó, die ten eeten
Daaglyks by Juppyn gezeeten
'T wellekoomste zelschap zyt,
Dat hem maakt zijn hooftzweer quyt.

Zie Weiland op *hoofd.*

HOOFS. N. H. 1040, 9, *Raadt des Hoofs van Holland.* H. d. G. 11, 13, *veelden des hoofs van Vrankryk.* Van hier het bijv. naamwoord *Hoofsch*, voor *hovesch*, zoo als het oudtijds gespeld werd. H. d. G. 77, 5, *Henrik die hóófsch kon*, voor, die zich als een hoveling kon gedragen. N. H. 172, 8, *hoofsche dubbelheit.*

HOOFTBIEDING, van *het hoofd*, dat is, tegenstand, *bieden.* N. H. 1007, 50, *De bedeesde knechten van Zolms en Hautain stelden zich nochtans in standt van hooftbieding.*

HOOFTBREK. N. H. 837, 50, *Truxes.... de man*

man niet uit de moeyte, aendacht, en hoofdbrak uit te ſtaan. Kiliaan „hoofd-brakinghe."

HOOFTMAN, Veldheer. N. H. 160, 28, *by den Hooftman Hannibal van Cartago.*

HOOFTSTOOTEN. In zijn voornemen niet ſlagen. N. H. 274, 3, *Naa dit hooftſtooten der Duytſchen, kreegh Juliaan Roomero... verlof ons.*

HOOFTTAK. Tac. Jaarb. 43, 27, *en d'andere hooftakken der Germaanen* (ceteri Germanorum proceres).

HOOGH. Tac. Jaarb. 298, 27, *Nero zet hoogh het hart van Coſſutianus veirdigh in gramſchap* (extollit ira promptum Coſſutiani animum Nero); N. H. 94, 7, *daar zyne Majeſteit nu hoogh* (dat is, als meester) *ſpreeken... moght.*

HOOGHAARDIGH. Hoog van aard. Ged. 19, 4.

en meldt, dat ik door 't vuur gedreven,
'T welk ſtaagh hoogaardigh klimt, en valleght van den daal.

HOOGHACHTIG. Verheven. Tac. Leev. v. Agric. 522, 39, *hooghachtige plaatſen* (editioribus locis).

HOOGHAMMIRAAL. Opperadmiraal, Bevelhebber der geheele vloot, Vlootvoogd. N. H. 224, 51, *Den Johan van Oostenryk...., dien de ſtaat van Hooghammiraal werd opgedraaghen.*

HOOGHDRAAGHEND. Hooghartig. N. H. 523, 3, *dat.... Thuanus.... hem eenen hooghdraaghenden mensch, voor de rest, zorgheloos, en verzuymel noemt.* Van hier

HOOGHDRAAGHENTHEIT. N. H. 453, 21, *zy eischen.... meer andre punten van gelyke hooghdraaghentheit.*

HOOGHDUITSCH. Hoogduitscher. N. H. 456, 39, *een Hooghduitsch van afkoomst.* H. d. G. 19, 28 en elders. Zie ook boven op *Duitsch.*

HOOGHEN. Verhoogen. N. H. 499, 38, *de lasten.... te hooghen oft laaghen.* Voor klimmen, zich in de hoogte heffen, Ged. 179, 43,

En zal men, uit de zoute vloedt,
U nemmer hemelwaart zien hooghen?

Kiliaan „hooghen, ver-hooghen."

HOOGHGEAARD. N. H. 275, 40, *kennende den hooghgeaarden geest van Graave Lodewyk.* Zie boven op *Hooghaardigh.*

HOOGHGEBOORENHEIDT. Ged. 53, 18. *Onzaal'ge Prins, hoe ver heeft moedtwil u verstooten*
Van d'eedle gloory, daar ghy toe geroepen waart,
Door hooghgeboorenheidt.

HOOGHGEMELD. Beroemd. Tac. Jaarb. 157, 30, *van de hooghgemelde stroomen* (inclytis amnibus) *Eufraet en Tiger rondtom bespoelt.*

HOOGHGHEMOEDT. Van verheven gemoed, en geheel iets anders, dan *hoogmoedig, hovaardig.* Ged. 58, 25,

Ghy helden hooghgemoedt, ghy burgers trots.

HOOGHGEZAGHHEBBER. N. H. 1239, 34, alwaar op den kant *Dictator* gelezen wordt. Vergelijk ook Tac. Jaarb. 209, 8 en Hist. 405, 42. Van hier

HOOGHGEZAGHEBBERLYK. Tac. Jaarb. 254, 30, *Dat de Gallien 't hooft opstaaken naa* di-

den Hooghgezaghebberlyken naam (ad nomen dictatorium). Dit woord althans verdient geene navolging, gelijk ook niet het volgende

HOOGHGEZAGHEBBERY. Ter vertaling van het latijnsche *Dictatura*. Tac. Jaarb. 175, 50.

HOOGHGEZET. Tac. Jaarb. 261, 45, *Deeze dingen als heerlyk.... werden van veelen hooghgezet* (plures extollebant). N. H. 649, 48, *Rennenbergh, hooghgezet by die van de Vereeniging.* Zie voorts boven op *hoogh*.

HOOGHHARTIGHEIT. N. H. 369, 9, *Spaansche hooghhartigheit*. H. d. G. 145, 37. Kiliaan, „hoogh-hertigh, hoogh-borstigh.

HOOGHOORBER. Zeer nuttig. N. H. 823, 1. *De.... Staaten ook.... oordeelden hooghoorber, dat derwaarts een gezantschap bestelt wierde.*

HOOGHTYDIGH. Bij hoogtijden gebruikelijk. N. H. 807, 9, *dat het, het hooghtydigh gewaadt der Hartoghen van Brabant was.* Kiliaan, „heughtijdigh, *solennis.*" heugh-tijd en hoogh-tijd komen bij hem even zeer overeen als heughen en hoghen.

HOOGHWIGHTIGH. N. H. 1232, 28, *hooghwightige reedenen.*

HOOGHZIENIGH. Naar hooge dingen strevend. N. H. 798, 32, *Ook moght haar quaalyk van 't hooghzienigh hart, de gloory van loflyk regeeren,... aan eenen gemaal op te draaghen.* Van hier

HOOGHZIENIGHEIDT. H. d. G. 132, 30. *Ik heb de hooghzienigheidt der eerstuitkomende jeught afgestooten.*

HOOMOEDT. Hoogmoed. N. H. 391, 34, *willende hunnen hoomoedt over rugh werpen,* en

zoo op veer vele plaatſen. H. d. G. 155, 16, *hóómoedt.* 49, 34, *hóómoedshalven.* Kiliaan, „hoogh-moedt, hoo-moed."

HOOP. Te zamen, bij een. N. H. 772, 18, *trok het heele heir te hoop.* 231, 37, *te hoope koomen.* 719, 37, *te hoop te brengen.* 660, 34, *te hoop geſchaart.* 651, 5, *rukt de Roomsgezinden te hoop.* 632, 21, *te hoop gehaalt.* 690, 40, *te hoop raaken.* Tac. Jaarb. 208, 40, *In 't openbaar nochtans, werden haar alle eeren te hoope toegeworpen* (omnes in eam honores cumulabantur)

HOOPE. Veel, menigte. N. H. 487, 15, *hoopen luiden waaren 'er.* 4, 43, *hoopen harten.* Tac. Jaarb. 251, 36, *een' hoope* (multa) *lasterreedenen.* H. d. G. 27, 37, *ende voor namen, met roers en rappieren in den hóóp te geven.* N. H. 677, 38, *de hoopen gelykelyk afgedankt*, op de beide laatſte plaatſen wordt er de krijgsbende onder verſtaan. Zie ook 13, 44. Kiliaan, „hoop *multitudo, congregatio, globus.*"

HOORDER, voor *Auditeur*, waarmede men dit woord op den kant in de N. H. 1068, 31, verklaard vindt.

HOOREN. Behooren. N. H. 715, 24, *daar zy in bezetting hoorden*, en elders. Kiliaan, „hooren, be-hooren, *pertinere.*"

HOORLYK. Hoorbaar, in de beteekenis, van verſtaan, begrijpen. Ged. 293, 73,

Klockke vondt der reisbre ſpraaken,
Die haar ſtomheidt hoorlyk maaken,
Meenigh hondert mylen veer.

Zie Weiland op *hooren.*

HOORNEN. (OPHEFFEN DE) Stout, baldadig wor-

worden. N. H. 366, 5, *De muiters.... hieven de hoornen het op.* Overdragtelijk komt *hoornen*, in den zin van vleugelen des legers, voor 13, 40, *van de paarden maakte hy zyn middelſpits, van de buidraghers de hoornen, van de ſpietzen den rug.*

HOOVEEREN, voor, praal op hoofſche wijze ten toon ſpreiden. N. H. 805, 11, *ſtrydende de Franſche titſigheid en de Engelſche praeht, elke om uit te ſteeken booven d'andre in verſtandt van hooveeren.* 1046, 24. Br. 249, 24. Kiliaan, „hoven, hovéren, hof houden."

HOORPLAATSE. Voor het geen men gewoonlijk zegt *audientie* N. H. 1040, 10, *hy.... nam aldaar* (in den Raad des Hoofs van Holland) *bezit ter Hoorplaatſe.*

HOOVEN. Eigenlijk Hof, dat is, verblijf geven. N. H. 420, 11, *waarby.... 't huizen oft hooven der Bondtgenooten.... verbooden werd.* Ged. 46, 38,

Ja de rouw, die alzoo qualyk hooven
En paſſen haren gang kan na geveinstheidts ſty,
Te dwingen binnewaarts.

Kiliaan, „hoven ende huijſen iemanden, *domo recipere aliquem.*" Zie Weiland op *Hoven*, en vooral Lelyvelds aanteekening op Huydecopers Proeve III. 129 en 130. Van *hooven*, in dezen zin, komt ook

HOOVING. Huizing, voor hetgeen tot het hof of huis behoort. N. H. 785, 35, *Dies lieten zy een' andre valbrug daalen, die in de hooving van Valkenberghe uit quam.* reg. 37, *De vyandt, alzoo in de hooving geraakt.*

HOOSBANDT en HOOZBAND. Kouſeband. N. H. 618, 15, *de orde des hoozbands.* 805, 15, *Ridders van de Hoosbandt*, „Kiliaan, hoſebanden, i. kouſebanden."

HOPMANSCHAP. N. H. 221, 35.

HORN. Br. 195, 7, *Hierby gaat een horn uit Tacitus.* Zie ook 221, 12; 239, 11. Ged. 225, 13,

hoe ghy quyt een' grooten horren waart
van 't aardſche leeven.

Volgens Weiland is *horn* ſlechts een uithoek: maar het is ook een inham, zoo als die waaraan Hoorn ligt; en bij Hooft een ſtuk, dat, ergens uitgenomen, aan een kant daarvan een open vak laat, zoo als een beet uit eenig ding daarin doet; waarom men, van ijs ſprekende, zulk een open vak eene bijt pleegt te noemen. Kiliaan „horen, hornick, *angulus.*" Zie wijders ook boven op *Hoornen.*

HORNSCHEEF. N. H. 302, 3, *De vyandt... ſtaakte.... de hornſcheeve naadernisſen;* (ſcheefhoekige loopgraven) *ende begost een recht uitloopende groep.*

HORDE. Een ſtuk werks van teenen gevlochten, tot menigerlei gebruik dienende. N. H. 1168, 84, *De burghers.... rukten met dreggen.... de horden wegh, waarmeê hy zyn' loopgraven gedekt had.* 11, 7, *een' brug van tonnen, met horden gevloert.*

HORSELINGH. Eigenlijk razernij door den ſteek eens horſels verwekt; overdragtelijk voor verbijstering. Rampz. 3, 44, *dat men.... wel eens aan een' horſelingh en om veer raaken moght.* Kiliaan „horſelinghe, *inſania, furor.* Vergelijk Weiland op *Horzel* en hieronder op *Hurzel.*

HORT. Stoot. N. H. 156, 50, *Een hort ook, een haapering op wegh, waar om 't heele werk oover ſtagh te werpen.* Kiliaan „hort, ſtoot, *vulſus.*"

HORTEN. Stooten. N. H. 462, 42, met dus-

duidelingh vallen en opſtaan, horten en voortſtaan, quaamen de Brabanders.... tot het waaghen van den ſprongh. Zie ook 377, 5; 285, 32, en elders. Kiliaan, „horten, ſtooten, *pulſare, illidere, allidere*"

HOU. N. H. 5, 48, *Vorſten* (die) *rijkdom van volke.... konden uitleveren, en als in een ommezien in Nederlandt werpen, daar zy den vollen hou zouden vinden*, dat is zich met volle ruimte kunnen ophouden. Zie beneden op *houw*.

HOUDEN. Behouden. N. H. 715, 30, *niet zonder leemte te houden.* H. d. G. 133, 1, *zóó de Koning van Spanje d'overhandt hield*". Zijne handen houden, voor, zich bedwingen. Tac. Jaarb. 77, 25, *dat zy hunne handen niet houden zouden, indien hy 't vonnis der Raadsheeren ontquam.* Voor onthouden, wederhouden. Br. 8, 26, *over al dit.... kan ik my niet houden van daar 't myne toe te zeggen.*

HOUW. Van houden, dat is, zich ophouden. N. H. 229, 12, *de Koningin, geperst door den Hartogh van Alva, den weederſpannighen zyns meesters den houw op te zeggen... deed hun haar Rijk... ſcherpelijk verbieden.* 481, 45, *Caspar Robles... had geen ydele zorgh, dat men hem, als eenen vreemdeling.... den houw in dien hoek.... opzeggen zouw.* Kiliaan heeft „houde, *favor*" welke beteekenis van gunst mede hier, en boven, zoude kunnen te pas komen.

HOUWELYK. Tac. Jaarb. 183, 10, maar z. 41 en 46, *huwelyk.*

HOUWVAST. Een werktuig om iets vast te houden, doch overdragtelijk in H. d. G. 49, 23, *houwvasten van vrundſchap.*

HOVAARD. Hoovaardij. Ged. 51, 13,

En ghy hoovaard en overmoedt.

HUI-

HUICHELING, van huichelen, den ſchijn van iets aannemen, veinzen. N. H. 1228, 16, *eenighe Bedieners des Heiligen woords, de verraederij en huicheling der welke te klaarlijk bleek.* Vergelijk Weiland op *huichelen.*

HUIDEVETTER. Leerbereider, Leertouwer. N. H. 650, 8, *De grootſte Ambachten, als Timmerluiden, Smeeden, Huidevetters, Volders enz.* Kiliaan, „huijd-vetter, *coriarius, qui coria et tergora depſit et pinguefacit.*" Vergelijk Weiland op *Huidevetten.*

HUIDT EN HUYDT, N. H. 289, 36, *trachtende hunne huydt* (hun leven), *ten dierſte, te verkoopen.* Tac. Jaarb. 116, 46, *de dingen door de huidt*, dat is, door en door *te zien* (introſpicere). 247, 34, *'T heele heir daarnae by een gerukt is onder de huiden gehouden* (ſub pellibus habitus), waar men deze ſpreekwijs in de aanteekening verklaard vindt door *heeft in de tenten overwinterd.*

HUIF. Overdragtelijk voor de bovenſte bedekking van iets. Ged. 229, 44.

toorens hoogh van huiven.

Vergelijk Weiland op *huif.*

HUIMETUIT. N. H. 68, 12, *huimetuit hoedt u voor de weêrſtuit.* Hooft zelf verklaart deze uitdrukking, als „een outfrenkſche bijſpreuk,.... bij zommighen gehouden voor een gekrompen laschwoordt, van de drie ſtemmen, huiden, maat, uit." Deze verklaring wordt bevestigd door de wijze op welke die bijſpreuk voorkomt bij Spieghel, *huitmatuit*, hoedt enz.

HUISMAN. Landman, Landbouwer, Boer. N. H. 309, 33, *een ſlecht huisman.* 400, 38, *het oorloghsvolk dat onbetaalt op den huisman lagh*, dat is, tot last van den landman; bij hem ingekwar-

kwartierd; van ſoortgelijke beteekenis is ook *op den huisman leven* voorkomende in H. d G. 174, 28. Kiliaan, „huijsman, *agricola, colonus.*"

HUISQUAADEN. Tac. Jaarb. 157, 42, ter vertaling van het Latijnſche *domestica mala.*

HUISWONDE. N. H. 798, 47, *om de huiswonde met de ſleetren van den ſtaat te verbinden;* eene figuurlijke ſpreekwijs, om te kennen te geven het verbeteren of wegnemen van eigen leed, door de omkeering van den Staat.

HUISZAAK. Tac. Jaarb. 199, 46, *om de benaauwtheit hunner huiszaaken* (ob angustias familiares).

HUIVERING N. H. 21, 5, *Dit teeghenkanten... braght eenige huivering* (dat is verkoeling) *in de hitte der gemeenzaamheit, die Oranje en Perenot te zamen hadden.*

HUIZEN EN HUYZEN. Verblijf geven. Br. 575, 51, *huizende de boeken... in 't Kofferken,* N. H. 286, 30, *D'Onroomſchen deed hy aldoos ſcherpelyk vervolghen, en naaſpeuren; met verbodt van hen te huyzen, te hooven, oft ongemeldt te houden.*

HUIZINGGELDT. N. H. 619, 38, *ook zullen de bezettelingen niet meer vrydooms van tollen genieten, dan de burghers en inwoonders aldaar, aan de welke de Gemeenſchap ook het huizinggeldt verſtrekken zal.*

HULD. Hulde. N. H. 1182, 32, *huld en trouw zweeren.* 806, 23 en elders.

HULLEN. Eigenlijk de hul opzetten, doch overdragtelijk voor bedekken, omkleeden. N. H.

278, 44, *om 't lasterstuk met eenighe verschooning te hullen.* Kiliaan „hullen, *redimire caput, caput tegmine ornare*" en „hulle, hooftdoeck." Zie ook Weiland op dit woord.

HULPELINGEN. Hulptroepen. N. H. 640, 7, *om de aantoght der hulpelingen te begunstigen.* 461, 20. 725, 29. 796, 21.

HULPEN. Hulptroepen. Tac. Jaarb. 186, 22, *van magtige hulpen ontbloot* (validis auxiliis nudatus).

HULPER. Helper. Br. 470, 36. *De Zweeden en hunne hulpers.*

HULPHELDEN. Br. 155, 20, *om den voorspraak van den overleeden Prinsse Hoogl. Ged. en andere hulphelden te speelen.*

HULPHOOPEN. Tac. Jaarb. 159, 8, *uitgeleezen hulphoopen* (auxilia).

HULPSOLDAATEN. Tac. Jaarb. 172, 10, ter vertaling van het Latijnsche *auxiliares.*

HULPWAAPENEN. Tac. Jaarb. 160, 11, *dat hy de hulpwaapenen* (auxilia) *der Scythen by een gerukt had.*

HUM, voor hem. N. H. 2, 5, *dat hy... hum soude naa den mondt zien*, en dus op vele plaatsen.

HUPPELHARTIGH. Van huppelen en hart. Ged. 231, 24. *Niet huppelhartighs zyn gelaat oft mond' ontviel*, dat is, volgens de verklaring van Hooft zelven, „dat men noch aan zijn gelaat, noch woorden gewaar werd, dat hem 't hart eenigzins van blijdschap huppelde."

HURZEL. Horzel. N. H. 629, 52, *zynde de hur-*

hurzel in 't hoofd dat gruauws geſteeken. Kiliaan „hurſel, horſel, *crabro.*"

HUTSELEN. Voortdurend werkwoord van *hutſen*, door elkander ſchudden. Tac. Hist. 444, 10, *'t geval hutſelde alles om* (fors cuncta turbare). Ged. 159, 59:

Mits zy hutſelt om het kruidt,
Hippelt daar een vorsjen uit.

Kiliaan „hutſen, hutſelen, *quatere, concutere.*" Vergelijk ook Weiland.

HUYK. N. H. 519, 16, *vrouw Margriete... had, onder de enkle huyk van gezondheidsbehoef tweederley geheym verſteeken.* Gelijk *hutk* meestal een vrouwelijk dekkleed of mantel beteekent, zoo bezigt Hooft dit woord in deze ſpreekwijze in den zin van dekſel, voorwendſel. Voor kap, 574, 30, *Voorts de paapenuitgeſchudt, mantels gegrepen, huyken en ringen afgeſtreeken.* Kiliaan „huycke oft falie der vrouwen." Zie voorts Weiland op het woord.

HUYSHOUDEN. N. H. 902, 12, *zeggende in d'andre werelt te zullen vertellen, wat huys in deeze de Ridders hielden*, dat is, hoe zij zich aanſtelden, gedroegen.

HUYSKEN. Verkleinwoord van huis. N. H. 603, 5, *een arm huysken.*

HUYSLUYDEN. N. H. 568, 22, *die een deel huysluyden dachten te hoop te brengen.* Kiliaan „huys-lieden, *colonî.*" Zie wijders boven bij *huisman.*

HUYZING. N. H. 808, 26, *tot aan de huyzing zyner Hoogheit* 814, 4, *en nam zynen wegh naa de huyzingen der afgebrooke burgh.* Kiliaan „huyſinghe, *domicilium, aedificium.*"

I. J.

JAA. Toegevenderwijze ingevoegd. N. H. 452, 32, *dat de Kriechen, jaa, zyn herbergh omringden*, en zoo ook elders.

JAABROEDER. N. H. 194, 47, *ik* (Willem I namelijk) *kon, hadd' ik gewildt, — Granvelles jaabroeder worden*, dat is, zijn gevoelen blindelings omhelzen of volgen. Zie Kiliaan op *ja-beere*.

JAARGELDENAARS. Jaargeld of pensioen trekken, gepensioneerden. Br. 3, 13, *of dat hem hebben gesnooten zyne jaargeldenaars in meest alle deelen van Christenheit*.

JAERLYX, voor jaarlijks, eenmaal in het jaar. N. H. 184, 46, *ten einde zy hun jaarlyx eenighe penningen... hadd' uit te reiken*.

JAARSCHAAREN. Hetgeen in een jaar, als vruchten van een land, wordt geschaard of ingezameld. N. H. 477, 35 en 38, *Maar, indien eenighe jaarschaaren van de voorzeide pachten en renten, oft andre inkoomsten; — aangeslaaghen en geheeven zyn; zoo wordt elk, oover gelyke jaarschaaren, vry, los, en quyt gehouden* enz. Zie Van Hasselt op Kiliaan in „jaer-schare *proventus anni*" en het door ons aangeteekende op *dakschaar*, wijders Vocabularium Gemmula, op *Annona*, jaercoren.

JAARSTONDE. Stonde van het jaar, jaargetijde. N. H. 616, 42, *Als nu... de strengheit der jaarstonde zich begon te laaten voelen*.

JAARVERTELLINGEN Tac. Zeed. 487, 26, *Zy vermaaren met ouwde rymen ('t welk by hen, d'eenige soort van heugenis, en jaarvertellingen (Annales) is)*. Elders *Jaarboeken*, bl. 1 enz.

JACHT-

JACHTEN. JAGHTEN. Tac. Hist. 370, 28, *door quaade konſten naar ſtaat jaghtende* (malis artibus ambitioſus). 463, 14, *jaghtende van hoop en jeughdt* (ſpe ac juventa properus). Jaarb. 297, 39, *behalve dat zyn gemoedt jachte naa lasterſtukken* (praeter animum ad flagitia praecipitem). N. H. 201, 43, *jaghtende naa 't vastſtellen der dwingelandye.*

JAGHTBEZETTING. Van het omzetten, omſluiten van wild. Leev. van Agric. 523, 45, *Ende hadde Agricola... niet bevoolen, de kloeke en onbelemmerde regementen, by maniere van een' jaghtbezetting* (indaginis).

JAGHTIGH. N. H. 524, 40, *jaghtigh naa faam en opkoomst.* 561, 11, *doende hunnen vyandt zyn' reukloosheit en jaghtighe gierigheit ontgelden.* Zie over dit een en ander Weiland op *jachten.*

JAK. Panſier, wapenrok (*Lorica*). Rampz. 18, 19, *Hier... ſprak de Hartogh met Laurens, van een ſchoon jak van maalien.* Ducange Glosſ. *jacke jacque* (sagum militare, quod loricae superinduebatur.) Zie Weiland op *jaken.*

JAMMEREN. Jammer of leed doen. N. H. 646, 2, *zommighen jammerde zyn val, en de ſchaade, die de ſtaat.. leed.* Kiliaan heeft „jammeren, deeren, *miſereri;* mij jammert *miſeret me.*"

JAMMERHEIDT. Jammer, ellende, Ged. 89, 14,

Gaat heen, en vry uw' wreecklust boet
Met ſtoopen van vergooten bloedt:
Indien geen zang uw ooren vleit,
Zoo zeer als klaght en jammerheidt.

JAMMERNIS, voor droefenis. N. H. 795, 43, *tot meerderingh der jammernis.*

JANKEN. Klagend huilen, kermen. N. H. 638, 36, *die... al jankende hen verby kroopen.* 424, 20. 314, 39. Het woord is nog niet geheel buiten gebruik

JAPONSCHE KOONINGSKENS, voor Japanſche. N. H. 950, 23, *vereert met het byweezen van drie Japonſche kooningskens, die naa Roome reisden, om den Pauze gehoorzaamheit aan te bieden.* Zoo ſchreef en ſprak men voorheen *japon, japonnezen* voor *japan, japannezen.* De verwisſeling van de *o* voor de *a* was oudtijds in geenen deele vreemd, bij voorbeeld: *ofnemen* en *afnemen, outaar* en *autaar, oflaat* en *aflaat* enz. In Holland en Utrecht gebruikt men doorloopend de eerſte ſpelling; in Braband, daarentegen, de laatſte.

IDÉE, voor afbeeldſel, of liever uitgedrukt beeld. Ged. 175, 14,

Deez' braafheidt, waar Idée van den adel.

JEEGHENWOORDELYK. JEGENWOORDELYK, voor Tegenwoordelijk, Tegenwoordig enz. Tac. Jaarb. 171, 7, *Ende was wel alles jeegenwoordelyk in gelukkigen ſtandt*, en zoo op vele plaatſen. Kiliaan „*jeghenwoordigh j teghenwoordigh.*" Zie ook Huijdecoper op Melis Stoke, II D. bl. 518, 519.

JEEGHENWOORDIGH. N. H. 25, 1. Tac. Jaarb. 142, 47, en elders.

JEEGHENWOORDIGHEIT. Tac. Jaarb. 220, 20. 136, 5.

JEGELYK. Elk wie hij zijn mogè (omnis). Tac. Jaarb. 74, 32, *'T welk voor hem en eenen je-*

jegelyken tot groote eere diende. Elders vindt men geſpeld *ygelyk*, zoo als 218, 25. Ook N H. 156, 15. 772, 10. 776, 14. Zie onder op dit woord.

IETWES. Voor iets (iet), eenigzins Tac. Hist. 410, 34, *zonder Mucianus, die vast nanquam, ietwes t'ontzien.* Vergel. N. H. 113, 51. 191, 14. 210, 18. 242, 52. Men vindt het geſpeld *yetwes* H. d. G 130, 11, *Ende is aan alle hóóghgaande verrichtingen yetwes onrechts vast.* Kiliaan heeft „ie-wat, iet-wat, et-wat, *aliquid.*" Zie ook Huydecoper op Melis Stoke III. D. bl. 379, 462. en Weiland op *iets.*

JEUGHD. N. H 507, 29, *En 't ging hem wel af, als eenen Heere... in de jeughd van dertigh jaaren*, dat is zoo veel als in den jeugdigen ouderdom. Tac. Jaarb. 247, 4, *Meer wyven zagh men daar als jeughds*, waar het ſtaat voor ſtrijdbare manſchap, jongelingen.

JEUGHELYK. Ged. 170, 50, *'T jeughelyk jaar*, zooveel als de Lentetijd, wanneer de jeugd doorgaands lustig en vrolijk is. 183, 11, *Ghy jeughlyk' Hymen.*

IEWERS. Ergens. Tac. Jaarb. 82, 21, *naa dat men alles t'zaamen gehaaldt hadt, wat iewers uitneemends was.* Kiliaan „ie wers, ie-waers, ieweringhs. Zie Weiland op *iewers.*

IKKER. Helſche ſpoken of nikkers. Br. 203, 1, *een lykdicht, dat den Hartog van Savoyen voor den Ikker zendt.* Ged. 63, 30, *ikkers heerſchappy.* Zie Weiland op *ikker.*

IMMER. IMMERS. Zekerlijk, trouwens. H. d. G. 172, 3, *Immer die onlust baarde zulke verwydering.* Ook in de beteekenis van althans. Tac. Jaarb. *met immer zoo fellen moede* (haud minus infenſis animis) N. H. 302, 48, *'T nieuwe blokhuis... was immers zoo heftigh aangetast.* Zie ook op *Emmer.*

IN,

IN, voor aan. N. H. 985, 14, *ende ging... dit verdragh in.* Voor op. H. d. G. 95, 30, *dreven... in de vlucht.* Voor over. N. H. 19, 38, *Philips .. zich ontzettende in decze tyding*, 346, 3, *ongeduldigh in de traagheit van Glimes.* H. d. G. 147, 24; Voor met. N H. 136, 32, *in opzet van een hondert burgheren oft twee den kop af te houwen.*

INBANDT. Inbinding, beſnoeijing. N. H. 761, 39, *op de bepalingen en inbanden*, op den kant verklaard door *restrictien.* N. H. 747, 49, *sonder eenighen inbandt oft bemaatigbing.* Zie Weiland op dit woord, en Winſchotens Seeman op *inbinden.*

INBERSTEN. Met geweld indringen, inbreken, invallen, inſtooten of inrukken. Tac. Jaarb. 42, 9, *en zelfs inberſtende daar 't dikst was.* Zie ook 243, 3.

INBEUREN. In de beteekenis van voegen, plaatſen. Br. 343, 22, *dat ik my meede... inbeuren darre tuſschen die groote naamen.* Tac. Hist. 398, 13, *zich inbeurende tuſſen de rotten* (inſerens ſe manipulis).

INBINDEN. Verzetten. N. H. 346, 31, *waarteeghens Romero zich bruskelyk inbond.* 543, 32. 44, 40. 650, 3. H. d G. 108, 7, *'t Parlement, dat 'er zich ernſtigh tegen inbondt*, en zoo ook elders. Zie Weiland op *inbinden.*

INBITTER. Innig bitter, door en door bitter. N. H. 62, 2, *die... om 't uitkyken... van een inbitter hart, den bynaam van Draakebloedt plagh te draaghen.* Kiliaan „in, *adjectivis præpoſitum exponitur per valde, ut* in-arg, in-goed."

INBOEZEMEN. Zich in den boezem of het midden eener plaats begeven. N. H. 555, 33, met

niet dom genoegh om zich 't'eenen dorpe in te boezemen, zonder te weeten wat 'er ſchuilen moghte, 784, 37, *Deeze Freſin, hebbende zich ingeboezemt ter kennisſe van de ſoldaaten* (in 't geheim ingedrongen) *en eenighe derzelve verleidt.* Zie Weiland op *inboezemen.*

INBOORLINGESSE, van Inboorling, ingeboren. Rampz. 32, 46, *De Veneediaanen, dien 't heughde, hoe zy, door 't huwelyk van Katharina Cornara, inboorlingesſe hunner ſtadt enz.* Zie Kiliaan op het woord *in-borelink*, en aldaar Van Haſſelt.

INBREK. Doorbraak. N. H. 636, 19, *inbrek des waters.* Kiliaan „inbreke der wateren, *eluvies*," Voor inbreuk, inval. N. H. 232, 32, *om den inbrek te keeren*, (van Bosſu in Rotterdam). Ook Tac. Jaarb 24, 38, *inbrek* (excurſus) *op den boodem der Catten.* 346, 8. 387, 17. H. d. G. 1, 11, *ſedert hebben wy den inbrek van die raauwe vólken... gehadt*, en op meer andere plaatſen. Kiliaan in-brake, in-breke, *irruptio.*

INBREEKEN. Tac. Hist. 313, 42, *Vlaalen, ſmeeken, 't welk een vergift is der waare trouwhartigheit, zal inbreeken; en yders eighen baat.* Kiliaan „inbreken, *irrumpere, introrumpere.*"

INBROKKEN. Bij brokken of gedeelten inſchieten, algeven. N H 259, 41, *Niet met een, nochtans, heeft hy den moet ingebrokt, oft zyn hart van de Landtzaaten verwydert.* Zie ook 728, 52. Van hier

INBROKKING. N. H. 702, 3, *met geduurighe vlyt en inbrokking zyner eighe middelen.*

INBUIKENDE. Naar binnen gebogen. Tac. Hist. 478, 14. *muuren... binnenwaarts inbuikende* (introrſus ſinuati).

INDACHT, voor herinnering, herdenking. Tac. Jaarb. 58, 41, *met indacht* (cum recordatione) *zyner voorouderen.* Kiliaan „indachte, *recordatio, memoria.*" Van hier

INDACHTENIS. Tac. Hist. 403, 18, *zoo ondergaat hen indachtenis* (recordatio) *dat het deeze waren.* Ook als in 't geheugen. Tac. Jaarb. 250, 23, *dien 't indachtig was.*

INDACHTIG. In de gedachte, in 't geheugen. Tac. Jaarb. 250, 30, *dien 't indachtig was.* Nu zegt men meer; *ik ben indachtig.*

INDAUWEN. Dauwende invallen, in den figuurlijken zin. N. H. 1198, 44, *dat my van dien tyds is voorgekomen, ende nu t'mynen gedachte indauwt.*

INDRAGHT. Geweld, inbreuk. N. H. 609, 33, *De indraght, gedaan aan uw' eere, ſtaat met eerlyke voldoening te boeten.* 56, 25, *om eenighe indracht daar teeghens te doen.*

INDRUK, voor aanval. N. H. 647, 31, *Als de morghenſtondt aanbrak, liet zich de burghery naauwlyx houden, willende, met geweldt, indruk ter markt doen.* Zie ook 556, 33. 785, 30, en elders.

INENTING, overdragtelijk voor in- of bijvoeging, in de N. H. 99, 2, *'T ontvouwen deezer ſtoffe, ten breedſte, en met inenting van alle bypaſſende reedenen, verwekte.... verſcheide beweeghenis van gemoeden* Zie Weiland op *inenten.* Het gebruik dezer ſpreekwijze is geenszins aan te bevelen.

INERVEN. Vermeerdering van vermogen, goederen of bezittingen. H. d. G. 169, 35, *gemerkt*

merkt daar, mits verloop van eeuwen, menschlyke gelegenheden tot inerven verschaft, de wereltlyke overheidt in 't lest moest blyven zitten, met onderdanen van glipperige ende blinde middelen, daar de staat als niet aan hebben zoude ten onderstandt van de gemeene lasten.

INETTEREN. Door den etter verbeten worden, overdragtelijk voor toenemen, inwortelen. N. H. 913, 9, *Eenighe Schryvers melden, hoe de verbittering zoo diep inetterde, dat ens.*

INGAAN. Aangaan. N. H. 1210, 29, *ingaan van verbintenissen met uitheemsche mooghentheeden.* 985, 14, *Ende ging.. dit verdrag in.* Voor aannemen, opvolgen. Tac. Jaarb. 98, 46, *dit vonnis is men ingegaan* (in hanc sententiam discessio).

INGANK, voor begin. N. H. 418, 21. *Ten ingank van de gemelde maandt.*

INGEAARDT. Ingeënt, ingeworteld. Tac. Hist. 388, 16, *d'ingeaarde lichtveirdigheit* (insita levitas). Zie ook 424, 12, *ingeaarde styfsinnigheid* (insita pervicacia).

INGEBANNEN. Naar eene bepaalde plaats verbannen, in ballingschap gezonden. Tac. Hist 372, 27, *ter Aquinater bouwsteede ingebannen* (sepositus).

INGEBOOREN, voor aangeboren. N. H. 18, 7, *Elizabet, der welke... de list van haar' moeder... ingebooren was.* Zie Weiland op dit woord, en Kiliaan op *in-ghe-boren.*

INGEBOORTIGHE, voor inboorlingen. N. H. 736, 33, *d'ingeboortighe krysluiden.* Zie Weiland op *ingeboren.*

INGEDAAN. Aangedaan, bejegend. N. H. 428, 38. *Hunne weederparthy, dus ingedaan, ging... vertoonen, wat verwekking enz.* Zie ook 460, 48. Voor aangedaan, bewogen. H. d. G. 136, 33, *de Patriarch, ingedaan van de redenen des Konings.*

INGEËNT. Alhier voor ingeſchapen, aangeboren. Tac. Hist. 483, 3, *booven de ydelheit ingeënt deezen landtaardt* (inſita genti vanitas).

INGEËRFDE. Eigenaars van erven, gronden, erfhuzen. N. H. 64, 17, *Qualyk kon men dit doen naarkomen aan de Oostzyde, en den oever van 't T, die de lastaadje genaamt werd: alwaar de ingeërfden te groot een' bekooring leeden, om zich van de geleegenheit der plaatze t'hunnen meesten oorbaar, te dienen.*

INGEEST. Drift. Tac. Hist. 331, 7, *uit ingeest* (inſtinctus) *en heevigheit, en gierigheit.* Het woord verdient geen navolging.

INGEGEEVE, voor overgegeven. N. H. 598, 31, *Goede orde en tucht... zoud' hy.. doen houden binnen d'ingegeeve ſteeden.*

INGEGOLPT, voor, met groote teugen indrinken, inzwelgen. N. H. 191, 16, *golpt... zoo veel koudt waaters in, dat het luttel ſcheelde, oft hy waar daar aan geborſten.* 390, 37, *'T geronne bloedt word... ingegolpt.* Zie Weiland op *ingulpen.*

INGEGRIFFYT. Voor ingegriffied, van ingriffiën. Kiliaan „greffiën *enten*" overdragtig in Tac Jaarb. 150, 22, *aan veele der zelven eengevoelen ingegriffyt* (inſitam opinionem).

INGEHOUDEN, voor, te zamen bewoond. Tac. Jaarb. 73, 49, *dat zy van Tiberius en Augusta, die*

dit niet uit den huize ginghen, ingehoudenis (cohibitam).

INGEKAST, voor ingezet. Ged. 96, 34, *ingekaste ſteenen.*

INGEKLONKEN. N. H. 875, 43, *Biron, ingeklonken tot diep onder de vyanden*, dat is zoo veel als, met geweld voortgedrongen. Zie beneden op *klinken.*

INGEKOFT, voor gekocht, ingekocht. N. H. 82, 14, *andere, aldaar ingekoft werdende met groove tollen bezwaart.*

INGEKREEGHEN. Weder in bezit verkregen. Tac. Jaarb. 159, 15, *Maar Tiridates heeft by wille der Parthen Nicephorium... en d'andere ſteeden... ingekreeghen* (recepit).

INGELUIDT, voor ingelokt, verlokt, misleid. Tac. Jaarb. 7, 6, *Antonius door het Tarentynsch en Brunduſyns verdragh en 't huwlyk zyner zuster ingeluidt* (inlectum).

INGEPREEKT, voor ingeboezemd. N. H. 185, 22, *door de ſtomme hoofden der Graaven, van die haatlyke ſtaaken af, was ingepreekt.* Zie Weiland op *inpreken.*

INGESCHARPT, voor ingeſcherpt, diep in het gemoed geprent. H. d. G. 73, 8, *De gemeente, der welke ingeſcharpt werdt dat het op een' plondering lagh.* Ook 183, 24, *haar hebbende gebeden... ende ingeſcharpt.*

INGESLOKT. N. H. 161, 5, *die reeds 't verheeren der ſteeden, 't verpletten der vryheit.. met zynen geest, had ingeſlokt*, dat is, zich als

ligt, als zeker zullende geschieden of plaats hebben, voorgesteld.

INGESNAKT. Met gretigheid inslikken. Ged. 199, 44,

Ook hebt gy m'ingesnakt met onverzaaden brandt.

Zie Weiland op *insnakken.*

INGETOGEN. In de beteekenis van zich aangetrokken in 't gemoed geprent. H. d. G. 101, 11, *De Koning.... had... de behaaghlykheden van een' over vriendelyke gedaante.... daar zy maghtigh mede versiert was, met zulk een graagheidt ingetogen.*

INGETUIDT, voor ingelijfd Tac. Hist. 465, 7, *Arretinus Clemens, die, door aanhuuwen, den huize van Vespasianus ingetuidt was* (domui Vespasiani per affinitatem innexus).

INGEVALLEN. Ingerukt, overrompeld. Tac. Jaarb. 168, 24, *komt binnen twee daaghen drie duizendt stadien ingevallen* (invadit).

INGEVLOCHTEN. Verbonden. Tac. Jaarb. 157, 8, *omdat hy, door maaghschap, den Hyrcanen en Carmanen ingevlochten was.*

INGEVOLGHT. Nagevolgd. N. H. 551, 38, *Hohenloo quaalyk ingevolght... by die van Gelderland.*

INGEWAATERT. Regt van aandeel hebbende in een water Br. 188, 35, *Heeden was hier Monsr. van der Meelen, een groot ingewaatert der Naarden meere.*

IN-

INGEWYDT. Van ingewijde geestelijken. N. H. 478, 9, *de kloosterluiden en andere geestelyken, die... zyn ingewydt*, op den kant *geprofesſyt*.

INGEWORTELD. Ingeënt, ingeboren. Tac. Jaarb. 257, 9, *ingewortelde zinneloosheit* (infita vecordia).

INGEZEILT. Figuurlijke ſpreekwijze voor in 't naauw gebragt. N. H. 138, 23, *deeze* (de wethouderen) *ingezeilt met* (door) *den ondekten aanſlagh*. Zie ook 698, 35.

INGEZET. Verkoren. Tac. Jaarb. 51, 7, *tot Schouten zouden ingezet werden* (praetores destinarentur).

INGEZIEN. Overwogen, aangemerkt. N. H. 9, 25, *Hy rekte nochtans den wederſtandt... ingezien hoeveel, yder dagh ophoudens van de beleggheers, zynen meester waardt was.*

INGEZONKEN. Ingedrongen. N. H. 733, 27, *diep was hem dit ter borst ingezonken.*

INHAALEN. Naar zich toeſlepen. N. H. 701, 31, *Bartholt Enthes van Mentheda, die, naa dartel en quistende jeughd, aan 't vrybuiten ter zee geſlaaghen was, met gelyke maateloosheit van inhaalen en deurbrengen.* Het bijvoegelijk naamwoord *inhalig* is nog in gebruik.

INHAM Zeetong, die eene inwijk of kreek in het vaste land maakt. Tac Jaarb. 58, 40, *met eenen den inham, door d'Actiaſche zeeghe vermaardt* (Sinus Actiaci victoriâ inclitos).

IN-

INHEBBEN. H. de G. 118, 8. *de bezigheden des óórlóghs en hadden nóit Zyne Majesteit zóó al heel in*, dat is, hielden Zijne Majesteit niet geheel en al bezig. Kiliaan, in hebben, „ *occupare.*"

INHEEMSCH. Voor inlandsch, N. H. 240, 51, *hadde men zich met imheemsch volk van oorlogh beholpen;* en op menigvuldige andere plaatsen. Ook Tac. Hist. 435, 16, *door inheemschen oproer* (seditione domestica.) Zie Kiliaan op *inheemsch*, en Weiland op dit woord.

INHEILIGING. Inwijden, inzegenen. Tac. Jaarb. 208, 43, *en thans inheiliging derzelven* (consecratio.) Zie Weiland op dit woord.

INHOUDT. Bij Hooft meestal onzijdig: *het inhoudt, dit inhoudt.* N. H. 93, 47, *'t inhoudt van dien t'achtervolghen*, en op menigvuldige andere plaatsen; — eene enkele reize, zoo als thans algemeen, mannelijk. N. H. 927, 2, *van den onderstaanden inhoudt.* Zie Weiland op dit woord.

INHULDING. INHULDINGH. van inhulden, waarvoor men thans gemeenlijk bezigt inhuldiging. N. H. 551, 4, *diergelyke toerusten t'zyner inhulding.* Ook 348, 19. Kiliaan heeft, *hulden den landsheere*, inaugurare principem. Zie Weiland op *inhuldigen.*

INKERVEN. Voor invreten. N. H. 108, 52, *ziende — 't quaad steeds inkerven;* en 318, 19, *daarentusschen neep de behoefte, inkervende, van dagh tot dagh.* Zie Weiland op dit woord.

INKLAMPEN. Figuurlijk. N. H. 142, 31, *zoo zy hem — t'haarder parthye kande inklampen*, 606, 20, *twee afgeworpe brieven — hebben mij hier inklampens waardt gedocht.* (winnen, overhalen, toevoegen, enz.) Tac. Jaarb. 181, 29, *terwyl*

wyl hy zyn' oneedelheit tusschen die groote naamen wil inklampen (tusschenvoegen.) Zie Weiland op dit woord.

INKOOMELINGEN, INKOOMELINGHEN. Vreemdelingen. Tac. Jaarb. 175, 8, *Vreemde inkoomelinghen hebben oover ons geregeert.* Zie ook 131, 13. Hist. 347, 40.

INKOOMST, voor inkomen van geld, goederen enz. Rampz. 2, 1, *wert hy, met de inkóómst van de winkkels der oude brugge, begiftight.* N. H. 213, 9, *verklaard' hy alle ... inkoomsten ... verbeurt.* Tac. Jaarb. 261, 5, *ziet den vyandt een voordeel af met het bezetten der inkoomsten.* Blijde inkoomst (*joyeuse entrée*) werd genoemd, als de Vorst, zijne Regering aanvaardende, aan zijne Onderzaten eenige gunsten inwilligde, bij acte daarvan verleend, en in verscheiden punten afgedeeld. N. H. 401, 8, *dat men, volghends de punten der Blyde Inkoomste, den Koning geenerley beede moest toestaan*, 485, 23, *Men moght, daarop, het vyfde punt der Blyde Inkoomste nazien.*

INKOSTELYK, voor, door en door kostelijk. N. H. 1199, 8, *met een inkostelyk aavondmaal.* Zie Weiland op dit woord. Men zegt nog zoo: *innet.*

INKRIMPING. Bekrimping, verkorting, vermindering. N. H. 1238, 51, *om dat zy ... nocht verandering, nocht inkrimping* (restrictie,) ... *gedooghen konnen.* Zie Weiland op *inkrimpen.*

INLAAGH. Inlegering, inkwartiering. N. H. 743, 36, *inlaagh van soldaten*, 1159, 10, *de boeren op een' schip, mits de doortoghten en inlaaghen ... der soldaaten.*

INLEGGEN, voor inliggen, van in eene stad liggende gewapende manschap. N. H. 954, 38,

tot .... betaaling der inleggende knechten. Verg. Tac. Jaarb. 46, 43. Zie ook Weiland op *inliggen.*

INLEIDEN, INLEYDEN. Op eene listige wijze tot iets brengen. N. H. 81, 14, *Maar in't vorderen hunner ſtemmen, waaren de geringſte, en meest ter dienstbaarheit gewende eerst aangemaant; opdat men de treffelijkſte, en ten laatſte die van Vlaandre gemakkelyker inleyden moghte* en dus ook 207, 8, *die van Henegouw, Arthois en andere .... ging hy met ſchoone woorden aan, beloovende hen vry te houden, mits dat zy maar bewilligheden, om 't meerendeel in te leiden.* 418, 43, *treeken, waar door men de Heeren .... zoo deerlyk had ingeleit.*

INLOOPEN, voor vol loopen met water, in een lijdenden zin, inbreken, doorbreken. N. H. 217, 23 *Vlaandre liep magtigh aan; het Sas in; 't waater, te Gent, tot aan 's Kaizers poorte.*

INLYK, voor inwendig, hartelijk. Ged. 218, 48, *met inlyk' ootmoedt ſmeken.*

INNE, WAAR INNE, voor, waarin, of in hetwelk. N. H. 918, 16, *waar inne Brabant zeventzestigh duizent .... gulden te gelde had.* Ook 46, 12, 951, 5. Zoo werd *ane* oudtijds gezegd voor *aan* om de zachtheid.

INNEBEELDEN, voor inbeelden. H. de G. 173, 43, *zich innebeeldende, dat het hunner gezintheidt qualyk vergaan zóude.*

INNEBERSTEN, voor inbersten, inbreken, doordringen. N. H. 9, 34, *tot dat d'ouzen, door eenen onbewaarden toorn, innebórsten.*

INNEBOEZEMEN, voor inboezemen. N. H. 80, 35, *eer de Bondtgenooten zich ten gemoeden*

den inneboezemden, d. i. in de gemoederen indrongen. Zie wijders hier voor op *inboezemen*.

INNEMEN, in eene min of meer vreemde beteekenis. H. de G. 128, 3, *Des deed hy.... den jongen Prins van Condé.... te hove komen ende innemen van Roomsch onderwys*, dat is: hij maakte dat die Prins daarvan of daarmede ingenomen wierd.

INNENEEMEN voor innemen, bezetten, beslaan. N. H. 84, 39, *dat d'Onroomschen innenamen 't Laar, een veldt enz.*

INNERLYKSTE VRIENDEN. Boezemvrienden. Tac. Jaarb. 47, 50, *Firmius Catus Raadtsheer, van Liboos innerlykste vrienden.*

INNEWAARDER voor meer binnenwaarts. H. d. G. 68, 30, *ende stelde daar aan la Trimouille met twee hondert lichte paarden, nevens hem, wat innewaarder.*

INNEWAARTS. Inwaarts, binnenwaarts. N. H. 304, 26, *Want waar 't innewaarts gevallen;* en dus ook 1118, 34.

INNEZITTER, voor ingezeten. Ged. 72, 46, *'s Lands innezitter.*

INRIDT. Inrijding, intrede. N. H. 807, 43, *Zyn' Hoogheit.... deed alzoo haaren inridt, door de Kaizars of Sant Jooris poort.*

INROTSEN. Inrosfen, rosfend inrennen. N. H. 991, 10, *Daarna .... quam hy schielyk ..... ten dorpe .... inrotsen.* Zie Weiland op *inrosfen.*

INRUIMEN. Toelaten, inschikken. N. H. 444, 10, *de steeden .... wilden geen' verandring inruimen.*

267, 27, *de Staaten van Uitrecht, die liever, dan zoo ſnood' eene dienſtbaarheit in te ruimen, den hooghſten haat des dwingelands, op zich te laaden hadden.*

INSCHERPENDE BETEEKENING. N H. 29, 6, *Welken naam* (inquiſitie,) *alzoo die, met zyn klank alleen, een geeſſel der ooren geworden, en tot de kracht van een inſcherpende beteekening* (dat is, eene beteekenis, die diep in het gemoed dringt) *gekoomen is, wy, doorgaands, onvertaalt te werke zullen ſtellen.*

INSCHOKKEN. Voor ongekaauwd inſlokken. Br. 216, 30, *Daar is groot onderſcheidt tuſſchen kaauwen, erkaauwen, en inſchokken.* Zie Weiland op dit woord.

INSCHULD. Geldſchuld, welke men heeft in te vorderen. N. H. 1021, 4, *hunne achterſtallighe inſchulden.* Van hier

INSCHULDENAARS. Br. 264, 52, *niet veele inſchuldenaars te hebben.* Kiliaan „inſchuld, *debitum, quod nobis debetur.*" Zie voorts aldaar van Haſelt.

INSGELYX. Insgelijks, evenzeer, almede. N. H. 210, 28, *insgelyx ſtonden haar ten dienſte.* Dus ook 213, 5; 268, 7. Zie Weiland op *insgelyks.*

INSLAAN. Overſlaan, ter ooren komen. N. H. 353, 26, *Als nu 't gerucht ... ten ooren van Adriaan Pieterszoon inſloegh.*

INSLOKKEN. In de beteekenis van zich ten onregte meester maken. N. H. 1193, 27, *toghtigh naa 't inſlokken van de Heerſchappy eenes anderen.* Zie Weiland op dit woord.

INSPAAREN voor uitzuinigen. N. H. 5, 18, zoo

zoo veel hy in vier of vyf jaaren t'huis kon inſpaaren. Zie Weiland op dit woord.

INSPATTEN. Zoo veel als met geweld in- of doordringen. N. H., 16, 18, *Nemours, viel... des nachts zoo ſchielyk in ons leegher, dat hy, naa 't afmaaken der wacht, inſpatte, tot aan 't geſchut.* 768, 38, *De ſoldaaten... ſpatten t'zynen herbergh in.*

INSTEEKEN. Opzetten, opſtoken. Tac. Jaarb. 16, 6, *door inſteeken van weinigen* (paucorum inſtinctu). Kiliaan „in-ſteken, in-blaesen, *ſuggerere.*

INSTELLEN. Opſtellen, vastſtellen, opmaken, aanſtellen. In dezen zin en beteekenis wordt dit woord bij Hooft op onderſcheidene plaatſen gevonden; zoo als: N. H. 270, 43, *deed hy inſtellen zeeker reeglement;* 368, 11, *die hunne reekeningen moesten inſtellen;* 450, 20; 465, 45; 544, 13; 800, 6, *neevens den Raadt, die men zouw inſtellen;* 1015, 8. Zie ook 146, 42, *de brieven .... inſtellen.* 689, 29. Tac. Hist. 309, 2, *Voorts eer ik het voorgenoomen inſtelle* (antequam destinata componam). 475, 37, *Liber heeft feeſtelyke en blyde kerkzeeden ingeſtelt.* — Zie voorts Plantin op *in-ſetten* en *in-ſtellen*, Kiliaan en Weiland.

INSTELLER. Opſteller. N. H. 866, 3, *als inſteller van 't vertoogh*, 1233, 1, *Misſchien dat de inſteller der eer, die hy waande met dit ſchrift te behaalen, met yemandt anders.... niet goedtvond te deilen.*

INSTENDIGHLYK. Met ſterken aandrang. N. H. 1000, 21, *men vermaande hem zoo inſtendighlyk.*

INSTENDING. Br. 432, 31, *Den zelven Heere... gelieve ook inſtending te doen*, dat is bij hen aan te houden.

INSTRYKEN. Met vaardigheid of gezwindheid inkomen. N. H. 371, 37, *zich onderwindende 't krysvolk te doen inſtryken.* Zie Weiland op dit woord.

INTOEVEN. Inwachten. N. H. 850, 9, *Dit geſchiedde, om, zeekre vendels in te toeven*, 960, 37, *met intoeven verlaaghen zy dikwyls den dienſtighen windt.*

INTOOMEN. In bedwang houden, beteugelen. Tac. Jaarb. 297, 41, *om Silanus en Vetus in te toomen;* en Zeed. d. Germ. 491, 28, *die dan ook recht om intoomen hebben* (quibus tum et coërcendi jus est).

INVOER, voor invoering. N. H. 1212, 8, *tot invoer van ontallyke verwarringen.*

INVOLGEN, INVOLGHEN. Navolgen, aan de hand te gaan. Tac. Leev. v. Agric. 510, 27, *gelyk hy zich verſtond op involgen* (peritus obſequi). H. N. 551, 38. *Hohenloo, quaalyk ingevolght.... by die van Gelderlandt.* Voor believen, N. H. 1048, 14, *de Graaf van Nieuwenaar, jookende naa Leicesters gunst, zocht hem zeer in te volghen.* Zie ook 744, 11.

INWENDELYK, voor inwendig, of, zoo als men thans zegt, inwendiglijk. N. H. 537, 47, *Zommighen meinden dat de Prins inwendelyk nooyt mishaaghen aan deezen toeleg nam.* Zie ook 1004, 4.

INWILGHEN. Inwilligen, toeſtaan, toeſtemmen, goedkeuren. N. H. 319, 14, *daar 't nochtans*

tans aan geen inwilghèn en opbrengen van ſchatting .... gemangelt had. Van hier.

INWILGHING. N. H. 669, 25, *dat men .... noodtlyk* (had) *moeten koomen tot inwilghing der geloofsvreede.* 222, 24, *het recht, dat hem, door de boovengemelde inwilghing.... geboóren was.* Zie Weiland op *inwilligen* en boven op *bewilghing.*

INWILLIGHER. N. H. 415, 37, *hen tot enkele inwilligers der beeden te maaken.*

INZEGGEN, INZEGGHEN. Tegenzeggen, tegenſpraak. N. H. 67, 40, *op 't welk geen inzeggen.... viel.* — Voor toeſtemming mededeeling van gevoelen. N. H. 47, 18, *alleenlyk met kennis en inzegghen der Landtvooghdeſſe.* 686, 45, *dat geſchillen, ontſtaan tuſſchen de Leeden en ſteeden dès Lands, geſleeten wierden by de Herzieners, met inzeggen van vier onpartydige Rechtsgeleerden.*

INZETTEN. Indringen. Tac. Jaarb. 224, 17, *om den vyandt, zoo hy inzette* (ſi.... intravisſet)

INZETTINGH. Inſtelling. Tac. Jaarb. 302, 28, *luisterde aandachtelykst naa Demetrius; aaraar van de Cyniſche inzettingh* (Cijnicae inſtitutionis.)

INZIGHT. Inzage, inzien. N. H. 224, 35, *en daarop genaadigh inzight genoomen worden.* Zie Kiliaan en v. Haſſelt op *in-ſien* en *infight*, en Weiland op *inzigt.*

JOFFROUWE, voor Juffer of Juffrouw. Br. 502, 13, *te verſchynen by Joffrouwe Teſſelſcha*, Zie

Zie ook H. de G. 101; 7, 136, 43. Verg. Huydecoper op Stoke, D. II. bl. 148; Kiliaan op dit woord en aldaar van Hasselt, en Weiland op *Juffer*.

JONFFERLYK, voor jongvrouwelyk, maagdelyk. Rampz. 34, 15, *jonfferlyke boezemen* (boezems).

JONGELINGEN De oude schrijvers gaven dien naam wel eens aan jonge dochters. zoowel als aan jonge lieden van het mannelijk geslacht. Zoo doet ook Hooft in zijne N. H. 192, 21, *Ende quam, aan dit paar jongelingen* (t. w. Don Karel en Koningin Isabella) ... *dit jammer oover*. Zie Weiland op *jongeling*.

JONGELINGHSCHER WYZE. Op eene jeugdige wijze, zonder erg of kwaad te duchten. Tac. Jaarb. 107, 45, *doordien hy nerghens af weetende, en jongelinghscher wyze* (juveniliter) *daar een goede teugh uit deedt*.

JONGER, voor nader, nieuwer. N. H. 215, 19, *dat zy, tot jonger orde toe, in hunnen dienst te volharden hadden*.

JONGERS. Jeugdige lieden, jongelingen. Ged. 62, 41.

Oft kan de dwaasheidt yl van jongers en van vrouwen,
Aan dezen woesten schyn te lichter toevertrouwen
Verborge weetenschap?

JONGKVROUWKEN. Aanzienlijke jonge dochter. Tac. Jaarb. 301, 15, *deez' is de naam van 't jongkvrouwken geweest*.

JONGSTE, voor laatste, in het laatste oogenblik des levens. Tac. Jaarb. 166, 42, *Zoo groot een rustigheit was zyn jonghste*.

JONG-

JONK, voor jong. N. H. 116, 10. *Nu wordt, zoo jonk als oudt, door noodt en plicht, geprest.* 326, 22.

JONKWYF, voor dienstmaagd. N. H. 265, 1, *de gebuuren verwondert, wat aan 't jonkwyf moght overgekoomen zyn.* Kiliaan „jongh-wyf, *ancilla, famula.*"

JONNEN. Gunnen, vergunnen; N. H. 639, 25, *een eerlyk verdragh te jonnen,* en elders. Van hier

JONST. N. H. 842, 2, *Willem van Hautemer ... ſtondt in zyn' blaakenſte jonst.* 5. 11, *met de blaakenſte ſtraalen der jonſte beſcheenen te worden.* Ged. 295, 17, *in jonſten onbeſmet;* en op menigvuldige andere plaatſen in de werken van Hooft.

Oudtijds zeide men wel *an, gan* of *jan* voor gunt; *jan* voor gunne; *onnen* of *jonnen* voor gunnen; *onde, gonde* of *jonde* voor gunde; *jonſte* voor gunſte, *onſten* voor gunſten enz. Van daar komt *veronſte* van *veronnen* voor kwalijk nemen, benijden, misgunnen; zoo ook *verjan* en *wanconnen,* van waar ons tegenwoordig *wangunst.* — Verg. Huydecoper op Stoke. D. III. bl. 309, 310, 311, 471; en Plantin op *jonst of gunst.*

JONSTDRAGEN. Genegenheid ſchenken, gunst toedragen. H. d. G. 80, 32, *kiesch in zyn jonstdragen.*

JONX. Voor jongs. N. H. 191, 45, *van jonx op.*

JOOKEN, voor jeuken, ſterk begeeren, verlangen. N. H. 172, 7, *wiens ooren, beide om plichts en oorbaars wil, naa de klaghten ... zyner onderzaaten behoorden te jooken.* Tac. Leev. v. Agr. 520, 25, *die met eeven grooten toght naa rykdoom en*

armoê jooken, (concupiscere) en aldus elders. Zie Plantijn op *jeucken*, *joecken*; Kiliaan op *teucken*; Weiland op *joken*.

JOUW. Een ſlepend geroep van ſchimp en ſpot; met een jouw beſchimpen, dat is, uitjouwen. N. H. 766, 23, *Daarop ſchreeuwden de ſoldaaten een' lange jouw*. Van hier

JOUWEN. N. H. 234, 11, *Dies gaat het op een jouwen, en uitlachen van den Stadthouder*. Zie Plantin op *jouw* en *eenen iouw geven*, *iouw roepen*; van Haſelt op Kiliaan; Hoogſtratens Naamw. en Weiland op *jouw* en *jouwen*.

IS, voor zijn. Tac. Jaarb. 159, 21, *Daar is 'er driehonderd*.

JUKKING. Te zamen gebonden planken en balken tot ondersteuning dienende. Br. 96, 5, *eenige jukkingen oft ſchoeyingen van hout in de graften*. Zie Weiland op *juk*.

JUSTE, van juist. Br. 54, 6, *de juste* (geregte) *helft*. Plantin heeft *juist*; Kiliaan *juyst*, *iust*.

K.

KAAY. Kei. Tac. Hist. 480, 45, *wordt het gevecht, met kaayen, begonnen*. Kiliaan „kae, j. keye *ſilex*, *ſaxum*," en „kaeye, keye *ſilex*."

KAAYZELSTEEN. Keizel-ſteen. Tac. Jaarb. 123, 5, *en klonk het hooft teegens een kaayzelſteen.* Kiliaan „keyzelſteen holl. j. keſelſteen," en „keſel, keſel-ſteen, keſelingh *ſax. ſcamb. hol.* j. keye *ſilex.*"

KAAK. Eigenlijk wang, doch wordt overdragtelijk gebezigd in de N. H. 448, 20, *men zoude zoo doende, niet alleen beide de kaaken der Zuiderzee, maar ook de dyken in zyn geweldt hebben.*

KAAKSLAGH. Kinnebakſlag. N. H. 1108, 9, *en dryft de booden, naa een deel kaakſlaaghen .... ten huiz' uit.*

KAAL. Ontbloot. Tac Jaarb. 253, 33, *Dan hy heeft nochtans geen' van beiden kaal gemaakt* (exuit) *van de belooninghen.* Kiliaan „kaal, *facultatibus exutus*," van hier

KAALIS; die niets te verliezen heeft, die op roof en plondering is. N. H. 102, 4, van de beeldeſtormers: *Zynde de nacht in zulk een' oovergeevenheit doorgebraght, liep een deel der kaalisſen' met den daagheraadt, buiten, aan de geeſtelyke geſtichten der omleggende plekken, het zelfſte pleeghen.* Zie Weiland op *kaal.*

KAAMER. N. H. 527, 46, *quam uit de kaamers ('t is een' ſoort van ligte buſſen) .... een prop geſpat.* Zie Weiland op *kamer* en het vroeger aangeteekende op *baikaamer.*

KAAMERAAR. Eertijds de naam van een overheidsperſoon, die bijzonder belast was met het toezigt over de ſtedelijke geldmiddelen. N. H. 1203, 20, *tot Kaameraars* (waren geſtelt) *twee, tot Raadsluiden vierentwintigh perſoonen.*

KAAR; het wortelwoord van *karen.* Kiliaan „kare, kaerken, *cara, amita: et proprie lecta,*

electa, dilecta: karen *enim veteribus Saxonibus, eligere dicitur.*" Hooft gebruikt het van eenen boezemvriend. Tac. Hist. 319, 14, *toen hy niet anders dan den kaar des Vorſten ſpeelde* (cum amicum Imperatoris ageret) H. d. G. 68, 15, *beleidt by den Hartógh van Joyeuſe zynen kaar.* (son Mignon) Rampz. 19, 42, *'s Hartógen kaar, genaamt Giomo da Carpi.*

KAARTJEN. Br. 219, 26, *'t uitverkoorenſte kaartjen des Konings.*

KAAUW. Smaak. Br. 131, 8, *Myn zorgen is, dat ze met het orkaauwen myner kost zonder kaauw tot in den Haage toe zullen gequelt blyven.* 361, 18, *een Griek, dien men nooit aan 't zingen kreeg, zonder, voor 't eerſte gerecht der ooren, eenige quaade ſtemmen te ſchaffen, om de zyne van beeter kaauw te doen vinden.*

KAAVELEN. Loten. N. H. 433, 7, *Men vindt 'er, die vermelden, dat al den Hopluiden eevenveel gezaghs was toegevoeght; zulx men, nu de noodt prangde, om 't opperbewindt kaavelen moest: dat het lot viel op Munter* enz. Kiliaan „kavel, *ſors, ſortitio, ſors in diſtributione bonorum,*" Volgens welken *kavel* of *kabel* eigenlijk het touw is, dat bij landverdeeling tot afmeting dient, het meetſnoer. Zie Micha II, 5, en daar van der Palm. Kiliaan ook „kavelen, *ſortiri,*" en „kavelinghe, *ſortitio.*" Het laatſte is nog in gebruik voor afdeeling bij verkoop. Voor afmeten, berekenen, ramen. N. H. 601, 11, *uwe Heerlykheit kaavele, hoe 't ons gaan wil.* N. H. 438, 13, *Endelis, by 't naareekenen van den loop der Maane te bevinden, dat zy treflyk wel ty gekaavelt hadden.* N. H. 302, 41, *zoo dat zy geen tydt van treffen konden kaavelen,* 373, 28, *Zy zouden dan vlytelijk maat kaavelen.*

KABASSEN. Eigenlijk in de kabas of korf ſteken; voorts bijeenpakken, heimelijk wegdragen, zoo als

als Meyer het verklaart in zijn Woordenſchat. Kiliaan „kabas, *ſcirpea*, *ſcirpus*, *ſiscina* enz." en „kabasſen, *convaſare*, *ſurripere*," Voor heimelijk ontſtelen gebruikt het Hooft Ged. 285, 33.

Zoo niet, zoo raekt men wel mit het waere goet na de (*gront.*)
Gelyk Robert met het anker dat hy docht te kabasſen.

161, 40.

Ziet maar, dat ghy twee drie draaden
Doris uit haar hair kabast.

KAIZARRYK, voor keizerrijk. N. H. 2, 2 en 116, 45. Hooft volgt in deze ſpelling de oude en echte uitſpraak van het woord Caeſar, door de Grieken met Καῖσαρ uitgedrukt, van welke het Hoogduitſche *kaiſer*, en ons keizer afſtamt.

KALANT. Ged. 235, 24,
Zoo hellept my het hof aan eenen hoop kalanten. Dit woord is blijkbaar verbasterd uit het Fransch *chaland*, 't welk eigenlijk beteekent een ligt vaartuig, ter koopvaardij uitgerust; (Zie du Cange Gloſſ. Med. Lat. op *chelandium* en *chalandus*) en voorts bij overdragt hem, die met zulk een ſchip ter nering vaart, een koopvaarder, of, zoo als Meyer het verklaart, een koopvriend. Kiliaan „kallant, *permutator, commercia exercens cum aliquo et adventor*," Van kalant is Kalandize Br. 134, 33.

KALLEN. Veel ſpreeken, praten. N. H. 424, 40. *dat hy alles naa, wat de gemaghtighden.... hem voor kalden.* Ged. 16, 56,
Hoort hoe Palemon kalt,
dat is, vertelt; en aldus op zeer vele plaatſen. Van hier

KALZUCHT. Br. 342, 2. *'t Gerucht ... blykt meer uit neuswysheit, oft ritſigheidt van kalzucht, dan uit waarheit geſprooten te zyn.* Waarvoor men 369, 14 leest *klapzucht.* Kiliaan „kal. ſ. klap."

KA-

KAMEREN. Op eene kamer ſluiten. H. d. G. 160, 33, *Men kamerd' hem daar Biron gelegen had.* Kiliaan „kameren, *in cubiculo aſſervare, includere cubiculo*".

KAMPERLYKER. Gevaarlijker. Tac. Leev. v. Agr. 509, 14, *Nooit, zeeker, quam 't 'er meer op aan in Britannië oft ſtond het daar kamperlyker* (magis in ambiguo Britannia fuit). Kiliaan „kamperlick, *periculoſe*," en „kamperlick ſtaan, *in ſummo discrimine eſſe.*"

KANSELER, voor kanſelier N. H. 892, 44, 944, 51 en elders.

KANSWAAGHING, voor het wagen van eene kans. N. H. 282, 10, *Die meer op den raadt, dan op de uitkoomst der zaaken zaaghen, hielden deeze toght voor een' kanswaaghing.* Het gebruik van dit zamengeſtelde woord verdient echter geene aanbeveling.

KANT. (OP DEN) N. H. 232, 44, *Ter Goude ſtond de gemeente op den kant*, (dat is, op het punt) *van te muyten.* Tac. Jaarb. 147, 15, *tot op den kant van een muiterye* (juxta ſeditionem). — *aan den kant*, voor omtrent, ongeveer, bijna. N. H. 615, 12, *aan den kant van drie hondert rappe, geoeffende knechten.* Zie ook 462, 49; 648, 52; 702, 10; 714, 4.

KANTEEL. Eene borſtwering, die op den kant rondom ingekorven ſchietgaten heeft. Rampz. 16, 9, *hoe Kaizar en Paus zóó beróóit van gelde waaren, dat zy eerder 't laatſte verquisten zouden, dan eenen kanteel der vesten inkrygen.* Ged. 105, 5,

Komt rust op deez' kanteel 't gevlakte lichaam bondt.

226, 24.

De toorens die daar ſtaan, hoe zullen z' op die zangen,
Hunn' kruinen trekken in, kanteelen laaten hangen?

Tac.

Tac. Hist. 441, 8, *in de toorens en kanteelen* (pinnae).

KANTTEEKENING, voor het onduitſche *apostille*. N. H. 488, 30, *Don Johan antwoordde by kantteekening*, en zoo op meer plaatſen.

KAP. Vrouwelijk hoofddekzel. Ged. 49,1,

Myn ſluyer, en het kap nog wat verſchikt zyn moesten.

Kiliaan „kappe, *capitium, capitis tegmen*," Het is zonderling, dat Hooft ter aangehaalde plaatſe het woord ſtelt van het onz. geſlacht, daar hij zelf het elders, b. v. N. H. 94, 3, vrouwelijk ſtelt en met beter regt.

KAPPOOT. N. H. 238, 29, *Hy werpt zyn' kappoot weg*, waar het voorgaande aanwijst, dat een mantel bedoeld wordt. Ook Kiliaan heeft, „kappoote, *capitium, ſagum*," en „kappootken *palla muliebris*." De Franſchen zeggen nog *une capote*.

KARBYNER, Karabinier, Karabijnruiter. N. H. 459, 4, *De Spaanſche Ooverſten ... verghen 't den Borgoenſchen Karbyneren*.

KARKANT. Een vrouwelijk halsſnoer van edel geſteente. Tac. Jaarb. 301, 28, *Oft zy haar bruidſieraadt, haaren karkant* (monile) *van den hatze getrokken verkocht hadt*. Het woord komt van het Fr. *carcan* en dit van *carquer*, beſluiten, van waar ook *carquois*, bus.

KARLOTTE, voor Charlotte. N. H. 429, 50; in navolging der ſpelling en uitſpraak van het Spaansch.

KAROSSE, KARROS. Koets, ſtaatiewagen. H. d. G. 17, 21. 30, 30; Ged. 196, 26.

Br.

Br. 342, 4. Vergelijk Weiland op dit woord. Van hier

KAROSSIER. Hetzelfde als koetſier. H. d. G. 180, 45, *de karósſier, heel op de lufter zyde, ende t'elkens eens ſtal hield.*

KARS VARS. Ged. 272, 31,

of we hier ien doots-hoofdt uitzochten,
dat kars inne vars was:

dat is zoo valsch of versch als *kars* of *kers*.

Hooft ſchrijft *kars* voor *kers*, even als *karſten* voor *kerſten*, volgens een toen gebruikelijken ſpreektrant. Zeker beteekent hetgeen hier in de vergelijking wordt gebezigd, niet de boomvrucht, die men oudtijds zoowel *kars* als *kers* ſchreef, en thans meer algemeen *kars* noemt en ſchrijft, maar de zoogenaamde waterkers (Fr. *creſſon*) die men gewoon is te lezen, kort voor men haar eten zal, en die thans, even min als de tuinkers, hofkers, ſterrekers, en waterkers, immer met de *a* geſpeld wordt; gelijk men ook thans *kers, verſch* ſchrijven zoude.

KARSTEN, voor kersten, dat is, kristen. Ged. 280, 45.

't Zy Turk of Karſten.

Zie Weiland op *kerst.*

KARTOUW. Een ſtuk geſchut van zekere zwaarte of kaliber. Kiliaan „kartouwe j. nood-busſe *genus bombardae maioris, vulgo cartuna et quartana.*" N. H. 388, 2, *'t gros van 't heir, met de kartouwen.*

KARVEEL. Een bijzonder ſoort van vaartuigen, van de Portugeezen oorſpronkelijk. N. H. 242, 32, *tot dat Paulus van Loo Burghvoughdt van Muyde een karveel met ſoldaaten beſtond te doen aanleggen.* 308, 49, *Jakob Antoniszoon ... verloste de galey ende nam hun .... een karveel af.* 147, 2, *twee karveels.*

KASJAK en KAZAK. Kiliaan „kaiacke, kasacke, *Gallica palla*" alzoo geen Nederduitsch woord, maar uit het Fransch *caſaque* verbasterd. Vooreen overkleed Ged. 271, 27,

'K heb daer een grofgraine kasjak leggen, mit een paer verzette mouwen.

en N. H. 849, 33 *'t ſchittren van der hoovelingen harnasſen, ontdekt door den dartelen draf, en 't wappren der kazakken.*

KASTELAINY. N. H. 631, 41, *De ſtadt en kastelainyen van Ryſſel*, dat is: de ſtreken om Rijsſel, die onder den kastelein of ſlotvoogd ſtonden. Zie du Cange op *castellanus* en *castellania*; Weiland op *Kastelein*.

KAT. Eene ſoort van bolwerk. N. H. 302, 43, *De vyandt... ſlichte op 't verlaeten raavelyn' een platte kat van zakken vol aarde.* Ged. 76, 36.

En ſchanſten bergh op bergh, aan hemelhooge katten

en aldus op vele plaatſen.

KAZUIFEL en KAZUYFEL. Een kort prieſterlijk manteltje of opperkleed, zijnen naam hebbende van het Latijnſche *caſula* of *caſubula*, in het Fransch *chaſuble*. Zie du Cange op *caſula*, *caſubula*, *caſubla*, waar hij de veranderingen opgeeft, die dit Misgewaad, dat eerst den geheelen prieſter bedekte, bij vervolg van tijd onderging. Hooft N. H. 148, 9, *Daar vond men... veel huisraads... met eenighe kappen en kazuifels, hun oovertuighende 't geweldt der geestelykheit gedaan.* 236, 27, *kazuyfels, muniskkappen en diergelyk gewaadt der geestelykheit.* De ſpelling *karzuyfels*, door hem gebezigd N. H. 230, 32, is minder goed te keuren.

KEELEN. N. H. 1051, 27, *dat ze uit een' penne quaamen, die op het keelen des handels*

MANHEIDT. Hooft gebruikt het voor de mannelijke, in tegenoverſtelling van de kinderlijke jaren, Ged. 110, 15,

Wiens kindsheit nieuw geboren,
Zich, in gelyke wiegh, tot slapen liet bekoren.
Wiens wakkre manheidt zoo veel aanslaghs naa volbracht.

MANHEIT. Tac. Jaarb. 154, 38, *Abdus,... dien de manheit* (virile membrum) *benoomen was.*

MANIERLYKER. De vergrootende trap van *manierlyk*, hetwelk beſchaiden, beleefd, welgemanierd beteekent. N. H. 368, 2, *Sint droeghen ze zich wat manierlyker.*

MANIERLYKHEIT. Beſcheidenheid, wellevendheid. N. H. 1147, 40, *daar de geſchillen te voore met eenighe manierlykheit ... gedreven waaren.*

MANNIN. Het vr. van *man*, zoo als *leeuwin* het vr. is van *leeuw*; overdragtelijk eene vrouw, welke zich gedraagt als een man, eene dappere, moedige vrouw, *virago*. Zoo komt het voor in de N. H. 297, 4, *Kenauw Simon Haſſelaars, een' moedighe mannin*, 553, 40, *de ſchalke mannin*, (van Koningin Elisabeth ſprekende) Rampz. 23, 3, *Een dappre mannin was deeze*; en Ged. 114, 86, (van Pallas ſprekende),

In wat mannin haar handt kan anders ſpeer zoo voegen?

MANNING, is hetzelfde als bemanning; (zie hierboven onze aanteekening op *mannen*). N. H. 356, 3, *tot manning van 't gehucht.*

MAN-

MANSCHAP, in het algemeen, is eene verzameling van mannen, krijgsvolk. In de middeleeuwen was de leenman verpligt, zijnen heer met volk (manſchap) bij te ſtaan; van daar dat het woord *manſchap*, de eed zelf, de trouw, het leenmanſchap beteekende; verder, dat *manſchap doen* was: den eed zweeren, zich als onderdanig leenman gedragen. Zoo komt het voor in de N. H. 3, 39. *Aan Philips.... werd daatelyk manſchap*, (dat is eed) *gedaan*. Zie ook ald. 887, 2. Vondel in de Gijsbrecht zegt *manſchap zweeren*.

MANSLAGHT, voor manſlag, het nederſlaan van een man, *homicidium*, komt op onderſcheidene plaatſen voor, en wel N. H. 442, 2; 602, 12; H. d. G. 15, 17, *op dat hy eenen man beſtelde die de manſlaght aannam te doen*, waarbij wij opmerken dat Hooft het met den uitgang, *ght*, en dus als praeteritum vr. gebruikt.

MANSLAGHTIGH. Bijv. naamw. van het vorige *manſlaght* is de geen, die den dood of manſlag begaan heeft. H. d. G. 27, 27. *Goneilly, manſlaghtigh aan eenen anderen*, en Br. 22, 10, *manſlagtig in den perſoone van*, enz.

MANTEL. N. H. 174, 47, *En zeeker, ik kon, hadd' ik gewildt, de mantel naa de winds hangen*. Men zegt thans meer algemeen *de huik naar den wind hangen*.

MARASSIG. Moerasſig, H. d. G. 73, 49, *marasſige plaatſen*. Kiliaan, marasch, moerasch, moorasch, *palus nigra*."

MARGRIETELYN, verkleinwoord van *Margriet*. De uitgangen *lyn* en *kyn* waren oudtijds voor *tje* en *tjen* gebruikelijk. (Vergelijk Huydecopers Proeve op Vond. Herſch. 12, 131, 't *weſtewindekyn*) H. d. G. 12, 38, *de welke*

ke. . . zyn' Margrietelyn (in het Fransch *fa Margoton*) *veel te kort dede.*

MARMOR, met de Lat. ſpelling, in plaats van de gewone Nederduitſche *marmer*, leest men in het Leev. v. Agric. 528, 23, en Rampz. 54, 2. Zoo ook in de N. H. 220, 11, een *marmoren beeldt* voor een *marmeren*.

MARREN. Bij Kiliaan „marren, merren, meeren," is eigenlijk binden, vasthechten. Van hier den voortgang beletten en eindelijk talmen, lang uitblijven, dralen; in welke laatſte beteekenis het woord op ettelijke plaatſen voorkomt; als N. H. 230, 8, *De Majeſtraat marde met antwoorden.* 334, 46, *marde men langer.* 402, 16; 979, 52, en elders. Tac. Jaarb. 168, 25, *zonder te marren*, (neque cunctatum) enz. — Als alle andere werkwoorden komt het ook *abſolutè* en als onzijdig voor; N. H. 600, 10, *om 't marren des gelds*, dat is, om het uitblijven des gelds. Tac. Zeed. d. Germ. 498, 15, *Gezwintheit wappert naa tzaagen, marren is der ſtandtvastigheit naader.* Zoo leest men in de Jaarb. 168, 42, *Cotys . . . maakte wat marrens* en het deelwoord *marrende* aldaar. 251, 21, *Hy marrende tuſſen ſchaamt en gramſchap.*

MARSEBREN, met den Hollandſchen tongval *marſcheeren*, in plaats van *marcheeren*, is geheel Fransch en beteekent met krijgsvolk voorttrekken. Tac. Jaarb. 224, 15, *In de hoornen marſeerder de ſchutter te voet.* — Het woord *marſcheeren* is echter nu bijkans als genationaliſeerd te beſchouwen.

MARSVOERDER. Dit woord, zamengeſteld uit *mars*, een korf, of zoldering, om den mast van groote ſchepen, en *voerder*, beteekent een ſchip, dat een mars voert. N. H. 370, 2, *des Prinſen ſchee-*

ſcheepen .... kreeghen twee marsvoerders van hondert vyftigh last'. Vergel. Weiland op het woord.

MASCHE. Vlek. Kiliaan „ maſche, maſchel, *macula, labes.*" Br. 464, 16, *de treany deezes werk,...door de maſchen der wilde ſchrabben... dermaate... uitgeſtreken, dat zy heel doorkorven ſchynt.*

MASKE, masker, momaangezicht. N. H. 709, 6, *onder maske van looze naamen*, dat is onder het mom. Zoo lezen wij ook het werkwoord

MASKEREN, van het voorg. *masker* afkomſtig, in de N. H. 731, 37, *om.... hun bedryf met de ſchaaduw zyns naams ... te maskeren*, dat is, achter zijnen naam te verbergen.

MAST, door Bilderdijk teregt als vrouwelijk beſchouwd (Zie zijn Geſlachtl. der Zelfſt. Naamw.), wordt echter gewoonlijk als mannelijk gebruikt, dewijl men er het woord *boom* onder verſtaat; wij vinden het vrouw. gebezigd in de Ged. 165, 44.

dat ik my...,
.... deed binden aan de mast.

MATELIJK. Hetzelfde als het boven aangehaalde *maatlyk*, waartoe wij verwijzen, vindt men dus geſpeld in H. d. G. 7, 7; 143, 17 en N. H. 5, 41.

MATSHAAMER, is van *mats* en *hamer*. Een *mats*, *maſſe*, is hetzelfde als het Vr. *maſſue*, een ſtaf, en volgens Kiliaan, van het oude *matſen*, *metſen*, waarvan *mes*, en hetgeen mede vellen, ſlachten, doodſlaan, moorden, beteekent. Een *matshamer* is dus een krijgshamer, een oorlogstuig, in gebruik, eer men het kruid had uitgevonden, om

de hoofden en ligchamen te pletten; te *matsen*. N. H. 832, 19, *twee geleeden van rondassiers, met matshaamers.*

MATTEEREN, is hetzelfde als *matten*, vermoeien, mat maken. Met dezen uitgang komt het voor in Tac. Hist. 381, 13, *niets dat hen zoo zeer matteerde* en Br. 56, 28, *oovermits zy....vyf persoonen hoopen te matteeren.* Het werkwoord

MATTEN zelf, vinden wij op onderscheidene plaatsen en wel in de N. H. 434, 19, *Dit was... om de verweerders te matten.* Vergelijk 637, 6. Ged. 245, 31,

Het zuchten mat myn' leden.

MAXEL, is hetzelfde als *maakxel, maaxel, maksel* en komt met deze spelling op onderscheidene plaatsen voor, als b. v. N. H. 807, 6; 635, 12; 659, 38 enz. enz. — Even als *maaksel* heeft het onderscheidene beteekenissen. Zoo leest men in de N. H. 119. 45, *in maxel van Plakkaat*, dat is, in den vorm. 292, 45, *zonder eenigh maxel van rechtspleeghing*, dat is mede, zonder eenigen vorm. N. H. 744, 36, *Tot het maxel der gemelde verantwoording*, dat is, tot de zamenstelling en 500, 44. *Thans verghd' hy hun, slechts maxel, en geen' stof by te leggen*, dat is, slechts iets in de wereld te helpen, dat den schijn, maar niet de wezenlijkheid zoude hebben, of wel, naar het onmiddelijk voorafgegane, brieven en geen geld. — N. H. 52, 26, *Als nu Beschreevenen op hunnen dagh pasten, zoo werd eerst ooverwooghen, in welker voeghe 't werk te leiden stond. Daar behoefde (meenden zommighen) weinigh maxels* (dat is omhaals) *toe, en slechts d'ontboodenen neevens d'andere te Raade te zitten.*

MA-

MAXELOOS en MAXELLOOS, is hetzelfde als het boven omſchreven *maakſelloos*, waartoe wij verwijzen; en beteekent zonder vorm of houding. Zie Tac. Zeed. d. Germ. 503, 31. Jaarb. 192, 48 en elders.

ME, voor *myn*, is niet gebruikelijk meer dan in de zamenſtelling; b. v. *Mevrouw*, *Mejuffrouw*. Wij lezen het in den Ged. 189, 24.

Hef aan, me Zanggodin,

en in de N. H. 858, 49, tot aanhef van een brief, even als in Mevrouw; *Me Neeve*. Zie onder op *Mejonker*.

MEDAALY, is het Fr. woord *medaille*, bij ons een gedenkpenning. Dus leest men het in de N. H. 845, 10, met deze ſpelling; doch in de Br. 165, 24, leest men het woord *medalie*, even als het meerv. *medaliën* in de N. H. 78, 35.

MEDBRENGER, voor medebrenger, eene om de hardheid niet goed te keuren *ellips*, vindt men in H. d. G. 47, 25, *dat .... eenige weêrſmaak ..., medbrengen moght*.

MEDEGEZEL, voor medgezel, uit het oude *med*, *met* en *gezel*, ſtaat in Tac. Jaarb. 93, 44, *daarnaa heeft hy M. Agrippa tot medegezel* (ſocius) *in die moogenheit genoomen*, waar het woord *medgezel* voor ambtgenoot is gebruikt.

MEDEOMGANGEREN, voor die perſonen, welke, benevens anderen, omgang met iemand hebben, is te vinden in de Br. 336, 7, *Als Socrates dit zeide, zoo docht my .... ende zyne medeomgangeren*. Welke plaats vertaald is uit de Memorabilia van Xenophon.

MEDESTANDER, uit *mede-* en *ſtander* zamen-

geſteld; is iemand, die met anderen iets voorſtaat. Het wordt gemeenlijk in deftigen ſtijl gebruikt voor medewerker in ſtaatszaken, zoo als het ook voorkomt in Tac. Hist. 322, 51, *oft dat hy hem voor medeſtander van Otho hieldt.*

MEDETREUREN, is met iemand treuren. Het wordt voor rouwbeklag gebezigd in H. d. G. 156, 47, *om den plight van 't medetreuren over de geſtorvene.... te doen.* Zie onder op *meedetreuring.*

MEDEVOER, MEEDEVOER, is wat men in het algemeen met zich voert, en wel bijzonder leeftogt, levensmiddelen. Zoo komt, onder anderen, voor in H. d. G. 122, 50, *Dan 's Cardinaals meening was maar zyn' medevoer alzóó te verzèkeren*, dat is zijn leeftogt en bagaadje. N. H. 349, 17, *Gelyke uittoght en meedevoer zouw gegunt zyn*, dat is uittogt met bagaadje.

MEDGENOOT. Kiliaan heeft „ med-ghenoot, *conſors, ſocius.*" Bij Hooft in de Br. 487, 12, komt het voor in den zin van ambtgenoot: *om UEd en andre Heeren, haare Medgenooten, tot afveirdiging.... te verſmeeken;* er wordt namelijk geſproken van medeleden in den Hoogen Raad.

MEDICINEN. Met dezen Latijnſchen uitgang, in plaats van *medicynen*, vinden wij het in de Br. 36, 26, *by mangel van medicinèn en commoditeit.*

MEDLYDEN, voor *medelyden*, Br. 76, 42, *alhoewel ik groot medlyden heb met zyn weduwe.* Het komt ook voor bij Kiliaan.

MEÊBEHIPT. Medeſchuldig. N. H. 427, 18, *een*

een deel hunner ... meêbehipt in 't verraadt. Zie voorts in het eerſte deel op *behippen.*

MEEDOOGHEN, voor mededogen, bij Kiliaan *meddooghen;* Tac. Jaarb. 255, 8, *'t meedooghen met den grooten naam.*

MEÊBROEDREN, voor medebroederen, kameraaden. N. H. 969, 21, *de reſt hunner meêbroedren.*

MEÊDEEL. Dit zelfſt. naamwoord, word gebezigd in de N. H. 592, 1, *tot meêdeel der belooning en gloorye*, voor, om te deelen in de belooning enz.

MEÊDEILING, uit *mede* en het oude *deiling, deyling*, waarvoor wij nu deeling zeggen, zamengeſteld, is te vinden N. H. 885, 27, *uitgeſlooten van meêdeiling.*

MEÊLYDEND. Mede, ook lijdende. N. H. 382, 32.

MEEDEMAAT. Bij Kiliaan *med-maet*, is hetzelfde als *medgeſel*, ſocius, en komt voor in Tac. Hiſt. 391, 11, *hun meedemaat in ſchuldt of gloory*, waar het dan eigenlijk medepligtig beteekent.

MEEDEMENNEN. Medevoeren. N. H. 643, 23, *De glans, die zy waande haaren Godsdienſte aan te klisſen, door 't meedemennen van den Aartshartoghe in haren ſleep.* Zie ook onder op *mennen.*

MEEDEPLEEGHER. Bij Kiliaan „ medplegher," van *med, mede* en *plegen*, dat is bedrijven, wordt door hem vertaald, *ſocius, conſors*, Het is met deze ſpelling te vinden in de N. H. 180, 38, *als meedepleeghers des Prinſſen van*

Oranje, en 265, 48, *Haar medepleegher had.... zoo yslyk een uitgank.* Op welke beide plaatſen wij nu het vreemde woord *complice* zouden gebruiken, of medepligtig.

MEEDESTRIJDER. Aldus vertaalt Hooft het woord *concertator*. Een meedſtrijder is die met, nevens iemand geſtreden heeft, een wapenbroeder. Tac. Jaarb. 244, 21, *Suetonius Paulinus.... een meedeſtryder van Corbulo.*

MEEDETREURING, voor rouwbeklag (*condoleantie.*) N. H. 922, 41, *Teffens pleegd' hy.... den plicht der meedetreuring.*

MEEDEWEETER. Met deze ſpelling der dubbele *e* treffen wij dit woord, door hetwelk Hooft het Lat. *conscius* vertaalt, op onderſcheidene plaatſen aan en wel in Tac. Jaarb 87, 23; 292, 3; enz. en in de Hist. 323, 49, waar het overal medepligtig beteekent.

MEÊGAAN. Medegaan is vergezellen. Wat mede of meegaat is dus, wat ons naar den zin of naar wensch gaat. Tac. Hist. 318, 14, *dat Otho.... voor een blydt voorſpook, en zynen toelegh meégaande, was duidende*, 397, 24, (zij) *quaamen op 't meégaande gekrys aan* (prospero clamore). Van hier dat wij nog *meégaande* zeggen, voor deelende in het heil en onheil van anderen.

MEÊGENOOT, uit het zamengetrokken *mede* en *genoot*, is hetzelfde als het bovenvermelde *medgenoot*. Aldus komt het voor in de N. H. 734, 8, *zoo had hy... zyn' meégenooten, van der Orde... genoodight t' eener zaamening.* Zie ook 1202, 6, en elders.

MEÊGEVANGENS, voor medegevangenen, N. H. 968, 13, *Hem en ſommigen zynen meégevangens braght men op.*

MEÊ-

MEENIGHTEN voor menigte, vinden wij, tegen het gebruik aan; dewijl het woord zelf reeds collectief is, in het meervoudig *meenighten*: N. H. 51, 32, *dat zich meenighten van inzichten opdeeden*; en zoo 1194, 9, *meenighten van menſchen*.

MEENIGHWERFS voor menigwerf, uit het meergemelde *menig* en *werf*, eene daad, *actio, actus*, zamengeſteld, leest men de N. H. 171, 38; 310, 20; 788, 6; waar het overal met die ſpelling voorkomt.

MEENING, oudtijds *meyning*, vertaalt Kiliaan door *opinio, arbitrium, ſententia, mens*. Zoo als wij er nog door verſtaan iemands gevoelen, of gedachte: voorheen ſchijnt het echter gebruikt te wezen voor den *zakelyken inhoud* tevens. N. H. 1187, 33, *Dit ſchrift zond hy... met eenen brief van de naavolghende meening*, dat is, zakelijken inhoud. In onze nog gebruikelijke beteekenis van gedachte, vinden wij het in de Br. 47, 4; en 156, 19, *in meening te zyn* (van iets te doen,) waarbij wij nog opmerken, dat men thans zoude zeggen *van meening zyn*.

MEENINGTWIST, is twist om ſtaatkundige meeningen of gevoelens. N. H. 939, 24, *de beſlechting deezer meeningtwist waare... gedaan geweest*. Het woord verdient geene navolging.

MEENT. N. H. 465, 38, *Zy hadden Sancio d'Avila, Burghvooght en opperſte (meent, der vloote)* [dat is, namelijk der vlote] *te laten begaan*.

MEERDEEL, zaenmgeſteld uit *meer* en *deel*, beteekent de meesten, het grootſte gedeelte. Wij lezen het op onderſcheidene plaatſen in de N. H. 387, 7, *'t meerdeel der vlote*. Zie ook 575, 47; 647, 9, enz; in den derden naamval *den meerdeelen*, N. H. 599, 18, *'t welk den meerdeele der ge-*

gewesten ... opbrengens lust vergaan deed; even als 1066, 27, *den meerdeele van hun.*

MEERDEREN. Meerder maken, waarvoor wij thans meestal vermeerderen gebruiken, lezen wij bij Hooft op ettelijke plaatsen, b. v. Tac. Hist. 358, 6, *'t welk ... de verbaastheit meerderde*, en N. H. 1149, 39, *'t meerderen haares byſtands.*

MEERDERING, van het voorgaande meerderen, voor vermeerdering. N. H. 678, 3, *tot ... meerdering des koophandels.* Zie ook 725, 42, en elders.

MEEREN. Hetzelfde als meerderen, grooter maken, Tac. Hist. 427, 44, *het meerde de gramſchap.* 478, 38, *zy waaren gemeert door groote i' zamenvloedt.*

MEERKEN. Een klein meertje, met den verkleinenden uitgang *ken*, *kyn*, voor het tegenwoordige *tje*. N. H. 310, 41, *Deez, aan een' engte, daar 't T van buiten, een Meerken van binnen, den dyk bekabbelde, hield ſtal.*

MEERWERFS, voor meermalen, menigwerf, (zie onze aanteekeningen op *meenighwerfs*) vindt men op ettelijken plaatsen, en onder anderen, N. H. 184, 22, *Hy had voorheenën meerwerfs verzocht.* Zie ook 287, 52; 900, 24, enz.

MEESLEIPEN en MEÊSLEYPEN, voor medeſlepen. N. H. 379, 11, *die ... zelfs den Ammiraal ... meeſleipte* 537, 45; *zoo liet zyn' Doorluchtigheit .... zich meêſleypen van een bedryf.*

MEESTEREN. Overmeesteren, overweldigen, beheeren, bedwingen. H. d. G. 42, 23, *om ... zyn gemoedt te meesteren.* Ged. 76, 35,

Die . . . Saturnus hooge hof
. . . . . te meestren zich warmatten,

dat is, beſtonden te meesteren; met de dichterlijke ellipſis der letter *e*. *Meesteren 't vuur in de wonde*, N. H. 74, 89, zegt zoo veel als het vuur in de wonde aanbrengen, van *meester*, nog gebruikelijk voor Chirurgijn.

MEESTERMAAKER, beteekent hij, die den meester ſpeelt, den dwingeland, den overmeesteraar. N. H. 173, 37, *Welke te dulden . . . . een moedeloosheit zyn zoude, waaraf, den meestermaaker zelf, de walghe ſteeken moest.* Zoo *den meester maaken*, Tac. Jaarb. 41, 7, *terwyl zy den meester op 't waater maaken.* Zie ook N. H. 291, 43.

MEETEN (TE VOOREN.) Eigenlijk voormeten, doch overdragtelijk in den zin van onder oogen brengen of houden. N. H. 395, 48, *zoo luttel bedachtzaambeits vindt men . . . by den gemeenen man, om zyn eighe nut te weeten: 't en zy d'Ooverheit het bezorght en hem te vooren meet.*

MEÊVERSTENDENIS. *Verſtendenis* of *verſtandenis* is begrip, *intelligentia; mee* of *mede-verſtendenis* is dus, wat wij thans door verſtandhouding bedoelen. N. H. 1187, 29, *indien zy gelyken yver en meêverſtendenis . . . . aan deeze zyde ſpeurde*, waar Hooft het woord door *correspondentia* in de kantteekening ontwikkelt.

MEEVOER, is weder hetzelfde als het boven vermelde *medevoer*, waartoe wij verwijzen. Het komt, dus geſpeld, voor in H. d. G. 91, 31, *zonder eenigh gerak van meevoer*, dat is, zonder eenigen glans van bagaadje, tenten, huisraad, of wat dies meer zij.

MEEWARIGH. Met deze ſpelling, die van *meéwarigh* en die van *meéwaarigh*, alle voor *medewarig*, treffen wij dit woord op onderſcheidene plaatſen aan. Het is van *mede* en het oude *waren*, gaan, tondgaan, zamengeſteld, en beteekent dus medegaande, zoo door vriendelijkheid, als door deelneming, gemeenzaam, beleefd. Tot voorbeeld onder ettelijke plaatſen verſtrekken, N. H. 445, 26. *De Koningin.... gaf... een meéwaarigh* (dat is, een beleefd) *affcheidt*, en 806, 26, (Vorſten) *die door meéwaarighe goedertierenheit de harten der Landtzaaten.... verooverd hadden*, dat is, door deelnemende goedertierenheid.

MEÊWAARIGHEIT en MEÊWAARIGHEIDT. Met even zooveel verſchil, als *meewarigh*, vindt men dit zelfſtandig naamwoord, dat vriendelijkheid, beleefdheid beteekent, in de onderſcheidene werken geſpeld en wel, ten voorbeelde, in Tac. Jaarb. 162, 50, *met gemaakte meéwaarigheit* 250, 39, *met Griekſche meéwaarigheit*, waar het gemakkelijkheid beteekent, en in H. d. G. 43, 18, *aanminnige meéwarigheidt*.

MEÊWUSTIG en MEÊWUSTIGH. Met deze beide ſpellingen komt dit woord op ettelijke plaatſen voor. Het is zamengeſteld uit *met*, *meé* en *wustigh*, nog overig in ons *bewust*. Een *meéwustige* of *medwustighe*, is dus een mede bewuste, *conscius*. Tac. Zeed. d. Germ. 491, 8, *zy houden.... hen voor meéwustigen der Gooden*. Zie ook voor die ſpelling Tac. Hist. 395, 30 en 448, 37. — Met de ſpelling van *gh* komt het overal voor in de N. H. b. v. 647, 15, *Egmonds meéwustighen*, en 825, 42, *meéwustigh des werk*, enz.

MEINEN. *Meinen*, *meynen*, zoo als het met de laatſte ſpelling ook bij Kiliaan voorkomt en waarvoor wij nu *meenen* zeggen, had oudtijds de-

zelfde beteekenisſen als nu. Wij vinden het met de beide ſpellingen, *ei* en *ey*, op ettelijke plaatſen in de N. H. en wel 844, 1, *Ook meynt men vasteljk*; op 158, 9, *gelyk ... Strada meint*. Men leest echter 42, 20, *zonder ... d'Inquiſitie te meenen*, en 409, 20, *die, zoo men meindt*, welke laatſte echter geheel tegen ons taaleigen aandruischt.

MEINING, MEYNING. Even zoo a's het werkwoord, *meinen, meynen* komt ook het hiervan afkomſtig zelfſt. naamwoord *meining, meyning*, voor, N. H. 1041, 19, *der Algemeinen Staaten meining* en 609, 37, *dat ik u met de meyning ſchenkde*. Zie voorts boven op *meening*.

MEJONKER, in plaats van *myn Jonker*, even als *Mejuffer, Mevrouw*, voor mijne Juffer, mijne Vrouw, Ged. 101, 11.

... ... *Mejonker, hoor.*

MEIR, bij Kiliaan, „meyr" en ook „maar" en aldaar door *mare* vertaald, is waarſchijnlijk oudtijds, even als in het Duitsch, ook voor *zee* gebruikt, doch later, gelijk nog heden, alleen op groote binnenlandſche plasſen of wateren toegepast. Tac. Jaarb. 40, 49, (hij) *vaart ... voorſpoedelyk ... door de meiren en den Oceaan.*

MEISKEN, bij Kiliaan „meydsken, meydſen, meisſen," als verkleinwoord van *meyd*, en waarvoor wij nu *meisje* zeggen, is eene zeer jonge dochter. Tac. Jaarb. 140, 7, *een meiſken zoo kindsch.* 233, 29, *in haare meiskens jaaren*, dat is, in hare vroegſte maagdenjaren. Vergelijk de Ged. 13, 49, en H. d.G. 42, 28.

MEL-

MELDEN, van het oude *melen*, is iets voortbrengen, door gerucht of geluid; van daar iets openbaren, mededeelen enz. — In de onbepaalde wijze vinden wij het voor het zelfst. naamw. *melding* gebezigd in de N. H. 517, 42, (hij) *had ... om voorraadt van gelde doen ſchryven; met melden, hoe*, enz.

MELDER. Aldus vertolkt Hooft het woord *index*, hetwelk beter en bevattelijker vertaald geweest ware, door beſchuldiger, aanklager. Tac. Jaarb. 281, 47, *Rufus .... noch niet van melders genoemt, maar ... ſel teegens zyn' metgezellen.* Zie ook 284, 48.

MELDINGH en MELDINGE, voor aanklagt, beſchuldiging en om *indictum* te vertalen. Tac. Jaarb. 65, 3, *uit vreeze voor meldingh* en 280, 42, *de meldinge verviel.*

MELLEN, wordt als rijmwoord op *quellen*, voor *melden* gebruikt in de Ged. 239, 3,

het quellen
Der wreede pynbank, die misſchien u moght doen
mellen
Den ſchuilhoek van den brief.

Zie ook 83, 16. De verdediging voor deze letterverwisſeling van *d* in *l*, is te vinden in de verdubbeling der *l* in het oude werkwoord *melen*, waarvan ons *melden* herkomſtig is.

MENGELDROM, zamengeſteld uit *mengen, mengelen* en *drom*, is een gemengde hoop van menſchen. Tac. Jaarb. 58, 5, (Hij) *beſtondt .... voor Hopman .... van een wanſchaapen mengeldrom ... te gaan.*

MENGELING, MENGELING, MENGELINGS, voor bij wijze van mengeling, en alzoo

dooteengemengd. N. H. 1007, 52, *want men liet hen tot ſtyting van krakeel gereezen om de eere des voortoghts, mengeling toe ſtorten.* Tac. Jaarb. 31, 45, *de rotten raakten menghelingh onder een*, dat is, in verwarring. H. d. G. 169, 13, *daar een hóóp....wagenen mengelings naavólghde.*

MENGELINGH. Tac. Jaarb. 238, 35, *zonder mengelingh van toekykers (haud promiscuo ſpectaculo)* dat is, dat de toekijkers niet door een vermengd, maar elk op zijn rang zaten.

MENGELMOES en MENGELSCHUIM. Met deze beide woorden vertaalt Hooft het woord *colluvies* (hetwelk eigenlijk een drekhoop beteekent) zeer eigenaardig, om eene menigte zaamgerotte volken aan te duiden. In Tac. Jaarb. 59, 26, *dat mengelſchuim van verſcheide volken* en 210, 3, (gij) *zult...dat mengelmoes niet dan met vreeze in toom houden.*

MENGELVLAM. Met dit ééne woord drukt Hooft het vermengen van twee liefdevlammen uit, Ged. 184, 8,

om lyf en ziel in een,
Door hare mengelvlam, te ſmelten van u tween.

MENGEN, is twee of meer dingen onder elkander doen. Van hier overdragtelijk onder elkander loopen, zich midden tusſchen anderen ſtellen. In dezen zin komt het voor in de N. H. 359, 32, *zynde...gewoon, in ſtee van...te mengen...aan de ſtaart der troepen...hunne ſinkroers te vullen*, dat is, in plaats van zich in het krijgsgedrang te begeven.

MENGENIS, van het voorgaande *mengen* herkomſtig, heeft onderſcheidene beteekenisſen; en wel voor-

vooreerst en meest algemeen die van vermenging. Leev. v. Agric 524, 9, *mengenis van 't geſchrey der mannen en vrouwen;* voorts in die van gevecht (*mêlée*) H. d. Gr. 88 24. *dat de ſchaaren buiten mengenis niet en zôuden te hôuden zyn.* N. H. 772, 22, *verſlaaghen in de vuurigheit der mengenis.* In de N. H. 594, 30, beteekent *eene doorgaande mengenis* zooveel als een beſliſſende ſlag waarin het geheele leger zoude gemengd zijn; — vervolgens, vermenging of verſchil van gevoelens; zoo als wij het lezen in de N. H. 50, 50, *mengenis der Raaden,* waar het tweeledig gevoelen der Raadsleden bedoeld wordt; laatstelijk bemoeijing, N. H. 952, 46, *dat hy zich, van wyder mengenis in de zaak .... te hoeden had.*

MENIGVOUDIGHEIT, zelfſt. naamw. van menigvoudigh, is het zelfde als menigvuldigheid. Br. 574, 9, *menigvoudigheit van genoegen.*

MENNEN, hetgeen wij nu alleen in den zin van paarden beſturen of in toom houden gebruiken, is eigenlijk in het algemeen, leiden, voeren. Het is dus niet vreemd dat Hooft het in de N. H. 395, 23, gebruikt voor het beſturen van ſchepen, *Naa 't oopenen derzelve, maakte de vloot veirt, mennende Boisot de voor, d'Ammiraal Adriaan Willemszoon de achtertoght.* Wij vinden het overal in de beteekenis van leiden, aanvoeren. N. H. 715, 18, *Op den twaalfden mende Hoohenlo al zyn volk naa Rolde* 743, 36, *'t beloop der oorlooghe* (zouw) *ſchoone geleeghenheeden met zich mennen,* enz.

MENSCHENDOOM, in plaats van menschdom, zoo als wij nu ſchrijven. N. H. 312, 15, *zich erbarmende, ... oover 't ellendigh lot des menschendooms.*

MEN-

MENSCHENSLAGHTINGH, voor ſlachting, offerande van menſchen, Zeed. d. Germ. 490, 26, *aan den welken zy ook . . . geoorloft achten, te offeren met menſchenſlaghtingh.*

MENTIE en MENTY, is het Lat. *mentio*, en beteekent gewag, van hier ook gerucht, omſlag. Br. 58, 40, (Ik heb) *mentie gemaakt van zyn verloop*, in welken zin wij het nog gebruiken. In de Ged. daartegen, 265, 31, ſtaat,

Met veel menty temen.

dat is, met veel omſlag, met veel gewagmaking.

MEPPE, is hetzelfde als Meppel, het ſtadje van dien naam. Het komt met deze ſpelling voor in de N. H. 1197, 26, *laatende binnen Meppe al zyn voetvolk.*

MERGEN, voor morgen, bij Kiliaan „ merghen," is te lezen in de Br. 339, 10, *Mergen verwacht men hier den Prins Kardinaal. Mergen* is, volgens Bilderdyk van meren, toenemen, al zijnde de toenemende dag.

MERKE, (BRIEVEN VAN) ter vertaling van het Franſche *Lettres de marque*, N. H. 43, 29.

MERKELYKHEID. Voor dit woord zeggen wij thans aanmerkelijkheid, of liever merkwaardigheid. H. d. G. 141, 50, *Maar hóudtmen 't daar voor, dat de Koningin, hem, onder andere merkelykheden, 't hóóft des Graven van Eſſex . . . . vertóónt hebbe.*

MERKWAARD, voor merkwaardig, nu alleen in gebonden ſtijl gebezigd, komt in ongebonden ſtijl

ſtijl voor in de N, H. 239, 23, *Liet het gemoedt my toe, eenighe merkwaarde waarheit te verswyghen*, en 544, 5, *een merkwaarde rechtspleeghing*.

MERKKUNDIGH. Aldus vertaalt Hooft, *inſignis*, uitſtekend, voortreffelijk, in Tac. Jaarb. 84, 3, *merkkundigh door 't ſtoelbroederſchap van vaader en zoone*, d. i. algemeen als opmerkenswaardig bekend, even zoo als wij wereldkundig zeggen.

MESTAAS. Dit woord uit *mest*, vetmaking, van *met* of *med*, dat vet beteekent, en *aas*, ſpijze, zamengeſteld, beduidt, vet of krachtgevend voedſel. Tac. Hist. 383, 11, *Aldaar deelde Vitellius aan yder ſoldaat bereide ſpys uit, als mestaas van ſchermers*. Het woord is nu geheel in onbruik.

MESTINGH. Mesting. Tac. Hist. 332, 30, *Vitellius luyerde....zwaar van mestingh*, d. i. volgens de verklaring van Hooft zelven, overlaaden met zijn vet ... *Mesting*, in dien zin, is dus, het vet door veel eeten aangegroeid.

MESUIS of *meſus* is hetzelfde als het nog gebruikelijke abuis, *abuſus*. Het beteekent een misbruik, kwalijk gebruik; van hier eene ligte dwaling. Br. 19, 43, *noemende* (zijne misdaad) *een meſuis*. Verg. 21, 43. 285, 13, *meſuſen aan de... bekaadinge*, enz.

MET. Dit voorzetſel werd oudtijds ook *med* geſchreven. *Met*, *med*, *mede* vinden wij, gelijk reeds uit onze vroegere aanteekeningen gebleken is, in de zamenſtelling met deze driederlei ſpelling gebezigd. Zoo leest men in de Ged. 109, 53,

En ſleept zyn' zoon tweejarigh met.

dat is, sleept zijn tweejarigen zoon mede. Voorts verdient opmerking N. H. 108, 26, *uit bekommering met den staat*, waarvoor wij nu zouden zeggen: voor den Staat en 638, 7, *een ravelyn.... swanger met veertien tonnen kruids*, waarvoor men thans zoude schrijven, zwanger van enz.

METBEVELHEBBER, voor medebevelhebber N. H. 176, 51, *die... neevens eenighe zyn' metbevelhebbers, onthalst werd.*

METBRENGENDE, voor medebrengende Br. 57, 3, *directelyk, tegens d'ordre en costumen... metbrengende, dat yder*, enz. Zoo ook in de N. H. 650, 5; *Hy neeme.... geene vremdelingen... booven de metgebraghte.*

METBROEDERSCHAP, voor medebroederschap. Dit woord bezigt Hooft, om ambtgenootschap uit te drukken Tac. Jaarb. 78, 28, *'t metbroederschap in 't Burgermeesterampt.*

METGENOOT. Medegenoot. N. H. 677, 40. Zie ook boven op *Medgenoot.*

METGEZELLIGH, is hetzelfde, als het hierboven vermelde *medegezel*, als bijv. naamwoord gebruikt. Aldus vertaalt Hooft het woord *socius*, in Tac. Jaarb. 58, 45, *ter eere van 't bondtgenootschap der metgezellighe en oude stadt*, waarvoor wij nu zouden zeggen, der bevriende, door vriendschap verknochte stad.

METGEZINDEN, voor medegezinden, gebruikt Hooft, om geloofsgezinden, geloofsgenooten aan te duiden, in H. d. G. 102, 43 *Zyn voestergeloof, dat hem den yver zyner metgezinden bezillighde, te verzaaken.... viel hachelyk.*

MET-

METGUNSTJAAGER, voor medegunstbejager, komt voor, om *candidatus*, een die naar een ambt of gunst ſtaat, te vertalen, in Tac. Jaarb. 173, 29, (Hij heeft) *thans onder eedele metgunstjaagers het Schouſchap .... verworven;* dat is, uit edele perſonen, die er met hem naar ſtonden.

METHULPER, waarvoor wij nu *medehelper* zeggen, is te lezen in Tac. Jaarb. 76, 16, *Piſo....tot methulper aan Germanicus gegeeven.*

METPLEGHTIGH, METPLICHTIGH, bij Kiliaan „ med plichtigh," (zie de aant. op *meedepleeghers*) nu alleen met de ſpelling van *medepligtig* gebruikelijk, beteekent *ſocius*, en komt met deze ſpellingen voor op onderſcheidene plaatſen. Vergelijk onder anderen N. H. 406, 26, waar het *metpleghtigh;* en Tac. Jaarb. 22, 12, waar het *metplichtigh* geſpeld wordt. Zie ook 135, 40.

METLYDENDE. Medelijdende. Br. 139, 21, *ſlappe oft metlydende, oft metwenſchende Majeſtraten.*

METSEN, waarvoor wij nu *metſelen* zeggen, is eigenlijk houwen, en van hier voor het houwen van ſteenen, en alzoo opbouwen gebezigd (vergel. Weiland op het woord) N. H. 999, 22, (Hij liet) *daarop metſen, van groote witte ſteenen, een bak*, enz., en Br. 100, 43, *beelden in zynen binnenborst als een kapelle te metſen.*

METTEN. Morgenzang in de kloosters. van het Fr. *matines.* Br. 414, 39, *tot dat m' er de metten van UE. Bruiloft meê te luyen hebbe.* Kiliaan „ mettenen, *horae, ſive preces matutinae.*" Zie voorts Weiland, op het woord. Men zegt nog, *korte metten maken.*

METVEREENIGHDE, voor *medevereenigde*, waarvoor wij nu, met verwerping van het voorzetsel, alleen *vereenigde* zouden zeggen, komt voor in de N. H. 412, 36, *oft de metvereenighde ſteden*, d. i. de verbondende ſteden.

METVERWANT, hetzelfde als mede-verwant, even als al de vroeger aangehaalde en volgende woorden uit *met*, *med*, *mede* en *mit* zamengeſteld, komt op ettelijke plaatſen voor, en beteekent verbonden, eedgenoot, deelgenoot, medepligtig. Zie onder anderen N. H. 110, 44, *der Eedelen gemaghtighden, zich ſterk maakende voor hunne metverwanten.* H. d. Gr. 146, 48, *den Graaf van Auvergne, dien men voor zyn metverwant hield.* Tac. Jaarb. 122, 50, *gedwongen....om zyn metverwanten te melden.* Br. 95, 32, *tot meldinge van hunne metverwanten*, en elders, bijzonder in de N. H.

METWEETEND en METWEETER, beteekent hetzelfde als *meedeweeter* (zie dat woord) en komt voor in Tac. Jaarb. 141, 12, *alle de metweeters van 't vlockverwantſchap*, en aldaar 173, 41.

METWENSCHENDE. Br. 139, 11, *ſlappe oft metlydende oft metwenſchende Majeſtraaten.*

MEUGEN, in plaats van *mogen*, vindt men in de Ged. 19, 32,

Al eer de zinnen haar dat mededeelen meugen.

en 245, 25,

Want, Heer, uw weldaên meugen
Doch niet den dooden heugen.

Op welke beide plaatſen *meugen* kunnen beteekent.

MEUKEN. Eigenlijk zacht, week, voorts gedwee maken, vermurwen, overdragtelijk voor rijp worden. N. H. 695, 32, *Zyn' hoope was, hen, door knel-*

knellen van honger, te meuken. 797, 50, *gemeuke van minne.* 1094, 50, *sommighen sloeghen 't er geen twyfel aan, oft hy soude, in geval van langer leeven, naa 't meuken van den moedt door tydt en ervaarenis, zynen oom . . . geschorst hebben.*

MID, met afsnijding des uitgangs *den*, voor het midden, lezen wij in de Ged. 76, 37,

De Koning stond in 't mid.

111, 34,

In 't mid der starren,

Het schijnt bij de oude dichters meermalen gebruikelijk te zijn geweest *mid* voor *midden* te schrijven. Vergel. Huydecoppers Proeven op Vondels Hersch. bl. 631, op *midlyk* en aldaar

Dat 't eerste niet van 't mid, noch 't mid van 't end verschil.

MIDDE, voor midden, vindt men op ettelijke plaatsen, b. v. in de N. H. 160, 18, *met de pakkaadje in 't midde.* 225, 51, *Porthau had het beste van 't midde*, en Tac. Jaarb. 255, 25, *hy werdt gevonden op 't midde van den dagh.*

MIDDAGH, wordt vrouwelijk gebezigd in de N. H. 1058, 19, *recht op de middagh.* Doch in Tac. Jaarb. 173, 24, lezen wij *des middaaghs.*

MIDDELBAAR, is wat matig is, wat tusschen beiden staat, wat tot geen uiterste overhelt. Tac. Hist. 326, 44, (van Galba sprekende) *zyn aardt is middelbaar geweest*, (medium ingenium) *meer buiten gebreecken dan met deughden. Middelbaare nacht der Lente*, N. H. 836, 18, is, gelijk Hooft zelf dit eenige regels later verklaart, den 21sten Maart (*aequinoctium*).

MIDDELEN VAN SLEETE. Belasting op de eetwaren, met een onduitsch woord *Comsumtie.* N. H. 1044, 19, *Zy stelden . . . in zyn' han-*

den . . . . de loopende middelen van steete . . . . te kryghen uit het platte landt, daar men de middelen van steete niet heffen kon.

MIDDELEN, is in het midden treden; van hier vereffenen, beslechten. Wij zeggen nu meestal, bemiddelen. N. H. 18, 24, *Om dit geschil te middelen, werd geraamt*, enz. Van dit werkwoord is *middelaar* en het Vr. *middelares* of

MIDDELERSSE, zoo als wij het lezen in de Redev. achter de Br. 574, 7, *de . . . . beroemtheeden deezer konste, die als middelersse van . . . meenigvoudigheit van genoegten . . . in . . . waardigheit is gehouden.* In de N. H. 16, 6, echter schrijft Hooft *middelaares.*

MIDDELHEFFING, voor heffing van middelen, in den zin van belastingen, als de middelen van den Lande, N. H. 634, 8, *Zich te verbinden . . . tot eenpaarighen voet van middelheffing.*

MIDDELLANDSCH, is wat tusschen landen, in het midden van landen ligt. N. H. 256, 11, *mits 't afvallen der middellandsche steeden*, en 1159, 43, *de middellandsche steeden;* beide voor steden, in het midden des lands liggende.

MIDDELLOOP, voor het midden van den loop, lezen wij vrouwelijk gebezigd, in het Leev. van Agric. 527, 14, *uitgerukt, in de middelloop der besten ouderdooms* (medio in spatio.)

MIDDELS, in den tweeden naamval van het enkelv. N. H. 879, 50, *meer middels dan ooyt* voor, meer middelen.

MIDDELMEESTER, is tusschenmeester; iemand, die tusschen den meester, den heer, den Vorst en de onderhoorigen in staat; H. d. G. 138, 6,

6, *yemandt, die, zonder middelmaester te kennen, zyner Majesteit aanhing.*

MIDDELMAATELYK, uit *middel* en het bovenvermelde *maatlyk, maatelyk*, zamengesteld, schrijven wij nu middelmatig. Tac. Hist. 315, 18, *veelen .... spraaken middelmaatelyk* (medie.)

MIDDELZINNIGH. Tusschen twee zinnen of beteekenissen in; wij zouden nu zeggen, dubbelzinnig. Tac. Hist. 411, 42, *Mucianus ... schreef dikwyls middelzinnigh*, hetgeen Hooft zelf door *tusschen beide* opheldert.

MIDEBBE, voor midden ebbe, de halve ebbe N. H. 999, 44, *teeghens dat de helsche branders ... ter mid-ebbe zouden aankaamen.*

MIDHERFSTMAANDT, voor de helft van Herfstmaand, September, even als middag, midnacht, voor middendag, middennacht. Br. 481, *tot* 43, *tot midherfstmaandt toe.* Zoo lezen wij ook in de N. H. 72, 11, *midlentemaandt*, en 950, 18, *Midwynmaant.*

MIDLERTYDT, voor middelertijd, dat is, middelerwijl, terwijl; *interim, interea*, vindt men op onderscheidene plaatsen, b. v. N. H. 127, 1, *De Prins van Oranje midlertydt t'Amsterdam gekomen.* Verg. 161, 36 en elders.

MIDLERWYL en MIDLERWYLE, voor middelerwijl, van gelijke beteekenis als het voorgaande, N. H. 172, 18; 221, 3 en elders.

MIDLYVE (TEN), voor tot aan het middenlijf. N. H. 723, 10, *Van eenen diergelyken werd zeekre dienstmaaght getroffen, tan midlyve.* Vergelijk Huydecoper, Proeve op Vondels Herscheppers, bl. 267, vs. 85. Het behoort onder de bijzonder-

derheden, dat men alleen in het woord *middag*, de ſpelling van *mid* behouden heeft, terwijl men in alle andere woorden nu *midden* ſchrijft.

MIDNACHT, voor middernacht, N. H. 518, 38, *hoe hem, 's eenen midnacht ... de Burggraaf ... was koomen aangeeven.*

MIDTZOOMER en MIDZOOMER, voor midden in den zomer, Tac. Jaarb. 46, 2. *Alzoo 't nu midtzoomer was.* N. H. 836, 33, *zulx ook, dat Kersdagh hadde kunnen ten midzoomer koomen.*

MIDVASTE. Even als van voorgaande woorden voor middelvasten, halfvasten. H. d. G. 102, 39, *dat daerop, over midvaste ... een geſprek aangeheven werdt*, dat is, na halfvasten.

MIDWEEGHE. Midweg, wegh, of weeghe, is halfweg, het midden van den weg, N. H. 13, 20, *Deez ... rukt naa Grevelinge, midweeghe tuſſen Duinkerke en Cales.* 274, 21, *dien hy belaſtte ſtal te houden, midweeghe van beyde de leeghers.* Verg. aldaar 1162, 23, en H. d. G. 27, 3, *midwege der Seine.*

MIDWEEKE, voor middenweek, is de helft van de week, ter halverweek, en dus Woensdag, (*Mitwoch*) Br. 463, 5, *wy maaken giſſing, ter naaſte midweeke, met pak en zak over te koomen.*

MIED of MIEDE, is een oud Hollandsch woord (zie Kiliaan) en beteekent een berigt, eene tijding. In deze beteekenis komt het voor op ettelijke plaatſen. N. H. 348, 46, *Die ... ontſlaakt werd, en tot Armuide gevoert, met de miede van de neêrlaagh der zynen.* 357, 5, *die op miede uitgeweest waaren.* Verg. aldaar 397, 8; 603, 27, enz.

enz. Zoo ook Tac. Jaarb. 20, 4, *zal ik mynen vaader.... deeze miede brenghen* en Ged. 99, 40,

.... Wat voor mied'?

Het woord beteekent echter ook een bodeloon, en van hier in het algemeen loon; in welken zin het voorkomt. N. H. 279, 48, *dewelke.... zich zoo goedt een' miede beloofden, dat zy 't, een uur voor den vyandt.... aanbraghten.*

MIK. Een mik is eigenlijk, een tak, een kruk, het hout waarop men een boog, of roer legt, om die naar het doel te rigten. In dezen zin komt het voor in de Ged. 246, 31,

De ſteevigh' armen zyner booge
Zyn.... reedt ter tooge;
De flits daarop; hy neemt zyn mik:
Altzaamen in een oogenblik.

Verg. Weiland en Bilderdyk op het woord.

MILDDAADELYK. Bijwoord voor milddadig, mild. N. H. 553, 52, *Ten laaste hoe milddaadelyk had zy onlanx .... de Staaten met gelde gerieft.*

MILDELYK. Toeſchietend, voorbarig, vermetel. N. H. 279, 36, *Beauvoir... hier af verkundſchapt, en misſchien volle mildelyk geworden van der Geuzen afbrek voor Tergoes, liet zich voorſtaan* enz.

MILDIGHEIDT. Mildheid. Br. 515, 3, *de mildigheidt van zoo een eedel gemoedt.*

MIN. Dezen naam van den Liefde-god vinden wij als eigen naam, even als men Jupiter, Juno, Febus zegt, zonder het voorzetſel *de* en met een hoofdletter geſpeld in H. d. G. 13, 41. *Toen quam Mercurius .... met Min uit de lucht gedaalt.* In deze beteekenis wordt, om de persoonsverbeelding, het woord *Min* als mannelijk gebruikt. Ged. 124, 125 en 172. Zoo ook 1e Bruiloftsdicht en Granida. Even zoo bij Vondel, Poëzy II D. bl. 546; bij Poot en elders. Hooft

wegt hierom, in het aangehaalde voorbeeld: *met Min*, zonder lidwoord, als of hij zeide, met *Kupido*. Met de *Zan*, voor *Febus* of *den Zonnegod*, en meer vrouwelijke woorden, is het eveneens gelegen.

MIN, voor minder, de vergrootende trap van weinig, komt dikwerf voor, en onder anderen in de N. H. 116, 16, *Hoe kond' het min;* en in Tac. Jaarb. 197, 8, *D'uitheemſchen weeten nergens min af, dan van ſtormgereedtſchap.*

MINDEREN, waarvoor wij nu meestal verminderen ſchrijven, ontmoet men in de N. H. 66, 37, *geen gezondt oordeel.... vond ongerymt de peenen te minderen.* Verg. 598, 37; 712, 41; 848, 37; 1097, 51, en in Tac. Jaarb. 192, 27, *minderen der vreeze.* N. H. 116, 32, *geminderd*, en aldus op meer plaatſen.

MINKYZER, zamengeſteld uit *mink*, (verwant met *mank*, *manken*, en *yzer*, is een ijzer, tot verminking dienende; bijzonder een voetangel, eene klem. N. H. 196, 52, *In de ondiepte der ſtroome, deed hy minkyzers, oft houten vol ſpykers, met de punten opwaarts, werpen, om der ruiterye 't weder t' onbruik te maaken.*

MINNE DRAAGHEN. Liefde, genegenheid betoonen. Tac. Jaarb. 53, 41, *op de welke 't Roomſche volk een' korte en ongelukkighe minne gedraaghen hadt*, (breves et infaustos populi Romani amores.)

MINNEKYN, verkleinwoord van *min*, met den uitgang *kyn*, voor *ken*, *tje*, welke wij nu bezigen, is dus een Minnegodje, een Kupidootje. Ged. 157, 30,

Maar ſlaan in elke lyn,
Voor duif, een minnekyn.

dat is, ſpannen in elke lijn een Cupidootje, in plaats van eene duif, voor den wagen van Venus.

MIN-

MINNEVASTERT, voor vastert of vaster in het minnen, is iemand, die zich van minnehandel onthoudt, die vast, en niet geniet. Ged. 295, 22.

Nuchtre montje, minnevastert,
Hoe komt u vrouw Venus bastert
Dus geloopen in het hooft, enz.

Zoo leest men aldaar 296, 47,

Vastaartje.....
.....
Wie zoud' darren denken, dat
Oogenvlam zoud' konnen vat
Op uw schootvry borsjen vinne'.

Waar het echter ook kan schijnen afgeleid te wezen van vastaard, dat is vast van aard, niet ligt door min beweegbaar.

MINNEWALMT, is walmte, gloed van min. Wij lezen het in de Ged. 109, 33,

Die minnewalmt den boezem stooft.

MINUYT. Bij Kiliaan, *minute*, het kleinste (aan te wijzen) deel van een uur. N. H. 836, 26 en 27, *neeghen veertigh minuyten. Elf minuyten.*

MINVALLIGH, is van aard tot liefde genegen, van minzieke inborst, even als wij schroomvallig zeggen, voor van aard beschroomd. N. H. 374, 37, *gelyk de Spanjaardt minvalligh is.*

MINZUCHTIGHEIT. Zucht tot minnekoozerij, tot liefdehandel, verliefdheid van aard. N. H. 213, 29, *De Spaansche minzuchtigheit....moght zyn'...strengheit...gesmydight hebben.*

MISBRUIK. N. H. 986, 12, *die blyklyk verderf oft misbruik behelzen;* op den kant *abuis.*

MISDAADDIGHLYKER, voor misdadiger, meer misdadig. Tac. Hist. 406, 3, *En 't en mangelde aan geenen die... misdaaddighlyker Blæsus bewroeghden.*

MISDAADELYKE. N. H. 69, 19, *misdaadelyke rechtsvordering*, hetgeen men veelal en beter uitdrukt door het onduitsche *Criminele Justitie.*

MISDAADER, voor misdadiger, N. H. 468, 3, *zonder straf oover eenen misdaader te verwerven* en 582, 33, *de misdaaders*, enz.

MISDEELEN. Verkeerdelijk, niet wel bedeelen. N. H. 527, 35, (hij) *werd... gebeeden, om... haare stadt niet te misdeelen van de eere zyns bezoex*, dat is, niet te kort te doen, door haar de eere van een bezoek te onthouden.

MISDOENDER, is hetzelfde als misdadiger, van het werkwoord misdoen, kwalijk doen. Br. 40, 6, *het groot rigeur.... van oudts teegens de misdoenders.... gepleegt.*

MISDRAAGEN, bij Kiliaan, „mis-draaghen," wordt als wederkeerig werkwoord met het voornaamwoord *zich* gebezigd en beteekent zich verkeerd of kwalijk gedragen. Leev. van Agric. 568, 39, *Hem weerde van d'aanloxelen der geenen, die zich misdroegen* en N. H. 572, 15, *uit kracht der welke.... 's gezagh der Vorsten, die zich misdroeghen.... geschorst was.*

MISDUIDEN. Ten kwade duiden, Tac. Jaarb. 5, 22, *hunne woorden en gelaat misduidende op oeveldaadt* (in crimen detorquens) *stak hy op in zynen boezem.*

MISDUIDSEL, waarvoor wij nu meer gewoonlijk

lijk *misduiding* zeggen, is verkeerde uitlegging of opvatting. Br. 476, 16, *Ik weet niet . . . . wat misduidsels men . . . . vinden kan.*

MISDUNKEN, is argwaan, achterdocht, volgens Hooft in zijne aant. ook jaloezij. N. H. 1238, 10, *'T volk . . . . het eenighe was, waaruit het misdunken . . . . quam te ryzen.*

MISGAAN, bij Kiliaan *errare, delinquere, praevaricari* is kwalijk, verkeerd gaan, van hier tegenspoed hebben. N. H. 593, 24, *Zy . . . . als 't hun schoon hier misgaat*, enz. (Vergel. aldaar 334, 40,) en H. d. G. 102, 2, *dien 't met zyn middelen misgaan*, (dat is, die geruïneerd,) *was. Misgaan*, beteekent ook, niet te regt komen, van den weg raken. N. H. 305, 36, *oft het Haarlem misginge*, dat is, niet trof, van den weg van Haarlem afraakte; voor te buiten gaan; N. H. 80, 15, *die zich door lichtvaardigheit, oft verleydt van anderen, moghten hebben misgaan. Zich misgaan*, eindelijk is dwalen; misstoten, van het spoor raken; N. H. 688, 27, *Wie zich in deezen misging, verbeurde*, enz. Tac. Jaarb. 18, 50, *Men hadt zich genoegh met afscheid . . . . misgaan.* Vergelijk nog aldaar 269, 1.

MISGANG, van het voorg. werkwoord afkomstig, is dus verkeerde uitkomst, tegenspoed. N. H. 376, 40, *Hebbende de list eenen misgang gehadt*, 442, 47, *Billy . . . hebbende eenen misgang gehadt.* Verg. 460, 17 en 981, 9, N. H. 715, 40, lezen wij *misgank.*

MISGREEP, is hetzelfde als eene misvatting. N. H. 203, 20, *hoe zeeker gevangen . . . . al bevonden werd . . . by misgreep, gedoodt te weezen.*

MISHANDELING. Kwade, verkeerde handeling.

ling. Kiliaan „mishandelinghe, *crimen, noxa, culpa, delictum*," N. H. 193, 18, *hoe hy.... in geen' opspraak van ketterye, oft mishandeling, stond*, en dus ook elders.

MISHEBBEN, is niet slechts dwalen, maar ook misdoen. Tac. Jaarb. 76, 36, *is 'er iet daar zich Germanicus in mishadt heeft* (ii qua fuit iniquitas,) waarbij wij nog opmerken de uitdrukking: *zich mishadt heeft*, voor *misgehad heeft*. Ged. 296, 49,

Wat ik my mishad,

dat is, hoe ik dwaalde. *zich mishebben* wordt niet meer gezegd.

MISKEEK, zelfst. naamw. van miskijken, is verkeerd inzigt, dwaling des oordeels. N. H. 156, 16, *door soodaanighe miskeeken, verbysterd; by wylen, d'eeuwighe voorzienigheit*, enz.

MISLYKHEIT, Hetgeen misfen kan. N. H. 1800, 29, *hoop, vreez, mooghelykheit, mislykheit*.

MISLUK, van *mis* en *luk*, is hetzelfde als ongeluk. Ged. 71, 18,

Nocht misluk als het annegaat.

MISMIKKEN, is misschieten, verkeerdelijk raken. N. H. 981, 40, *zoo seheemervoght 's menschen vernuft en mismikken zyne wenschen*, dat is, doen, dwalen.

MISPREDIKEN. Kwalijk, misdadig, oproerig prediken. H. d. G. 126, 44, *Daar is 'er wel een.., gestraft, die min mispredikt hadden*.

MISQUAAM, bij Kiliaan „misquaem", is een verouderd woord, en beteekent alles, wat *mis*, dat is, flecht, verkeerd of ongelukkig komt of uitvalt,

valt; een onheil. Zoo komt het op een aantal plaatsen voor in de N. H. b. v. 83, 20, *indien de keeren vermoghten 't misquaam te keeren*, enz. overal in de beteekenis van ongeluk, gebrek of kwaad. Zoo ook in de Br. 365, 2, *De Wethouders, beducht voor eenig misquaam.*

MISQUAAME, voor miskwame, van het oude miskomen, kwalijk uitkomen, N. H. 467, 11, *zoo den hunnen in 't veldt yets misquaame.*

MISROOID. Deelwoord van het werkwoord misrooijen is, niet wel rooijen, uit *mis* en *rooyen*, hetwelk eigenlijk beteekent met eene roede afmeten. *Misrooide wyken* (hetgeen wij lezen in Tac. Jaarb. 273, 18, en waardoor Hooft *enormis*, ongeregeld, vertaalt) zijn dus kromme, bogtige, slecht afgelijnde straten of wijken. Men zegt nog *rooymeester*, en *dat iets wel* of *kwalyk gerooid is.*

MISSCHIEDEN, is kwalijk, slecht geschieden, zoo in de beteekenis van het slecht uitvallen eener zaak, als van het kwaad, dat personen overkomt. In de eerste beteekenis lezen wij het N. H. 536, 47, *dat 'er niet misschiedt was met den Prins te roepen*, dat is, geen kwaad gedaan was. In de beteekenis van het kwaad, dat personen overkomt, vinden wij het N. H. 323, 30, *dat hun niets misschieden zoude.* Tac. Jaarb. 100, 13, *zonder dat hun misschieden zoude* en H. d. G. 108, 30, *verzekering, dat niemande aan lyf, goedt,... misschieden zoude.*

MISSE, is hetzelfde als mist, mest, mes, *fimus.* Br. 166, 20, *boomen... met misse geholpen.*

MISSING, van het werkwoord missen, is verkeerde uitkomst. Br. 192, 17, *UEd. gissing... zal, acht ik, geen' missing maaken.*

MIS-

MISSLAAGEN, voor kwalijk ſlagen, mislukken. Tac. Hist. 357, 11, *Cæcina was belaaden in 't misſlaaghen van zyn beſtaan.* Tac. Jaarb. 213, 16, *oover zoo veel misſlaaghde ſchelmſtukken roepende*, dat is, over vele ſlecht uitgevallene en dus vruchtelooze ſchelmſtukken roepende.

MISSPREEKEN, is kwalijk ſpreken, ſlotteren, zich verſpreken. Van hier euvel of kwaadſpreken, lasteren. Br. 372, 3, *Heiltjen, Jans dochter... hebbende zeer ſchandelyk misſprooken van zyne Princelyke Excellentie.*

MISSTAL. Dit verouderde woord, zamengeſteld uit *mis* en *ſtal*, van ſtellen, plaatſen, is dus wat kwalijk geplaatst is, wat er ſlecht uitziet: wij gebruiken nog *misſtaltig*, *wanſtaltig*, enz. Br. 106, 6, *Ten minſten zal den misſtal... zulx uitmunten, dat ze een duidelyke leer zy, voor anderen.*

MISTROUWENDERWYZE. Als één woord aan eengehecht voor mistrouwend, N. H. 129, 4, *de Eedelen, mistrouwenderwyze... aangezien.*

MISVAL, is misgeval, kwaad geval. Het heeft dezelfde beteekenis, als *ongeval*. (Verg. Kilaan en Weiland op het woord) Tac. Jaarb. 38, 6, *'T zelfſte misval is thans aan Catualda oovergekoomen*, H. d. G. 92, 51, *erbarming over zyn misval*, N. H. 329, 3, *om 't misval eener ſtadt*; en elders. *Misval*, beteekent ook volgens Kilaan, *abortus*, misval van een kind. In dezen zin lezen wij het in de Ged. 246, 40,

Hoe gaauw zy ſchynen, endlyk zal,
Hun baaren wezen een misval.

MISVOEGEN. Kwalijk voegen, misſtaan. Ged. 162, 8,

Gelyk my loom misvoeght, misvoeght u ongemak.

en

en N H. 146, 8, *dien 't misvoeghde hierin Wet 't ontfangen.*

MISZAAKEN, Loochenen, ontkennen. (Zie de Aanteekening op dat woord bij Kiliaan) N. H. 732, 37. *Nu zouden zyn' weederſtreevers zelve niet miszaaken* enz. Zie ook 824, 37. Br. 385, 34, *'t wordt van hem miszaakt*, H. d. G. 134, 24, *Gevangen... miszaakte zy alles.*

MIT. Dit bijwoord is hetzelfde als *met*, *mede*, te gelijker tijd, te gelijk, en nog in ſommige oorden in de dagelijkſche ſpreekwijze gebruikelijk met de ſpelling *met*. Ged. 33, 18,

mit ontſteekt het welluſtige ſpeelen
Der negen zangſtren, enz.

Mit voor *met*, als voorzetſel, Ged. 31, 2,

mit
Haar verſchgevloghte krans van roozen roodt, en wit.

MITS, of *mids*, van het zeer oude *mydſe*, *medius* (zie Kiliaan op *mids*) komt voor in de Ged. 265, 44, en wel in zeer gemeenzame ſpreekwijze.

Dus hebbe kik geen genuigen
Dat ghy onlieden dus in 't mits komt vuigen;
Want dat's d'eerlykſte plets als men gaet by dryn.

MITS. Overmits, dewijl. N. H. 3, 10, *mits hem, oft zyn gezontheit.... oft zyn gewoonlyk geluk begaf.*

MODDEREN. In overdragtelijke beteekenis. N. H. 97, 16, *om ſtof tot ſtrafheidt... uit den grondt te modderen*, dat is, diep, ver op te halen.

MOEDDWANGELOOSHEIT. Dit woord, zamengeſteld uit *moed*, voor *gemoed*, in de beteekenis van drift of hartstogt, en *dwangeloosheid*, dat is, onbedwingbaarheid, is eene vergezochte ſpreekwij-

ze, welke zeker niemand tegenwoordig zonde gebruiken. Door hetzelve vertaalt Hooft in Tac. Zeed. der Germ. 499, 32, het Lat. *impotentia*, hetwelk niet slechts onmagt, maar ook vervoering, woede, hevigheid, dat is, onmagt om zich te beteugelen, beduidt. Moeddwangeloosheid is dus onmagt, om het gemoed of de driften te beteugelen. N. H. 502, 49, *'T volk Vargas dier maste spoet, dat hy, uit moeddwangeloosheit, Don Johan, diesweghe.... begroette.* 666, 3, *Deeze waaren de vruchten der moeddwangeloosheit van de Gentenaars.*

MOEDIGEN en MOEDIGHEN, is moed geven, inboezemen. Wij zeggen thans, met het voorzetsel *aan* of *be* aanmoedigen of bemoedigen. N. H. 175, 50, *Voorts aan 't moedigen der uitgeweekenen.* 535, 11, *Verwittigt, hoe Don Johan d'Amsterdammers moedighde* en elders.

MOEDKOELING. Gemoedskoeling, en alzoo wraakneming. Wij zeggen nog in de gewone spreekwijze *den moed koelen.* N. H. 682, 33, *om zich te speinen van zoo schriklyk een' moedkoeling.*

MOEDMAATIGING. Matiging des gemoeds, gematigdheid, *moderatio.* Tac. Jaarb. 265, 26, *Dit was te doen om den naam van moedmaatiging.*

MOEDT, voor gemoed N. H. 333, 13, *de Spanjaarden.... vlooghen in vuurighen moede teeghen de bres,...op.* 727, 52, *Jaa de moedt der gemeente begon nu oover te loopen van onbenoeghen.* H. d. G. 79, 45, *dat u de toegedreven' ongelyken in den moedt steeken.* Zoo ook in de Ged. 77, 11,

o moeden onbesneden,

dat is, ô ongeknotte, dappere gemoederen. 84, 41,

de

de welk' in moede gram,
Te trotſen oft verſmaân, noit vyandt welbequam,
waar het beteekent: *gram van gemoed.*

MOEDT MAAKEN, is zich zelven moed of krachten geven tot eenig belangrijk bedrijf. Wij vinden het van ſoldaten, die zich door ſpijze tot eenen aanſlag voorbereidden, gebezigd in de N. H. 288, 41, *Terwyl deeze vast moedt maaken, en onder 't ſtempen.... 't verſtandt.... ſcherpen. — moedt neemen*, voor moed ſcheppen, H. d. G. 39, 31.

MOEDTGAAF. Gave van moed, een ſtemming tot moed. H. d. G. 165, 42, (Hij) *vind de... neemen 't voor een' moedtgaaf, om... manlyk te volharden.*

MOEDWIL. Dit woord is mannelijk, even als wil; wij vinden het echter vrouwelijk gebezigd in H. d. G. 51, 4, *als bleek aan de moedwil;* alsmede N. H. 699, 18, *zy.... pleeghden hunne moedwil een' volle maant.*

MOEYEN, is van moeden, mueden, *fatigare*, en dus eene zamentrekking van *oed* in *oey*. Het woord heeft onderſcheidene beteekenisſen, b. v. N. H. 587, 22, *d' Antwerpenaars.... lieten niet af, van den Aartshartogh, den Prins, hunne Majeſtraaten te moeyen*, dat is, zich tot hen te wenden, hen lastig te vallen. N. H. 545, 8, *De wacht, zich des moeyende*, dat is, zich daarmede bemoeijende. Vergel. Ged. 61, 8, H. d. G. 94, 23; 97, 5, en elders.

MOEYENIS, van dit werkwoord afkomſtig, is dus de last, welke men op zich haalt, door zich met iets in te laten. N. H. 276, 27. *Uwe heerlykheit vergeeve my de moeyenis.* 601, 17, *'t zou myn moeyenis maatighe.* Het beteekent echter ook de vervolging of last, dien men lijdt, door

zich met iets ingelaten te hebben. N. H. 661, 31, *Nocht om werken, nocht om woorden... heefs yemandt eenighe moeyenis.. te lyden.* — In de N. H. 890, 26, lezen wij het woord met de invoeging der *t*, *oft het geviel, dat hun.... eenigh belet oft moeytenis bejeeghende.*

MOEIREEDT. Gereed om zich met iets te moeijen af in te laten. N. H. 1241, 8, *Ditvolk... doorgaands onrustigh, moeireedt, en heethoofdigher dan de Hollanders.*

MOER, is zamengetrokken uit *modder*, en beteekent het bezinksel van vloeibare stoffen; van daar ook het slijk, dat op de velden ligt; en het drassig land zelf, de moerassen. N. H. 178, 20, *De Geuzen.... jaaghen 'er een deel in de moeren*, 718, 14. *Hy.. .zond het voetvolk oover 't moer van Ommen.* — Verg. Tac. Jaarb. 29, 17, Daar *moer* ook gebezigd wordt voor bezinksel, hetgeen onder den wijn ligt, zoo komt het van hier overdragtig voor in de spreekwijze *op een moer leggen*, dat is, op een bedekten of verborgenen grond liggen, gelijk N. H. 88, 1, *De Prins, om zeeker te zyn op wat moer alles leggen moghte.* Zie ook Tac. Hist. 320, 29, en elders.

MOERAS. Dit woord, hetzelfde als het voorgaande, teekenen wij hier alleen aan, dewijl wij het vrouw. gebezigd vinden N. H. 9, 21, *door de moeras;* 724, 42, *van achtre oover de moeras*, tegen het gewone gebruik aan, dat het woord onzijdig maakt.

MOERIGH, bijv. naamw. van het voorgaande *moer*, beteekent moerassig, N. H. 217, 16, *moerighe landen* (zijn) *van een gereeten.*

MOÊRS, zamengetrokken uit *moeders*, meerv. van *moeder*. Ged. 88, 26,

De

De moêrs begosten om te zien.

Oudtijds was het even gewoonlijk *moêr* als *moeder*, *vadr* als *vader*, zonder eenige platheid, te zeggen. De zamentrekking is nog overgebleven in *bestevadr*.

MOESKOPPER. Dit woord is zamengesteld uit *moes*, kapsel, hakſel van het oude *moên*, pletten; (Zie Bilderdyk op het woord) en *koppen*, *kappen*, knotten, afhouwen. Een *moeskopper* is dus bij overdragt een vrijbuiter, die het platte land afloopt. Br. 147, 36, *dat* (de waagenman) *den geweezenen ruiter onder de moeskoppers van den vyandt in 't devasteeren der Dorpen . . . zoude hebben erkent.*

MOESMARKT, is hetzelfde als groenmarkt; de markt, waarop moes of groente verkocht wordt. Tac. Jaarb. 57, 16, *eenen tempel . . . die by de moesmarkt gebouwt was.*

MOESTUINLUIDEN, voor warmoeziers, groenteverkoopers, N. H. 381, 6, (zoo) *dat de moestuinluiden, in kort, eenen rykdoom ooverponnen.*

MOET, (KOMEN TE) voor tegemoet, tegen komen. Ged. 41, 56,

Verheught, met bly gelaat, komt ons het hof te moet.

MOEZELAAR, voor moezelwijn; wijn aan de rivier de Moezel gewasſen. Br. 454, 9, *het vaasje met Moezelaar*; en aldus ook elders.

MOFFELKEN, van moffel, is hetzelfde als *mouw*, en beteekent, wat men over de armen en handen trekt tot afwering van koude van hier in het bijzonder bontwerk. Een *moffelken* is dus een mofje. N. H. 849, 9, (hij) *ſtak het* (briefje) *voorts in een moffelken, dat hy aan den arm had.*

MOGEN, MOOGEN en MOOGHEN, heeft verſchillende beteekenisſen, welke nog in zwang zijn en tot welker verſtand wij verwijzen naar Weiland op het woord. H. d. G. 21, 44, *welke... óógen, mogende tegens zó yſelyk een gezight*, dat is, beſtand tegen zoo een gezigt, het kunnende verdragen. Ged. 168, 16,

o moogende Godin,

dat is, vermogende, magt hebbende. Tac. Jaarb. 10, 12, *om te beter tooghens de baaren te mooghen*, dat is, beſtand te zijn; en Hist. 371, 3, *mooghende teegens geen' zwaare zorgen*, dat is, geen zware zorgen kunnende dragen; 291, 18, *die... gedwongen werden, hunne vaste goederen voor geringen prys af te ſtaan, om... een' merkelyke ſom te mooghen* (kunnen) *opbrengen*. Zoo zegt ook Hooft in de Br. 259, 18, *en niet in alles deur gemoogen, met hetgeen dat zy dreeven*. 579, 2, *heeft het wel van 't harte gemoogen*. Tac. Hist. 322, 17, *Nu heeft hy ons over gemoogen als of wy de zynen waren*, (nunc et subjectos nos habuit tanquam suos).

MOLYK, MOOLYK, is, volgens al onze taalkenners, eene verbastering van *Moloch*, het bekende afgodsbeeld; en van hier overdragtelijk voor alle afgoden en ſchrikbeelden, voor alle poppen, als in de Rampz. 33, 44, *'t en zy dan, dat haar' uitvaart met een' gebóótſten móólik gehóuden is*, dat is, met een geboortſeend of nagemaakt beeld van een dooden, dat op zich zelf altijd een ſchrikbeeld is. H. d. G. 20, 37, *Dies... het vonnis des dóódts... te werke geleidt is aan dénen mólyk van ſtró*, dat is hier eenvoudig, eene pop.

MOMAANZIGHT. Dit woord, hetzelfde als *momme*, een masker, *larva*, is dat, wat de oude tooneelſpelers voordeden, om hunne perſonaadje voor te ſtellen; van hier alle gelaatsbedekking of vermomming. H. d. G. 164, 8, *dat momaanzight is af*. N. H. 204, 34, *Doch maakte hy*

zich ſterk; dat momaanzight lichtelyk af te trekken.

MOMBARDY. Voogdij. Het woord is afkomſtig van *mondbaar* of *momber*, dat is mondvoerder of woordvoerder voor den onmondigen; van hier voogd. N. H. 747, 26, *Oft dan de Staaten meinden, den Vorſt....te verſtecken van alle... maght nopende de mombardy zyner kinderen.* Vergelijk H. d. G. 119, 30, en Br. 307, 13, waar het *membaardye* is geſpeld. Men vindt *monbardy* N. H. 517, 38.

MOMBER, is de voogd of beſchermer zelf. N. H. 843, 27. *Dan zal... uw perſoon zelf mondigh zyn, en bevel over de momberſ bruyken.* Zie Tac. Jaarb. 87, 13.

MOMME, is niet ſlechts het masker zelf, maar ook de perſoon, die vermomd is of het masker draagt. Het ſchijnt van ouds op bruiloften en groote feesten vergund te zijn geweest, dat zich eenige perſonen, niet dadelijk tot het feest behoorende, gemaskerd indrongen, of wel de gasten door gemaskerde vertooningen vermaakten. Br. 309, 28, *gelyk eertydts de mommen op onze bruiloften plagten te doen.*

MOMMEN. Vermommen, een masker voor of aandoen. Rampz. 21, 3, *ten welken einde... men...den roep zaaide, dat de Hertogh...thans zou uit mommen gaan*, dat is, zich maskeren zoude. Zie Huydecopers Proeve op Vondel, 210.

MOMMEVOLLIK, voor mommevolk; vermomd, gemaskerd, en van hier ſchijnheilig volk. Ged. 16, 72,

Maar 't is een mommevollik daar,

dat is, een bedriegelijk, ſchijnheilig volk.

MOM-

MOMMERY, is, volgens Kiliaan, de ſtoet van maskers, of mommen. N. H. 814, 38, (Er was) *groot gereedtſchap gemaakt, tot ſteekſpeelen, banket, en mommeryen.*

MOMPELING, van het werkwoord *mompelen* of *mondpelen*, dat binnensmonds geluid maken beteekent. Alzoo een gerucht, dat men half overluid doet rondgaan, H. d. G. 81, 34, *hoe ongerymt het is, my... tôt omhelzing van hunne gezindtheidt, te willen parſſen, met zulk eene mompeling.*

MOMPEN, is, even als mommen, van *mom* afkomſtig, en beteekent hetzelfde. Het wordt echter meest gebruikt in den zin van opzettelijk bedriegen, misleiden, en komt dus ook voor, N. H. 154, 26, *Die anders denkt, deunt 'er meé, oft meent de meester te mompen.* 453, 45, (zij) *leggen... 't weeder op mompen aen.* H. d. G. 180, 20. *Maar wacht u haar te mompen.* Vergelijk de Ged. 48, 45; Tac. Hist. 319, 17 en elders.

MONDELINGS, voor mondeling, hetzelfde als het oude *mondelick*, is bij monde. N. H. 115, 50, *De Prins, hem mondelings bericht hebbende.*

MONDELYN, voor mondje, even als kindelijn, voor kindje, Ged. 180, 24,

Zoo 't kleinoodt.....
Daar 't geurigh mondelyn meé bralt.

MONDEN. Smaken; voorts aanſtaan, welgevallen. N. H. 24, 6, *Dit antwoordt... mondde den Spaanſen Koning niet.*

MONDIGHER, van het voorgaande monden, voor welgevalliger. N. H. 781, 13, *Mondigher ook, en lcevendigh getuighenis ſtrekte hem de geherberghde gheſtalt.*

MONDT. In het vrouwelijke geſlacht. N. H. 165, 25, *ziende naa de mondt van eenen Vargas*, dat is, zich naar hem ſchikkende. Zie ook 2, 5, waar *mond* echter mannelijk gebezigd wordt, en aldus ook 64, 8, *den mondt, tot de ooren toe, oopen te doen*, hetgeen zoo veel beteekent als zeer ſterk ſchreeuwen, klagen. *Uit den mondt ſpreeken*, 233, 24 en 258, 47, is, vrij, onbeſchroomd ſpreken. Vergel. 125, 18.

MONDT, (VOORRAAD VAN) voor mondbehoefte, voorraad, die den mond vult. N. H. 863, 14, (de Spanjaard) *gerieft, niet alleen met voorraadt van mondt en oorlogh, maar ook met geldt.*

MONDTGEMEENSCHAP, voor mondelinge onderhandeling of geſprek, *colloquium*. Tac. Jaarb. 63, 43, *'t krakkeel waare by mondtgemeenſchap wel needer te legghen.*

MONDTKOST. Dit woord, zamengeſteld uit *mond* en *kost*, en ſpijs beteekenende, vinden wij, even als Bilderdyk het, om den uitgang op *st*, in zijne Geſlachtl. aanduidt, vrouwelijk, en geenszins mannelijk, zoo als het thans meest gebezigd wordt. N. H. 1030, 1, *zoo aangaande de huisinge, als de mondtkost.*

MONIK, waarvoor wij nu alleen *monnik* zeggen, bij Kiliaan „moninck, munck," is van het Gr. *μόνος*, en beteekent iemand, die alleen of eenzaam leeft. H. d. G. 79, 12, *Jacob Clement, Jacobyner monik.*

MONNIKSCH, voor monnikachtig, van eenen monnik, lezen wij in den Rampz. 11, 1, *de Paus ... zeggende die niet dan voor monnikſche nydigheden te achten.*

MONNIXKAP, voor monniks of monnikenkap. N. H. 176, 13, *Dies . . . gaat Carloo, onder een monnixkap ſchuilen.*

MONOPOLY, voor *monopolie*, beteekent, volgens Kiliaan, die het te regt als bastaardwoord opgeeft, niet ſlechts „ alleenkoop, opkoop, voorregt om alleen te koopen of te verkoopen," maar ook *oeitio*, de toeloop om dit te verwerven; van hier beteekende het oudtijds, in gemeenzamen ſtijl, allen oploop, of oproer. Ged. 265, 10, (van iemand ſprekende, die te veel heeft gegastereerd:)

Hy kreegh zulken monopoly in zyn buik . . .
Mit gorren, mit knorren . . .
Al haddender vyftigh luy over hoop elegen mit disputeren.

MONSTERINGH. Dit woord bezigen wij nog voor het in oogenſchouw nemen van krijgsvolk. Hooft vertaalt het woord *lustrum* mede alzoo, in toepaſſing op den Romeinſchen Raad, die door de Cenſors als gemonſterd werd, in Tac. Jaarb. 183, 6, *alhoewel de Raadt onlanx te vooren verleezen was, en de monſteringh geſlooten.*

MONTHOUT, is *ligustrum;* aldus geheeten, om dat men de bladeren tegen het ſcheurbuik kaauwt. Br. 437, 8, *wiens geur . . . enze Doorn en Monthout . . . beſchaamt.*

MOOGENHEIT, voor mogendheid, lezen wij dus geſpeld in Tac. Hist. 408, 5, *op hoope van toekoomende moogenheit;* en 351, 8, *mooghenheit.*

MOOGHENSTE, (DE) voor de vermogendste. N. H. 76, 26, *dat de mooghenſte Heeren, en Staaten . . , in den windt zouden zien.*

MOONY. Dit woord is niets anders dan het Engelſche *money*, en het Franſche *monnaye*, en komt

komt dan ook in een vrolijk Bruiloftsdicht voor Ged. 296, 86,

Overmaat van moony baat
Om te worden meisjens maat.

dat is, groot geld baat, om bij de vrouwen gezien te zijn.

MOOR. Hetzelfde als *moer*, *moeras*. (Zie onze aant. op die woorden) wij vinden het in Tac. Hist. 340, 2, *tot dat weenighen.... zich in de mooren verberghden.*

MOORBEZIE, waarvoor wij thans *moerbezie* zeggen, is even goed, en misschien beter *moorbezie* gespeld; het woord toch is van het Lat. *morum* herkomstig. H. d. G. 155, 39, (zij) *deed alomme... menighte van moorbezien planten.*

MOORDDAADT, is hetzelfde in beteekenis als de *moord* zelf. Kiliaan vertolkt het echter niet slechts door *homicidium*, maar ook door *latrocinium*, en verstaat er dus alle gruweldaad of roverij door. Hooft zegt N. H. 785, 25, *de moorddaadt, in de woede, zagh nocht wyf, nocht kindt... aan.* Verg. aldaar 903, 18.

MOORDIGH, is een verouderd woord, hetwelk moordzuchtig of gruwelzuchtig beteekent. Ged. 32, 38,

..... het welfsel vlammen braakt
..... niet om vernielen moordigh,

dat is, niet om moordzuchtig te vernielen.

MOORDT. Hoewel dit woord genoegzaam bekend is en thans door ieder, als wortel van *moorden*, mannelijk gebruikt wordt, vinden wij het echter, als lijdelijk en alzoo vrouwelijk gebezigd op ettelijke plaatsen in de werken van Hooft, en

wel' b. v. N. H. 430, 3, *d' eeuwighbloedende wonde der Paryſche moordt.* 906, 9, *de maare deezer moordt*, en elders. Zie ook H. d. G. 14, 34, en Tac. Jaarb. 278, 11.

MOORDT. Opmerking verdienen H. d. G. 21, 14, *Daar op vólghde allerhande gedaante van mórdt*, dat is zoo veel als verſchillende wijzen van gruwzaam ombrengen; N. H. 632, 43, *Tot... moordt in 't hendert op te hitſen*; ook Ged. 246, 19,

Hunn' goddeloosheidt haal de moordt.

In welken zin wij nog kennen *den moord ſteken.* Vergelijk voorts Weiland.

MOORDTDAADIGHEIT, voor moord. N. H. 653, 52, *Meer diergelyke moordtdaadigheeden... verwyderden grootlyx, van hem, de gemoeden der poorteren.* Zie ook 29, 41.

MOORDTGULZIGHEID. Sterke begeerte naar moord. N. H. 169, 44, *om zyner moordtgulzigheid haer zat te geeven.*

MOORELOF, voor moerenlof, is moerbeziеboomenloof. Ged. 159, 17,

een beez' van 't moorelof

is dus een *moerbezie.*

MOORTBAN. Met dit woord vertaalt Hooft het Lat. *proscriptio* in Tac. Jaarb. 2, 23, *gemerkt de braafſten in 't velt, oft door den moortban waaren omgekoomen.*

MOORTKUIL, is eigenlijk een moordenaars of rooverskuil. Hooft vertaalt er echter ook het Fr. woord *caſematte* mede: de plaats, waar men zich in vestingen bij bombardement verbergt. N. H.

12, 52, *Monluk verkrachtte... zeekeren toorn, en moortkuilen daar neevens gebout.*

MOOT, is een praeteritum van het oude *moen*, afſnijden. Een *moot* is dus een afgeſneden deel. Wij zeggen *eene moot van eene viſch*, en overdragtelijk zegt Hooft, N. H. 305, 40, *Sonoy ried een' moot ten midde uit den Haarlemmer dyk te ſnyden.*

MORGENZOOP, is een ochtend borrel of mondvol. Wij lezen het, zeer overdragtelijk, van eene ſtad, die, als in het voorbijgaan, door den vijand, op andere onderneming uitgaande, zoude worden ingenomen. N. H. 151, 37, (Men vreesde) *dat de verwachte krachten*, (dat is, troepen) *peinzen moghten, hen, onderweghe, voor een' morgenzoop op te neemen.*

MORGHENGROET, vinden wij, even als het volgende *morghenſtond*, (welke beide woorden nu mannelijk zijn door het gebruik) vrouwelijk, als praeterita van *groete* en *ſtaan*, gebezigd, en wel dit woord in de N. H. 1004, 39, *en brult.... een grouwzaame morghengroet;*

MORGHENSTOND. Op onderſcheidene plaatſen der N. H. b. v. 1004, 28, *in de morgenſtond*, en elders. Het vrouwelijke, zoo als Bilderdyk te regt aanmerkt, is nog in *terſtond* bewaard gebleven.

MORREN. Met ongenoegen voorwenden. N. H. 46, 5, *Maar nemmermeer was 't den Kardinaalisten genoegh; die, gemerkt met deezen naam, om 't volghen van Granvelles voetſtappen, morden 't moght niet maaken.*

MORS, is een bijwoord, afkomſtig van *morſen*, *morſelen* pletten. Het beteekent dus, gepletterd,

met eenen ſlag getroffen, plotſeling. H. d. G. 93, 1, *Was derhalve alle rond-ende openhartigheidt mors geſteurt onder de borgerye.*

MORTEL, is hetzelfde als *morſel*, het Fr. *morceau*, kruim, gruis, kalk, en al wat door morzeling van een geſcheiden is. Ged. 22, 2,

En hy leidt niet vertreên aan mortel van myn voeten?

272, 36,

wacht... dat ik er ien (doodshoofd) *zonder mortel zoek.*

Immers zoodanig en niet *wortel*, leest men in de eerſte uitgave van Hoofts Warenar. Amſt. 1634, 4to.

MORZELEN. N. H. 795, 43, *den Heere van Bours... werd zyn been gemorzelt.* Thans zegt men, vermorzeld.

MORWEN. Hetzelfde als *murwen*, zacht maken, nog in *vermurwen* aanwezig. N. H. 269, 16, *ook ſchoot hy... in 't wildt... om die van binnen met ſchrik en ſchaade te morwen.*

MOSKET, waarvoor men, meer gewoonlijk, in het Nederd. *musket* zegt, is van het Ital. *moſchhetto*, in het Fransch *mousquet*, en beteekent een ſchietgeweer, gelijk het in de eerſte tijden gebezigd werd. N. H. 187, 49, *de Spanjaart... maakt, met de mosketten, een' breede neêrlaag.*

MOSKETTERYE, voor moskettenvuur. N. H. 997, 27, *Zy was geborſtweert... teeghens alden haaghel uit mosketterye.*

MOSKETTIERS. Muskettiers; zijnde krijgslieden te voet, die musket droegen. In Frankrijk heeten zij *mousquetaires*, waarvan aldaar

tot

tot op de omwenteling een bevoorregt korps beſtond. N. H. 262, 33, (hij) *leyd' vyfhonders muskettiers achter zeekere ruyghte.*

MOST, voor *moest*, onv. verl. tijd van het werkw. *moeten*, werd oudtijds dikwerf gebezigd, zoo als nog tegenwoordig, hoewel verkeerdelijk, in gemeenzame ſpreekwijze dikwijls gehoord wordt. N. H. 427, 34, *Dies most men verlof aan den zeeven verzoeken.*

MOTTIGH, bijv. naamw. van *mot*, is eigenlijk van motten doorboord, wormſtekig; van hier al wat vuil, ſlordig is. Ged. 162, 19,

Wegh met het mottigh marren

dat is, het ſlordig.

MOUWE. Het woord *mouw* geeft aanleiding tot onderſcheidene ſpreekwijzen, welke bijkans alle bij Weiland op het woord vermeld ſtaan. Onder deze is het bekende *gemaakte mouwe*, voor een bedriegelijk voorwendſel, te vinden in de Br. 167, 8, *Doch 't mag een gemaakte mouwe zyn.* N. H. 294, 17, *Maar men brenght fraye brieven van d' Amſterdammer wethouders, en den paſtoor van 't Bagynhof te voorſchyn, die de middelen in den mouw hebben*, (eigenlijk, die vaardig kunnen uitgeſchud worden, en dus ſpoedig bij de hand zijn) *om wolven in lammeren te veranderen.*

MUIT, voor muiterij, (hetwelk van muiten, in den zin van opſtaan, en verwant is met het Fr. *mutiner*) wordt dus verkort, alleen om het rijm, gebezigd in de Ged. 105, 18,

Alleene, tegens alle muit,
En blyft van uwer zyde ſtaan
De wisſelſtaat vermoge maan.

MUITHANDEL. De handeling van het muiten, van den opſtand; zamenzwering, H. d. G. 153, 2. *De Koning ... deed ... den Prins van Joinville, betight van eenigen muithandel, verzekeren.*

MUITIG, voor muitzuchtig, oproerig. Ged. 95, 35,

daar 't (het zwaard)
Gegeven is tot dwang der muitige gemoeden.

en in Tac. Jaarb. 82, 34, *de muitighe keuren* (turbidae rogationes) *van Lepidus.*

MUITMEESTER. Dit woord beteekent hoofdaanlegger van muiterij of opſtand; belhamels. H. d. G. 52, 10, *órlogh, ontſteecken door deze muitmeesters.* Verg. 110, 32, en N. H. 123, 19, 990, 23, enz. N. H. 610, 30, vinden wij de ſpelling *muytmeesters.*

MUITREEDSTEN, zamengeſteld uit *muit* en *reedſten*, overtreff. trap van *reed*, *gereed*, beteekent de belhamels in of tot het muiten. Tac. Jaarb. 22, 10, *zy ... ſtellen ... zeckeren tydt, om elk van de vuilſten en muitreedſten met den zwaarde op 't lyf te valken.*

MUITWILLIG. Gezind tot muiten, oproerig van geest. H. d. G. 166, 44, *tót verryzenis van de bóóze hoope der muitwilligen.*

MUURBREEKER. Dit woord, uit *muur* en *breker*, van *breken*, in ſtukken ſtooten, zamengeſteld, beteekent een *ſtormram*, een groot krijgsgevaarte; van hier overdragtelijk het zwaar geſchut en de bomketels van lateren tijde. N. H. 185, 15, *Alva ... toogh met ... een' ſleep van acht muurbreekers, acht veldſtukken;* dat is groot en klein geſchut. Vergel. 303, 11.

MUUR-

MUURBREX, tweede naamval van *muurbrek*, voor muurbreuk, muurbreking. N. H. 874, 80, (een slot) *daar vyftienhondert groove koegheis tuttet muurbrex baarde.*

MUYEREN, is hetzelfde als *muyen*, *muysen*, diep denken; van hier zijne gedachte verbergen, en eene zaak verbergen of verhelen. Ged. 263, 32. *Nu zie ik 'er gien muyeren langer an mit mekaer.* Vergelijk verder Weiland op het woord.

MUZEN. Br. 9, 17, *UE. naam* (zal) *den Hollantschen Muzen... eeuwelyk in 't hart leggen*, waarbij op te merken is, dat Hooft hier, zeer juist, in den derden naamval schrijft: *den Hollantschen Muzen.*

MUURPYL, ter vertaling van het latijnsche *pila.* Tac. Jaarb. 125, 17.

MYDEN. Tac. Jaarb. 34, 27, *Waarom hy zelf het schouwspel gemydt* (gemeden) *hebbe, werdt* enz.

MYDENHEIT. Onthouding, ingetogenheid. Tac. Jaarb. 254, 4, *Indien schoon... uwe mydenheit* (continentia) *moght gelooft werden;* en 103, 23, *uiterlyk een zeedighe mydentheit.*

MYDING, even als het voorg. *mydenheit*, van mijden, ontgaan, is de daad van het mijden, van het ontgaan zelve, de ontkoming, of voorkoming eener daad. N. H. 1167, 24, *tot myding van 't beschooren misquaam*, d. i. tot voorkoming van het beschoren of zekere ongeluk.

MYL, in de spreekwijze voorkomende N. H. 48, 9, *nietteegenstaande dat het de myl op zeeven gegaan... was*, dat is, den langsten weg gegaan, eenen omweg genomen had.

MYN,

MYN, voor *Me*, in *Mevrouw*, ſchijnt oudtijds gebruikelijk te zijn geweest, even als wij nog *Mynheer* en niet *Meheer* zeggen. Immers in de Ged. 16, 45, lezen wij, dat de Rei zegt:

Myn vrouw, Godt zy gedankt dat ghy ons hier ontmoet.

en aldaar reg. 50, even zoo. — Hetgeen Hooft Ged. 168, 38, zegt

Het zy dat Venus vrucht
Oft Zanggodin goedt myns u dat had ingegeeven,

voor gunſtig te mijwaarts, verdient geene navolging.

MYNEEREN, bij Kiliaan „ mijnen, minéren," is door mijnen ondergraven. N. H. 9, 18, *Dies greep men 't aan, met ſchieten en myneeren.* Verg. 590, 44; 773, 46; 1149, 30, op welke laatſte plaats, van dezen inhoud, *dat er' ... onder de Staaten, vier oft vyf ... begosten teeghens hem aan te myneeren*, het woord overdragtelijk gebezigd wordt voor, kuipen, heimelijk tegenwerken.

MYNEN, is eigenlijk, zich in verkoopingen bij den afſlag iets toeeigenen. Van hier wordt het overdragtelijk gebruikt voor alles, wat men zich eigen maakt. Zoo komt het voor in de N. H. 907, 29, *welke temper, genaamt Joviaal, fraayst eenen Vorſte voeght, en de minne der menſchen mynt buiten koste van achtbaarheit*, d. i. welke geſteldheid. de minne der menſchen wint, zonder dat men zijne achtbaarheid verliest.
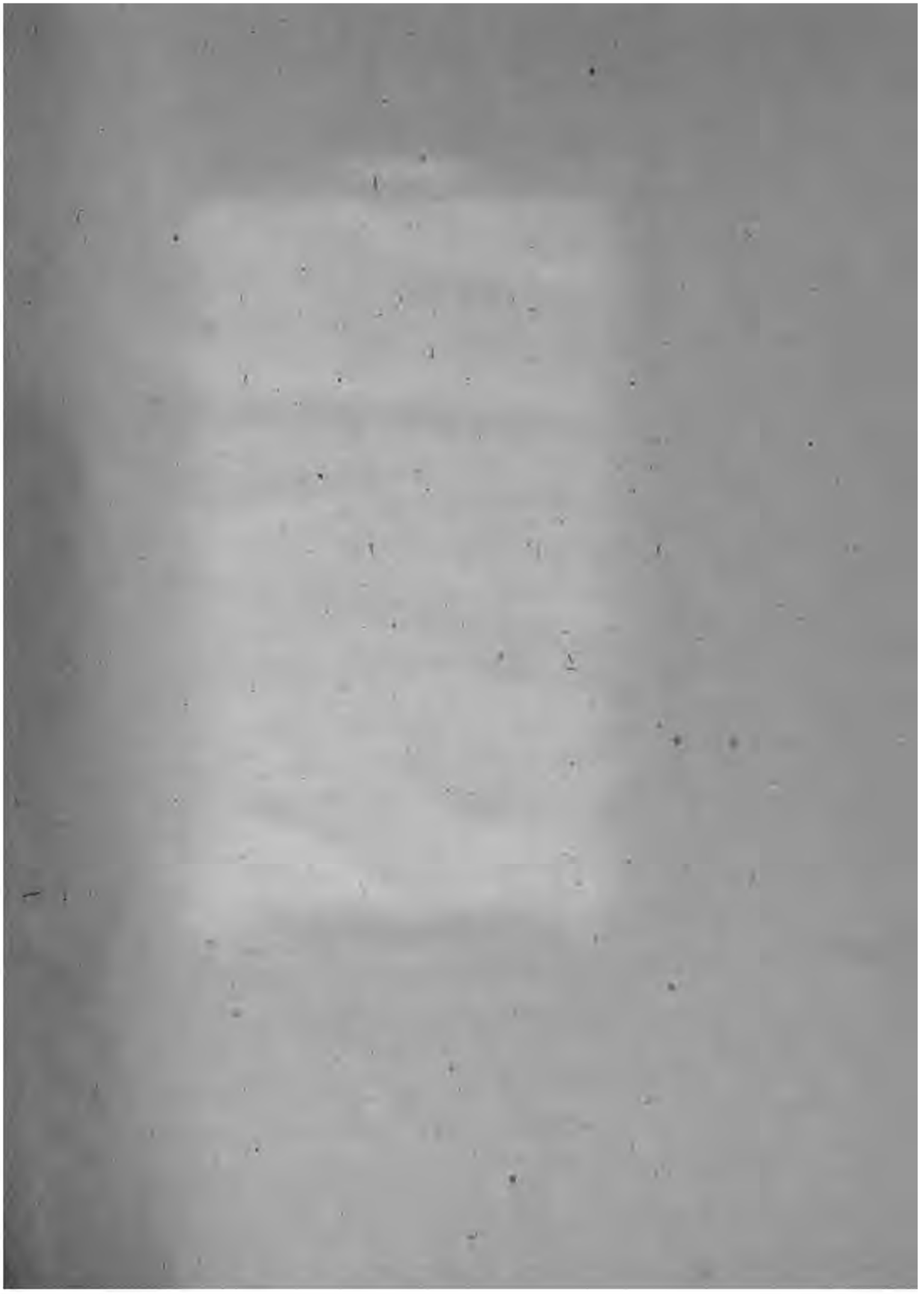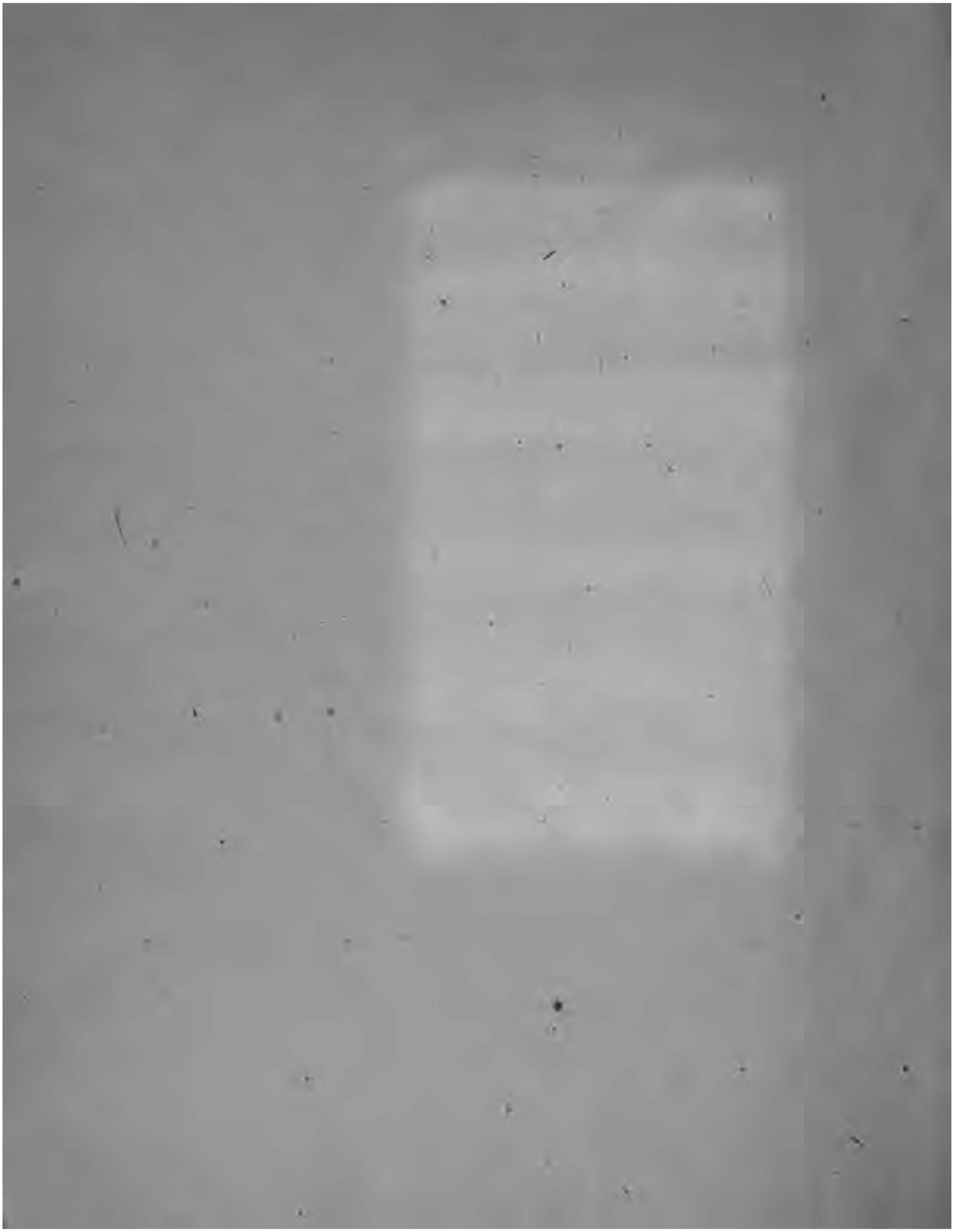
EINDE VAN HET TWEEDE DEEL.